

**T.C.**

**MUĞLA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**İŞ ORTAKLIKLARI (JOINT VENTURES) VE  
TMS 31'E GÖRE İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLARIN  
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Orhan COŞKUN**

**DANIŞMAN**

**Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ**

**Ocak-2009**

**MUĞLA**

**T.C.**  
**MUĞLA ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**İŞLETME ANABİLİM DALI**

**İŞ ORTAKLIKLARI (JOINT VENTURES) VE TMS 31'E GÖRE İŞ  
ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ**

**Orhan COŞKUN**

**Sosyal Bilimler Enstitüsünde**  
**“Yüksek Lisans”**

**Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :**

**Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 16.01.2009**

**Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ**

**Jüri Üyesi : Prof. Dr. Recep ŞENER**

**Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ**

**Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Nurgün OKTİK**

**Ocak – 2009**

**MUĞLA**

## TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 25/12/2008 tarih ve 436/7 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 25/4 maddesine göre, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Orhan COŞKUN'un "İş Ortaklıkları (Joint Ventures) ve TMS 31'e Göre İş Ortaklıklarındaki Payların Muhasebeleştirilmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 16/01/2009 tarihinde saat 10:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan bilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin .....olduğuna ... ..... ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ

Üye

Prof. Dr. Recep ŞENER

Üye

Yrd. Doç. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ

## YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İş Ortaklıkları (Join Ventures) ve TMS 31’e Göre İş Ortaklıklarındaki Payların Muhasebeleştirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16.01.2009

Orhan COŞKUN

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ  
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

**YAZARIN**

**Soyadı :** COŞKUN  
**Adı :** Orhan

**Kayıt No:**

**TEZİN ADI**

**Türkçe :** İş Ortaklıkları (Joint Ventures) ve TMS 31'e Göre İş Ortaklıklarındaki Payların Muhasebeleştirilmesi

**Y. Dil :** Joint Ventures and Account for Joint Ventures Shares According to TMS 31

**TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans**

**TEZİN KABUL EDİLDİĞİ**

**Üniversite :** Muğla Üniversitesi

**Fakülte :** İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

**Enstitü :** Sosyal Bilimler Enstitüsü

**Tarih :** 16.01.2008

**TEZ YAYINLANMIŞSA**

**Yayınlayan :**

**Basım Yeri :**

**Basım Tarihi :**

**ISBN :**

**TEZ YÖNETİCİSİNİN**

**Soyadı, Adı :** ÇİFTÇİ, Yavuz

**Ünvanı :** Yrd. Doç. Dr.

**TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE**

**TEZİN SAYFA SAYISI: 117**

**TEZİN KONUSU (KONULARI) :**

1. İş Ortaklıkları Hakkında Genel **Bilgiler**
2. TMS 31 Standardına Göre İş Ortaklıklarındaki Payların Muhasebeleştirilmesi
3. İş Ortaklıklarındaki Payların Muhasebeleştirilmesine İlişkin Uygulama Örneği

**TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :**

1. İş Ortaklıkları
2. Türkiye Muhasebe Standartları
3. Oransal Konsolidasyon
4. Özkaynak Yöntemi

**İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMER:**

1. Joint Ventures
2. Turkish Accounting Standards
2. Proportionate Consolidation
3. Equity Method

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

**Yazarın İmzası :**

**Tarih : 16.01.2009**

## ÖZET

Ulusal ve uluslararası alanda rekabetin gelişmesi, şirketlerin bazı işleri tek başlarına yapmalarını zorlaştırmaktadır. Şirketler hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını koruyarak, girişim riskini paylaşabildikleri işbirlikleri kurma yoluna gitmektedirler. Bu işbirliği çeşitlerinden birisi olan iş ortaklıkları, son yıllarda ekonomik hayatta önemli bir yer tutmaya başlamıştır.

Finansal tabloların, işletmenin faaliyetlerini ve ekonomik gerçeklerini tarafsızca, anlaşılır bir şekilde ve tam olarak yansıtması beklenir. Bu ihtiyaca yönelik olarak muhasebe alanında gerek ulusal gerekse uluslararası çapta standartlaştırma çalışmaları yapılmış ve halen yapılmaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (UMSK) çıkarmış olduğu Uluslararası Muhasebe Standartları'na (UMS) uyumlu olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayımlanmaktadır. İş ortaklığında payı bulunan bir şirketin bu payını ne şekilde muhasebeleştireceği TMS 31 İş Ortaklığındaki Paylar Standardı'nda açıklanmıştır.

TMS 31'de iş ortaklıkları, müştereken kontrol edilen faaliyetler, müştereken kontrol edilen varlıklar ve müştereken kontrol edilen işletmeler olmak üzere üç farklı biçimiyle incelenmiştir. Standartta iş ortaklığında payı bulunan ortaklar ise, yatırımcı ortak ve girişimci ortak olmak üzere iki türe ayrılmıştır. Bir girişimcinin iş ortaklığındaki payını ne şekilde muhasebeleştireceği, iş ortaklığının biçimine ve ortaklık türüne göre farklılık gösterebilmektedir.

Bu çalışmada; iş ortaklığının tanımı, türleri ve hukuki yapısı hakkında genel bilgiler verilmiş, iş ortaklığı ile diğer ekonomik işbirliği çeşitleri arasındaki farklar açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca TMSK tarafından yayımlanan TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı'nın içeriği incelenmiş ve bu standarda göre bir uygulama örneği sunulmuştur.

## ABSTRACT

The development of competition in both national and international arena has made it difficult for companies to do some jobs on their own. The companies try to establish cooperations through which they want to share their risks while protecting their legal and economic independence. In recent years, one of these cooperation types, joint venture has occupied an important place in economic life.

Financial tables are expected to impartially, understandably and wholly reflect the activities and economic realities of the organization. In this respect, standardization attempts have been made at both national and international levels and they are still going on. The Turkish Accounting Standards (TMS) were published by the Board of Turkish Accounting Standards (TMSK) in line with International Accounting Standards (IAS) proposed by the International Accounting Standards Committee (IASC). How a company having a share in a joint-venture account for this share is explained by “TMS 31: Joint Ventures Shares Standards”.

In TMS 31, joint ventures is examined in three forms as commonly controlled activities, commonly controlled assets and commonly controlled organizations. The partners having shares in a joint venture are divided into two as investor and entrepreneur. How an entrepreneur’s share in a joint venture is accounted for may vary depending on the type and form of the joint venture.

In the present study, general information is provided for the definition, types and legal structure of joint ventures, then the differences between the joint venture and other partnerships are explained. Moreover, the content of “TMS 31 Joint Venture Shares Standards” issued by TMSK is looked into and a sample of application complying with these standards is presented.



## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT .....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ .....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
GİRİŞ .....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### İŞ ORTAKLIĞI (JOINT VENTURE) HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. İŞ ORTAKLIĞI ( JOINT VENTURE) KAVRAMI VE TANIMI .....	3
1.1.1. İş Ortaklığının Tanımı .....	4
1.1.2. İş Ortaklığının Unsurları .....	7
1.1.3. İş Ortaklığının Kurulma Gerekçeleri .....	8
1.2. İŞ ORTAKLIĞININ TÜRLERİ.....	10
1.2.1. Faaliyet Alanlarına Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması .....	10
1.2.2. Ortakların Niteliğine Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması .....	11
1.2.3. Ortakların Aralarındaki İlişkiye Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması.....	13
1.2.4. Faaliyet Alanının Kapsamına Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması.....	14
1.3. İŞ ORTAKLIKLARININ BENZER ŞİRKET İŞBİRLİKLERİNDEN FARKLARI .....	15
1.3.1. İş Ortaklığı İle Konsorsiyum Arasındaki Farklılıklar .....	16
1.3.2. İş Ortaklığı İle Kartel Arasındaki Farklılıklar .....	17
1.3.3. İş Ortaklığı İle Holding Arasındaki Farklılıklar .....	17
1.3.4. İş Ortaklığı İle Konsern Arasındaki Farklılıklar .....	19
1.3.5. İş Ortaklığı İle Birleşme Arasındaki Farklılıklar.....	19
1.4. İŞ ORTAKLIKLARININ HUKUKİ YAPISI VE NİTELİĞİ.....	20
1.4.1. İş Ortaklığının Hukuki Yapısı .....	20
1.4.1.1. Ön Kuruluş Sözleşmesi ( Temel Mutabakat ).....	21
1.4.1.2. İş Ortaklığı Şirket Sözleşmesi .....	21
1.4.1.3. Uydu Sözleşmeleri .....	22
1.4.2. İş Ortaklığının Hukuki Niteliği.....	22
1.4.2.1. Sözleşmeye Dayalı İş Ortaklıkları.....	23
1.4.2.2. Sermaye Katımlı İş Ortaklıkları.....	23

**İKİNCİ BÖLÜM**  
**TMS 31: İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLAR**  
**STANDARDINA GÖRE MUHASEBELEŞTİRME İŞLEMLERİ**

<b>2.1. MUHASEBE STANDARTLARININ GEREKLİLİĞİ .....</b>	<b>26</b>
<b>2.2. TMS 31: İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLAR STANDARDININ</b>	
<b>AMACI VE KAPSAMI.....</b>	<b>28</b>
<b>2.3 TMS 31 STANDARDINA GÖRE İŞ ORTAKLIĞININ ÇEŞİTLERİ.....</b>	<b>31</b>
2.3.1. Müştereken Kontrol Edilen Faaliyetler .....	31
2.3.2. Müştereken Kontrol Edilen Varlıklar .....	36
2.3.3. Müştereken Kontrol Edilen İşletmeler .....	41
<b>2.4. İŞ ORTAKLIĞINDAKİ PAYLARIN KONSOLİDASYONU .....</b>	<b>48</b>
2.4.1. Konsolide Finansal Tablolar .....	48
2.4.2. Konsolide Finansal Tablo Düzenlemenin Amaçları .....	50
2.4.3. Konsolidasyon İlkeleri.....	51
2.4.4. Konsolidasyon Yöntemleri .....	52
2.4.4.1. Oransal Konsolidasyon Yöntemi .....	53
2.4.4.2. Özkaynak Yöntemi.....	60
<b>2.5. ORANSAL KONSOLİDASYON VE ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE İLİŞKİN</b>	
<b>MUAFİYETLER .....</b>	<b>65</b>
<b>2.6. İŞ ORTAKLIĞI İLE ORTAK GİRİŞİMCİ ARASINDAKİ İŞLEMLER ..</b>	<b>65</b>
2.6.1. İş Ortaklığı İle Ortak Girişimci Arasında Duran Varlık Satışlarının Olması..	66
2.6.2. İş Ortaklığı İle Ortak Girişimci Arasında Ticari İşlemin Olması.....	72
<b>2.7. İŞ ORTAKLIĞINDAKİ PAYLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ İLE</b>	
<b>İLGİLİ AÇIKLAMALAR .....</b>	<b>74</b>

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**  
**İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLARIN**  
**MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA**

<b>3.1. İŞ ORTAKLIĞINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER VE KURULUŞ</b>	
<b>İŞLEMLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI.....</b>	<b>77</b>
<b>3.2. ORTAK ŞİRKETLER ARASINDA GERÇEKLEŞEN MALİ NİTELİKLİ</b>	
<b>İŞLEMLER VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ .....</b>	<b>81</b>
<b>3.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİ.....</b>	<b>88</b>
<b>SONUÇ.....</b>	<b>96</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>101</b>

**KISALTMALAR LİSTESİ**

<b>AB</b>	<b>: Avrupa Birliği</b>
<b>ABD</b>	<b>: Amerika Birleşik Devletleri</b>
<b>BK</b>	<b>: Borçlar Kanunu</b>
<b>UMS</b>	<b>: Uluslararası Muhasebe Standartları</b>
<b>UMSK</b>	<b>: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu</b>
<b>IFRS</b>	<b>: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları</b>
<b>KVK</b>	<b>: Kurumlar Vergisi Kanunu</b>
<b>SPK</b>	<b>: Sermaye Piyasası Kanunu</b>
<b>TFRS</b>	<b>: Türkiye Finansal Raporlama Standartları</b>
<b>TMS</b>	<b>: Türkiye Muhasebe Standartları</b>
<b>TMSK</b>	<b>: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu</b>
<b>TPAO</b>	<b>: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı</b>
<b>TTK</b>	<b>: Türk Ticaret Kanunu</b>
<b>VUK</b>	<b>: Vergi Usul Kanunu</b>
<b>TDHP</b>	<b>: Tekdüzen Hesap Planı</b>

**TABLÖLAR LİSTESİ**

<b>TABLO 1 : Konsolidasyon Yöntemleri.....</b>	<b>54</b>
--	-----------

## **GİRİŞ**

Son yıllarda teknolojik ilerlemelerin çok hızlı yaşanması sonucunda rekabet şartlarının ağırlaşması, ekonomik kaynakların kıt olması ve sermaye gereksinimlerinin fazlalaşması yatırım aşamasında olan işletmelerin risklerini arttırmaktadır. İşletmeler işbirliği faaliyetleriyle söz konusu yatırım risklerini dağıtarak, kâr elde etme çabalarının yanında işletmenin sürekliliğini de sağlama çabası içerisindedirler.

Diğer işletmelerle bilgi ve deneyimlerini bir araya getirerek kurulan işbirlikleri, gerek mevcut faaliyet alanlarında veya pazarda daha etkin çalışabilmek, gerekse farklı bir faaliyet alanına veya pazara açılabilme ve daha etkin olabilmek için oluşturulmaktadır.

İşbirliği çalışmalarında kontrol gücünün dağılımı faaliyetin kârlılığı ve sürekliliği açısından önem taşımaktadır. İş ortaklığı (Joint Venture) şeklinde kurulan iş birlikleri kontrol gücünün girişimciler tarafından müştereken paylaşılıyor olması, belirli işlerle veya belirli bir süreyle sınırlı olabilmesi, her alanda uygulanabilmesi ve iş ortaklığına katılan işletmelerin hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını kaybetmemeleri sebebiyle son yıllarda hızla yaygınlaşmaktadır.

İş ortaklığı girişiminde bulunan bir işletmenin amaçlarını gerçekleştirebilmesi, işletmenin kendi faaliyet sonuçlarının yanında iş ortaklığının sonuçlarını da gerçeğe en yakın şekilde değerlendirebilmesi ile mümkün olabilmektedir. İş ortaklığı yatırımında bulunan işletmeler, bireysel finansal tablolarıyla birlikte, (iş ortaklığının çeşidine bağlı olarak) faaliyet sonuçlarını bir bütün olarak görebilmek amacıyla konsolide finansal tablolarını da hazırlamak zorundadırlar. Çünkü bireysel finansal tablolar sadece yatırım yapan işletmenin faaliyet sonuçlarını yansıtmaktadır. Finansal tabloların, tablo kullanıcıları için sağladığı fayda, finansal tabloların belli standartlara uygun olarak hazırlanmasıyla doğru orantılıdır.

Ülkemizde finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunu'nda, Bankalar Kanunu'nda, Sermaye Piyasası Kanunu'nda ve Sigorta Mevzuatı'nda çeşitli hükümler yer almaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde muhasebe

ve finansal raporlamaya ilişkin çok başlı uygulamaya son vermek amacıyla kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), Türkiye Muhasebe Standartları'nı (TMS) yayımlamıştır. Şirketler yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın yrrlēe girmesiyle birlikte finansal tablolarını TMS'ye uygun olarak hazırlamak zorunda olacaklardır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan iş ortaklıkları, TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı'nda incelenmiştir. Standartta, iş ortaklıkları müştereken kontrol edilen faaliyetler, müştereken kontrol edilen varlıklar ve müştereken kontrol edilen işletmeler olmak üzere üç bařlıēa ayrılmış ve ortak girişimci tarafından iş ortaklıēındaki payların nasıl muhasebeleřtirileceēine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın asıl amacı, TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı'nın ayrıntılı olarak incelenmesi ve uygulanmasına açıklık getirmektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, iş ortaklıēı hukuki ve ekonomik açıdan genel olarak incelenmiştir. Bu baēlamda iş ortaklıēının tanımı, türleri, diēer Şirket işbirlikleri ile arasındaki farklılıklar ve iş ortaklıēının hukuki niteliēi hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, iş ortaklıkları muhasebe açısından incelenmiştir. Muhasebe standartları hakkında genel bilgiler verildikten sonra TMSK tarafından yayınlanan TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı ele alınarak ieriēi örnek uygulamalar aracılıēı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde TMS 31 Standardı'na ilişkin bir uygulama rneēine yer verilmiştir.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### İŞ ORTAKLIĞI (JOINT VENTURE) HAKKINDA GENEL BİLGİLER

#### 1.1. İŞ ORTAKLIĞI ( JOINT VENTURE) KAVRAMI VE TANIMI

Joint venture-iş ortaklığı, ortaklık faaliyetinin gerek ekonomik gerekse hukuki yönünü ifade etmekte kullanılan, çok geniş kapsamlı bir kavram, bir iş organizasyonu çeşidi olarak nitelendirilebilir. Joint venture farklı ekonomik amaçlara yönelik olarak ve farklı hukuki yapılarda kurulabilmektedir. Daha çok uluslararası alanda yatırım yapan çok uluslu şirketlerin tercih ettiği joint venture, uygulamaya konulduğu ülkelerde ortaklığın amacına bağlı olarak farklı şekillerde ifade edilebilmektedir.

ABD ve İngiliz Hukuku'nda "Joint Venture" ya da "Join Adventure" olarak ifade edilen bu ortaklık türü, Alman Hukuku'nda "Gemeinschaftsunternehmen" veya "Arbeitsgemeinschaft", Fransız Hukuku'nda "Association D'entreprises", "Groupement D'entreprises", "Coentre-Prise" veya "Entreprise Commune" kavramları ile ifade edilmektedir<sup>1</sup>.

Uluslararası alanda ilk joint venture sözleşmeleri ABD'de petrol ve maden şirketleri arasında düzenlenmiş<sup>2</sup> ve bu tip girişimler özellikle 1950'li yıllarda ABD'de yaygın bir kullanım alanı bulmuştur<sup>3</sup>. İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasal kutuplaşmaların da etkisiyle hareket eden ABD, dış yatırımlarını arttırarak dünya çapında ticaretin gelişmesinde etkin rol oynamış<sup>4</sup>, bu süreçte dışa açılan çok uluslu ABD şirketleri vasıtası ile joint venture tipi ortaklık bütün dünyaya yayılmıştır. Dünya geneline ABD'den yayıldığı için bu ortaklık çeşidi daha çok joint venture olarak bilinmekte ve uygulamada ilgili ülke dilindeki karşılığı ile birlikte, joint venture kavramı da kullanılmaktadır.

---

<sup>1</sup> KAPLAN, İbrahim, İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 1994, s.2.

<sup>2</sup> DAYINLARLI, Kemal, Joint Venture Sözleşmesi, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 1989, s.31.

<sup>3</sup> KAPLAN, İbrahim a.g.e., s. 2.

<sup>4</sup> HATİPOĞLU, Serdar, Uluslararası İşletmecilik ve Joint Venture, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul, 1997, s.10.

Sözlük anlamı “müşterek macera” olan joint venture ortaklık tipini ifade etmek için, ülkemizde “müşterek taahhüt”, “müşterek girişim”, “müşterek iş ortaklığı”, “iş ortaklığı”, “ortak girişim” kavramları kullanılmaktadır<sup>5</sup>. Kanunlarımızda bu ortaklık tipi ile ilgili olarak, “iş ortaklığı” ifadesi 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun mükerrer 6. maddesinde bulunmaktadır. KVK’nda yer alan “iş ortaklığı” ifadesi doktrinde Akyol tarafından eleştirilmiş ve tüzel kişiliği olan veya olmayan tüm ortaklıkların “iş ortaklığı” olduğu, bu kadar geniş anlama sahip bir kavramın spesifik bir ortaklık türü olan ortak girişim için kullanılmasının yanlış olduğunu belirtmiştir<sup>6</sup>. Literatürde bu ortaklık çeşidi için ortak girişim kavramı diğer kavramlara göre daha yaygın olarak kullanılmaktadır.

K.V.K.’nda ve TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı’nın da yer aldığı Türkiye Muhasebe Standartları Genel Tebliği’nde iş ortaklığı kavramının kullanılması nedeniyle, çalışmamızın izleyen bölümlerinde “joint venture”nin Türkçe karşılığı olarak iş ortaklığı kavramı kullanılacaktır.

### **1.1.1. İş Ortaklığının Tanımı**

İş ortaklığı şeklindeki işbirliği faaliyetleri uzun zamandan beri uygulanmakta olduğu halde, asıl 1970’li yıllardan sonra bir artış içerisinde olduğu gözlemlenmektedir.<sup>7</sup> Henüz hukuken çok gelişmemiş olması ve uygulamada iş ortaklığı - joint venture adı altında değişik hukuki yapılarda ve değişik ekonomik amaçlara yönelik olarak ortaklıkların kuruluyor olması nedeniyle, iş ortaklığı kavramı için literatürde genel kabul görmüş, üzerinde uzlaşma sağlanmış kesin bir tanım bulunmamaktadır. İş ortaklığı konusunda çeşitli yazarlar tarafından yapılan tanımlar şu şekilde verilebilir:

Çelik’e göre iş ortaklığı; “belli bir iş alanında uzmanlaşmış birbirinden bağımsız, birden fazla firmanın belirli bir işi müştereken yapmak ve kazanç elde etmek amacıyla bir sözleşme çerçevesinde bir araya gelerek oluşturdukları ve tüzel

<sup>5</sup> TASLACIOĞLU, İlker, “Türk Hukukunda İş Ortaklığı Olarak Nitelendirilen Joint Venture’ların Vergilendirilmesi”, Maliye Dergisi, Ağustos 1999, s. 116.

<sup>6</sup> AKYOL, Şener, Borçlar Hukuku KnowHow, Management, Ortak Girişim ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, 1997 s.58.

<sup>7</sup> BAŞARTAN, Nesrin, İşletme Birleşmelerinde Joint Venture, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 1994, s.99.



kişiliği olmayan yapılanmalardır”<sup>8</sup>.

Kaplan ise iş ortaklığını şu şekilde tanımlamaktadır; “iki veya daha fazla hukuken ve ekonomik olarak birbirinden bağımsız kişi veya tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, müştereken belli bir amacı gerçekleştirmek ve kâr elde etmek için kurdukları ve müştereken yönettikleri, tüzel kişiliği bulunan veya bulunmayan bir ortaklıktır”<sup>9</sup>.

Sabuncuoğlu iş ortaklığını; “iki ya da daha çok sayıda firmanın, kendi tüzel kişiliklerine herhangi bir gölge düşürmeksizin, aralarında anlaşarak ortak bir yatırıma girişmesidir.”<sup>10</sup> şeklinde tanımlamıştır.

Bir başka iş ortaklığı tanımı Burçkin tarafından yapılmıştır. Buna göre iş ortaklığı: “iki veya daha fazla kişinin sürekli bir ortaklık dışında bir ticari taahhüt biçiminde, belli malların satışı veya belli bir projenin tamamlanması amacıyla birleşmeleridir”<sup>11</sup>

Başartan çalışmasında iş ortaklığını “iki veya daha fazla işletmenin, kendi ekonomik faaliyetlerini sürdürürken belli bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmek üzere, sürekli veya geçici hukuki bir yapısı olan, bir şirket kurma veya sözleşme yapma suretiyle kurulan bu yeni şirketin, veya sözleşmenin başarıya ulaşabilmesi için kendi işletmelerinden teknik, finansal ve ticari destek sağlamaları üzerinde anlaşmaları”<sup>12</sup> şeklinde tanımlamıştır.

İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü iş ortaklığını “gerçek ya da tüzel kişiliklerin birlikte giriştikleri, genellikle tek bir amaç ve belirli bir süre ile sınırlı ve ortaklarının kâr elde etmek için bir teşebbüste bulunmak amacıyla birleşmeleridir”<sup>13</sup> şeklinde tanımlanmıştır.

<sup>8</sup> ÇELİK, Abdullah, “İş Ortaklıkları (Joint Venture)”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:111, Mart 2002, s.72-77

<sup>9</sup> KAPLAN, İbrahim, a.g.e., s. 6.

<sup>10</sup> SABUNCUOĞLU, Zeyyat – TOKOL, Tuncer, İşletme, Ezgi Yayınları, Bursa, 2001, s.153.

<sup>11</sup> BURÇKİN, Emre, Adi Ortaklıklarda Muhasebe Düzeni, Marmara Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 1990, s.3.

<sup>12</sup> BAŞARTAN, Nesrin, a.g.e., s.100.

<sup>13</sup> OVACIK, Mustafa, İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı Yayınları, Ankara, 1986, s.187.

İş ortaklığı için yapılmış bir başka tanım da; “yerli şirketlerle ortaklık şeklinde kurulan dolaysız yabancı sermaye yatırımlarıdır” şeklindedir<sup>14</sup>. Joint ventures- iş ortaklığı tipi işbirlikleri, uluslararası yatırımlarda olduğu gibi yerli firmalarında birbirleriyle bir araya gelerek oluşturabildikleri bir ortaklık biçimidir şeklinde açıklanmıştır.

İş ortaklığı Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun (TMSK) yayınladığı “TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar” standardında, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) tarafından hazırlanan “UMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar” muhasebe standardına uyumlu biçimde tanımlanmıştır. Bu tanım, “iki veya daha fazla tarafın, müşterek kontrole tabi, bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmesini sağlayan sözleşmeye bağlı girişimdir” şeklindedir.

Türk Hukuku’nda iş ortaklıklarını bir bütün olarak ele alan özel bir düzenleme bulunmamaktadır<sup>15</sup>. İş ortaklıkları, 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 1. maddesinde bu verginin mükellefi olarak belirtilmiş ve mükerrer 6. maddesinde de iş ortaklığı; “birinci maddenin A,B,C,ve D bentlerinde yazılı kurumların<sup>16</sup> kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacı ile kurdukları ortaklıklar” şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıdaki tanımlar göz önüne alındığında, tanımlar arasında bazı farklılıkların olmasına rağmen, hepsinin içerdiği ortak iki unsur; bir ortaklık kurma ve bu ortaklıktan kâr elde etme amacıdır. İş ortaklığının hukuki yapısı, ulusal ya da uluslararası düzeyde olması, ortaklığın süre yönünden bir kısıtının olması, yatırımın faaliyet alanına ve ortaklığın amacına ya da bölgenin yasal koşullarına bağlı olarak değişmektedir.

<sup>14</sup> SEYİDOĞLU, Halil, Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, Gizem Yayınları, Ankara, 1992 s.636.

<sup>15</sup> TURNALI, Dursun Ali, “İş Ortaklıklarında Dönem Kar ve Zararının Dağıtımı ve Tek Düzene Uygun Yevmiye Kayıtlarının Yapılması”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:123, Mart 2003, s.202-209.

<sup>16</sup> Kurumlar Vergisi Kanunu’nun birinci maddesinde yer alan kurumlar: A) Sermaye Şirketleri, B) Kooperatifler, C) İktisadi Kamu Kuruluşları, D) Dernek ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler, E) İş Ortaklığı

Yapılan tanımlardan ve açıklamalardan yola çıkarak iş ortaklığı için şu şekilde bir tanım vermek mümkündür. İş ortaklığı; iki ya da daha fazla tüzel veya gerçek kişinin, kâr elde etmek amacıyla bir araya gelerek, bir sözleşme çerçevesinde müştereken yönettikleri, tüzel kişiliği bulunan ya da bulunmayan bir ortaklık girişimidir. Bu ortaklığın süresi yatırımın şeklinde ve amacına bağlı olarak sınırlı olabilmektedir.

### 1.1.2. İş Ortaklığının Unsurları

Yukarıda yapılan iş ortaklığı tanımlarına göre; iş ortaklığının varlığının kabul edilebilmesi için, ona bir ekonomik işbirliği biçimi olma niteliği kazandıran ve kendisini bu ekonomik ve hukuki niteliklere sahip benzer kurumlardan ayırt eden dört unsurun var olması gerekmektedir. Bu unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Ortaklık unsuru,
- Ortaklar arası sözleşme unsuru,
- Müşterek yönetim unsuru,
- Müşterek işi gerçekleştirme ve kâr elde etme amacı.

•**Ortaklık unsuru:** İş ortaklığı, iki veya daha fazla sayıda gerçek kişi veya tüzel kişi arasındaki ekonomik bir işbirliğidir. Burada diğer ortaklık ve birleşme türlerinden farklı olarak iş ortaklığının tarafları ekonomik ve hukuki olarak bağımsızlıklarını korurlar. Ortaklık unsuru, amaç ve süre yönünden sınırlı ya da süreklilik arz eden bir nitelikte olabilmektedir. TMS 31'e göre iş ortaklığında girişimci ortak ve yatırımcı ortak olmak suretiyle iki türde pay sahibi olunabilir<sup>17</sup>. İş ortaklığında kontrol gücüne sahip olanlar girişimci ortak, kontrol gücüne sahip olmayan ve yatırım yapmak amacı ile ortaklıkta pay sahibi olanlar ise yatırımcı ortak olarak nitelendirilmektedir.

•**Ortaklar arası sözleşme unsuru:** İş ortaklığı bir akdi ilişki, bir ortaklık sözleşmesidir ve ortaklar aralarında anlaşarak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmektedirler. Ortaklığın tarafları bu nedenle, ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere paralel ifadelerini yazılı ya da sözlü olarak açıklamak zorundadırlar. Genellikle

<sup>17</sup> TMSK, "TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar", Resmi Gazete, Tarih:31/12/2005, Sayı:26040, par.3.

sözleşme için, yazılı veya sözlü olarak bir şekil şartı aranmaz.<sup>18</sup>

•**Müşterek yönetim unsuru:** İş ortaklıklarını diğer ortaklık çeşitlerinden ayıran en önemli özelliği müşterek yönetim unsurudur<sup>19</sup>. İş ortaklıklarında mülkiyet sahipliği yönetim ve kontrol sürecinde etkili olan değişkenlerden sadece birisidir<sup>20</sup> ve iş ortaklığında söz konusu bu süreç sözleşme çerçevesinde şekillenir. İş ortaklığında iki tür ortak olduğunu önceden belirtmiş bunları; girişimci ortak ve yatırımcı ortak olarak ifade etmiştik. Girişimci ortaklar iş ortaklığını birlikte yönetir ve bu yönetimin ayrıntıları sözleşme ile belirlenir.

•**Müşterek işi gerçekleştirme ve kâr elde etme amacı:** Her ekonomik işbirliği gibi iş ortaklığının da kurulma sebebi, kazanç elde etme ve bu kazancı paylaşmadır. İş ortaklığında pay sahibi olan girişimci ortaklar ve yatırımcı ortaklar bir kâr elde etmek amacı ile sermayelerini ortaya koyarlar. Faaliyet sürecini takiben elde edilen kâr tüm ortaklar arasında paylaşılır. İş ortaklığı faaliyet süresini tamamladığında, kâr yerine zarar sonucunun doğması da muhtemeldir. Zarar ile sonuçlanan bir iş ortaklığının zararı da ortaklar arasında paylaşılır.

### 1.1.3. İş Ortaklığının Kurulma Gerekçeleri

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında iş ortaklığı kavramı, tanımı ve iş ortaklığının varlığının kabul edilmesi için ortaklıkta bulunması gereken unsurları açıklamaya çalıştık. Bu açıklamalardan sonra iş ortaklığının kurulma gerekçelerinden de bahsetmek faydalı olacaktır.

İşletmeler amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda birçok ortaklık faaliyetinde bulunurlar. Bu ortaklıklar gerek mevcut faaliyet alanlarında veya mevcut pazarda daha etkin çalışabilmek için, gerekse farklı bir faaliyet alanına veya farklı bir pazara açılabilme ve etkin olabilmek için kurulmaktadır. İş ortaklığı, ortaklarına hukuki ve

<sup>18</sup> 31 No'lu Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği'nde iş ortaklığının varlığının kabul edilebilmesi için yazılı bir sözleşme unsurunun varlığı şart koşulmuştur. Fakat şart koşulan bu yazılı sözleşme unsuruna dair herhangi bir şekil şartı belirtilmemiştir.

<sup>19</sup> GRAHAM, C. Roger, KING, D.Raymond, MORRILL, K.J. CAMERON, "Proportionate Consolidation vs. Equity Method: A Decision Usefulness Perspective on Reporting Interests in Joint Venture" <http://spicaalmilia.files.wordpress.com/2007/04/decision-usefulness-of-joint-venture.pdf>, Erişim Tarihi: 01/12/2008, s.2.

<sup>20</sup> İLHAN, Tülay, "Uluslararası Ortak Girişimlerde Mülkiyet Yapısı: Yönetimsel Kontrol Düzeyinin ve Kültürel Farklılıkların Etkisi", Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:13, Mayıs 2007, s. 125.

ekonomik bağımsızlıklarını koruyabilmelerini sağladığı ve çeşitli hukuki biçimlerde kurulabildiği için tercih edilen bir ortaklık tipidir. İş ortaklığının kurulma gerekçelerini beş ana başlıkta toplamak mümkündür<sup>21</sup> Bunlar; kaynak birleştirme, teknik altyapının ortak kullanımı, yönetim ve deneyimlerin paylaşılması, hukuki zorunluluklar, rekabet gücünü artırma ve gücü paylaşmadır.

**Kaynak birleştirme:** Yatırımcıların mevcut imkanları, büyük projeleri başarabilmeleri için mali, teknik, hammadde, patent, ucuz işgücü ve benzeri konularda yeterliliğe sahip olmayabilir. Uluslararası bir yatırımda genelde yatırımı yapan gelişmiş bir ülkenin firması, üretilecek ürünlere ait yapısal bilgiler, üretim yöntemleri ve pazarlama bilgileri gibi değerlerini ortaya koyarken, yerli firma ise üretim alanının tahsisi, işçi temini, üretim tesislerinin yapımı gibi konularda ortaklığa katkı sağlar. Bu şekilde firmalar ellerindeki üretim faktörünü en etkin şekilde kullanma imkanına ulaşmış olur.

•**Teknik alt yapının ortak kullanımı:** İş ortaklığı anlaşmaları sayesinde, ortaklar arasında karşılıklı olarak “know-how” transferi gerçekleşir<sup>22</sup>. Uluslararası bir iş ortaklığı girişiminde genelde yerli teknolojiye, daha gelişmiş bir yabancı teknolojinin katılımının sağlanması amaçlanır. Özellikle gelişmekte olan ülkeleri iş ortaklığı anlaşmasına götüren en önemli sebep, teknolojik açıdan üstün olan ülkeler ile yapılacak iş ortaklığı anlaşmaları sayesinde teknoloji transferini gerçekleştirmektir.

•**Yönetim ve deneyimlerin paylaşılması:** Uluslararası bir iş ortaklığı girişimi ele alındığında, yabancı firmalar açısından yeni pazarlar hakkında daha fazla bilgi edinebilmek, yerli firmalar açısından ise yeni yönetim ve uygulama yöntemlerini öğrenme fırsatını sağlamak en önemli amaçların başında gelmektedir. Tamamı yerli ortaklardan oluşan bir iş ortaklığında da ortakların birbirlerine yönetim ve deneyim konusunda katkısı olabilmektedir. Farklı örgüt kültürüne sahip olan şirketlerin, iş ortaklıkları sayesinde birbirleri ile olan ilişkileri daha yoğun bir hal alarak, bilgi ve deneyimin paylaşımı gerçekleşebilmektedir.

<sup>21</sup> MENTER, Vahit, “Joint Venture (Ortak Girişim) Sözleşmeleri ve Türk Mevzuatındaki Durumu”, Vergi Dünyası Dergisi, Ocak 2007, s.129.

<sup>22</sup> ŞENGEL, Salim, Ortak girişim Faaliyetlerinin Raporlanması, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004, s.22.

•**Hukuki zorunluluklar:** Birçok ülke, yabancı şirketlerin yatırım yapabilmeleri için yerli şirketlerle ortak olmalarını zorunlu kılmıştır. Bazı ülkeler en azından milliyetçi duygular nedeniyle yabancı şirketlerin %100 mülkiyete sahip olmalarına karşı çıkmaktadır.<sup>23</sup> Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin bu düşünceleri iş ortaklığı yaklaşımını pazara girebilmek için daha uygun bir yol olarak ortaya çıkarmaktadır.

•**Rekabet gücünü arttırma ve riski paylaşma gayesi:** Yatırımcıların, büyük projelerde iş ortaklığı oluşturarak hareket etmeleri, bu projelerdeki yatırım yükünü ve riskini paylaşmalarını sağlarken, aynı zamanda oluşan güçlü finansal ve teknik yapı sayesinde rekabet güçlerini de arttırır. Özellikle gelişmiş ülkelerde iş ortaklığı oluşturmadaki en etken faktör risk paylaşımıdır.<sup>24</sup> Risk arttıkça ve rekabet şiddetlendikçe, ortaklık düşüncesi ağır basmaktadır. Ortaklık fırsatları her iki tarafın tamamlayıcı üstünlükleri bulunduğu taktirde ortaya çıkar ve ekonomik olarak bir değer teşkil eder.

## 1.2. İŞ ORTAKLIĞININ TÜRLERİ

İş ortaklıkları birbirinden farklı ekonomik amaçlar ve hukuki biçimlerde kurulabildiğini daha önceki açıklamalarımızda belirtmiştik. Bu özelliğinden dolayı uygulamada pek çok iş ortaklığı türü karşımıza çıkmaktadır. İş ortaklıklarını değişik açılardan ele alarak aşağıdaki gibi sınıflara ayırmak mümkündür.

### 1.2.1. Faaliyet Alanlarına Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması

Avantajları ve kuruluş yapısı itibariyle ekonominin her alanına hitap eden iş ortaklıkları için, faaliyet alanlarına göre çok sayıda bölümlendirme yapmak mümkündür. Çalışmamızda en çok iş ortaklığının oluşturulduğu alanlar göz önüne alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır.

**i) İnşaat sektörü iş ortaklıkları:** İş Ortaklıkları, en yaygın olarak inşaat sektöründe görülmektedir. Bu tip ortaklıklar inşaat sektöründe faaliyet gösteren iki

<sup>23</sup> ÖZALP, İnan-SALDIRANER, Yıldırım-DEREKÖY, A. Hamdi, Çok Uluslu İşletmelerin Geleceğinde Bir Çözüm Olarak Joint Venture, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, Eskişehir, 1995, s.117.

<sup>24</sup> ÖZALP, İnan ve diğerleri, a.g.e., s.117.

veya daha fazla müteahhidin veya müteahhitlik firmasının veya gerçek kişi ya da tüzel kişiliğe sahip kurum, kuruluş ya da şirketlerin müşterek bir inşaat işini gerçekleştirmek ve kâr elde etmek amacıyla sözleşmeye dayanarak kurdukları tüzel kişiliği bulunan veya bulunmayan ortaklıklardır<sup>25</sup>. Genellikle büyük altyapı işlerinde ya da köprü, tünel ve baraj gibi büyük sermaye ve çok çeşitli makine teçhizat gerektiren inşaat işlerinde firmalar, bir iş ortaklığı kurma yoluna gitmektedirler.

**ii) Petrol ve maden işletmeciliği iş ortaklıkları:** Uluslararası alanda ilk iş ortaklığı sözleşmelerinin Amerika'da petrol ve maden şirketleri arasında düzenlendiği görülmüştür.<sup>26</sup> Petrol ve maden arama faaliyetleri, kuyu ve madenlerin açılması, taşıma için gerekli boru hatları, deniz ve demir yolu araçları için gereken sermaye ve bunlarla birlikte üstlenilen risk diğer sektörlere göre daha büyük çaptadır. Risklerin niteliği ve kapsamı, petrol ve maden şirketlerini birlikte hareket etmeye yöneltmiştir.

**iii) Teknolojik araştırma ve imalat iş ortaklıkları:** Daha çok elektronik eşya ve otomobil sektöründe faaliyet gösteren iki veya daha fazla firmanın bir araya gelerek oluşturdukları ortaklıklardır. Bu ortaklıkların iki tipi vardır.<sup>27</sup> Birincisinde ortaklar eşit durumdadırlar hatta birbirlerinin rakibidirler ve amaçları iş ortaklığı kurarak fiyatların rasyonel bir seviyeye getirilmesini sağlamaktır<sup>28</sup>. İkinci tipte ise, ortaklar dikey konumda birbirlerinin ya müşterisi ya da tedarikçisi konumundadır ve birbirlerinin işlerini tamamlarlar.

### 1.2.2. Ortakların Niteliğine Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması

İş ortaklığını oluşturmak için kişiler ve kurumlar serbesttir. İş ortaklığını oluşturan taraflar özel sektörden olabileceği gibi, devlet adına kamu tüzel kişilikleri de olabilmektedir.

<sup>25</sup> KAPLAN, İbrahim, a.g.e., s.7.

<sup>26</sup> DAYINLARLI, Kemal, a.g.e., s.31.

<sup>27</sup> DAYINLARLI, Kemal, a.g.e., s.35.

<sup>28</sup> Çin'in bağımsız otomobil üreticisi Chery ile Quantum LLC'nin aralarında imzaladığı (Israel Corp.'un Amerikalı yan kuruluşu) Joint Venture anlaşması buna örnek olarak gösterilebilir. 747.6 Milyon \$'lık bir yatırım büyüklüğüne sahip Chery Quantum Automobile Co., Ltd.'de Chery %55 ve Quantum ise %45 hisseye sahiptir.

<http://autohaber.com/modules.php?name=News&file=article&sid=725>, Erişim Tarihi, 1.12.2008.

**i) Devletler arasında yapılan iş ortaklıkları:** Bazı alanlarda yatırım yapmak, özel sektör girişimcileri için bir takım riskler taşıması, belirsizlikler içermesi ve çok yüksek miktarlarda sermayeye gerek duyulması nedeniyle cazip olmayabilir ya da yasalarca söz konusu alanda izin verilmiyor olabilir. Bu gibi durumlarda iş ortaklığının girişimcileri devlet olabilmektedir. İş ortaklığına taraf devletler bu gibi durumlarda kamu tüzel kişilikleri aracılığı ile iş ortaklığını oluştururlar<sup>29</sup>.

**ii) Devletle özel kişiler arasındaki iş ortaklıkları:** İş ortaklığı sözleşmesine hakim olan kâr elde etme amacı, aslında devletin faaliyetlerine uzak düşmektedir. Devlet için kâr elde etme amacı, kamu yararından sonra ikinci planda kalmaktadır.<sup>30</sup> Devletle özel kişiler arasında yapılan iş ortaklığında sosyalist devletlerden liberal devletlere kadar bütün hukuk sistemlerinde aşağıdaki ilkelerin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.<sup>31</sup>

- İş ortaklığının amacına ulaşabilmesi için devletin ekonomide etkin bir rol oynaması gerekir,
- Ortak olarak devlet bazı özelliklere ve imtiyazlara sahiptir,
- Devlet, ancak kanun koyucu buna izin veriyorsa veya yürürlükteki mevzuat buna uygun ise iş ortaklığı kurabilir,
- Sözleşmeye dayalı faaliyetlere hakim olan kâr elde etme amacı devletin faaliyetlerine yabancı düşmektedir, bir başka ifadeyle devletin faaliyetlerinde kâr elde etme amacı talidir.

**iii) Özel kişiler arasında yapılan iş ortaklıkları:** Bunlar en sık rastlanan ve en fazla önem taşıyan iş ortaklığı türüdür. Uluslararası alanda yatırım yapan şirketler için inceleme konusu yapmaya değer niteliktedir. Bu tür iş ortaklıkları çeşitli

<sup>29</sup> Bu tür iş ortaklığı'na örnek Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında iki petrol devinin kurduğu iş ortaklığı'dır. Azerbaycan tarafını A.I.O.C. ( Azerbaijan International Operating Company), Türkiye'yi ise T.P.A.O. ( Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı) temsil etmektedir. İSLAMOĞ, Nazım, Joint Venture, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 2003, s.18.

<sup>30</sup> DAYINLARLI, Kemal, a.g.e., s.41.

<sup>31</sup> GÜMÜŞ, Hüseyin, Türkiye'de İş Ortaklığı ( Joint Venture) Yöntemi ve İthalat İhracat Firmalarının Bu Yönteme Bakış Açılarını Belirleme Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi S.B.E., Trabzon, 2003, s.31.



sebeplerden dolayı yapılabilir. Bu sebepler aşağıdaki gibi sıralanabilir<sup>32</sup>;

- Yabancı ortakla tamamlayıcı bir araştırma yapmak, know-how veya marka lisansı temin etmek için veya sadece sermaye getirmek için,
- Belirli bir pazara ilişkin durum araştırması ve üçüncü kişi ile işbirliği yapmak, böylece bu pazara girmeyi kolaylaştırmak,
- Belli bir ülkede o ülkede vergi düzeninin getirdiği kolaylıklardan yararlanmak,
- Fiyatları rasyonelleştirmek,
- Hukuki zorunluluklar.

### 1.2.3. Ortakların Aralarındaki İlişkiye Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması

İş ortaklıklarının tarafları, aynı faaliyet alanında ve sürecin aynı basamağında ya da farklı basamaklarında yer alabilirler, ya da tamamen farklı bir faaliyet alanında da yer alabilirler. Buna göre ortakların aralarındaki ilişkiler bakımından iş ortaklıkları, yatay iş ortaklığı, dikey iş ortaklığı, karma iş ortaklığı olarak 3 şekilde sınıflandırılabilir.

**i) Yatay iş ortaklığı:** Üretim zincirinin aynı seviyesindeki iki ya da daha fazla işletmeci yeni bir işletme kurduğunda bu tür bir iş ortaklığı oluşur<sup>33</sup>. İş ortaklığı, girişimde bulunan firmalar arasındaki rekabeti ortadan kaldırdığı için, ekonomi açısından bu tip ortaklıklar sakıncalı görülmektedir<sup>34</sup>. Otomotiv sektöründe faaliyet gösteren iki şirketin, ortak bir model üretimi için iş ortaklığı kurması yatay iş ortaklığına örnek gösterilebilir. Bu şekildeki iş ortaklığında, girişimciler kurulan ortaklığa gerek teknik bilgi gerekse kaynak transferini kolaylıkla yapabileceği için, yüksek verimlilik ve kâr maksimizasyonu sağlanabilmektedir.

**ii) Dikey iş ortaklığı:** Aynı faaliyet alanında üretim sürecinin farklı aşamalarında bulunan iki veya daha fazla işletmenin bir araya gelerek oluşturduğu iş ortaklıklarıdır. Bu tür bir iş ortaklığının katılımcıları birbirilerini tamamlayıcı

<sup>32</sup> GÜMÜŞ, Hüseyin, a.g.e., s.33.

<sup>33</sup> AKTEPE, Eyüp, İşletmecilik Bilgileri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004 s.221.

<sup>34</sup> GÜMÜŞ, Hüseyin, a.g.e., s.36.

niteliktedir<sup>35</sup>. Özellikle talep artışlarının görüldüğü zamanlarda dikey iş ortaklığı şirketlerinde artışlar gözlenir.<sup>36</sup> Şirketlerin hammadde gereksinimlerini sağlayan veya diğer malzemelerin üretimini yapan firmalar ile işbirliği söz konusu olmakta ve üretim sürecine hız kazandırıcı bir nitelik taşımaktadır.

**iii) Karma iş ortaklığı:** Bu tip iş ortaklıkları ne yatay ne de dikey bir ortaklıktır. Burada değişik maddeleri üreten işletmelerin birleşmesi söz konusudur<sup>37</sup>. Buna göre aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan mal veya hizmet üreten işletmeler bir araya gelerek bir ortaklık kurarlar. Bu şekilde farklı alanlara atılım yapmak isteyen işletmeler, bir iş ortaklığı kurarak yatırımların maliyetini paylaşım riskten kaçınmayı amaçlarlar.

#### **1.2.4. Faaliyet Alanının Kapsamına Göre İş Ortaklıklarının Sınıflandırılması**

İş ortaklığı, ortakların faaliyette buldukları ülkelere göre ulusal ya da uluslararası iş ortaklığı olarak bölümlendirilebilir.

**i) Uluslararası alanda faaliyet gösteren iş ortaklıkları:** Yabancı bir ülkede faaliyet göstermek üzere kurulan iş ortaklıklarıdır. Bu tür iş ortaklıklarını pek çok açıdan incelemek mümkündür. Fakat hepsinin de temelde iki ortak amacı mevcuttur<sup>38</sup>. Bunlar; pazarlarını genişletip satış hacimlerini dolayısı ile kârlarını artırmak ve çeşitli ülkelerin sahip olduğu ucuz ve bol işgücü ile hammadde vb. gibi imkanlarından yararlanarak kârlarını arttırmaktır. Bu tip iş ortaklıklarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz<sup>39</sup>;

- Aynı ülkeden iki ya da daha fazla firmanın bir yabancı ülkede kurduğu iş ortaklığı,
- Bir ya da daha fazla firmanın, yabancı bir ülkede o ülkeden bir firma ile kurduğu iş ortaklığı,

<sup>35</sup> AKTEPE, Eyüp, a.g.e., s.222.

<sup>36</sup> BAŞARTAN, Nesrin, a.g.e., s.102.

<sup>37</sup> AKTEPE, Eyüp, a.g.e., s.222.

<sup>38</sup> AKTEPE, Eyüp, a.g.e., s.224.

<sup>39</sup> DANIELS John-RADEBAUGH Lee, International Business Environments and Operations, 9. Edition, Prentice Hall International Editions, 2001, s.496.

- İki ya da daha fazla farklı ülkeden firmaların, farklı bir ülkede, o ülkeden bir firma ile kurdukları iş ortaklığı,
- Bir ya da daha fazla firmanın, yabancı bir ülkede devlete ait bir kurumla iş ortaklığı kurması.

**ii) Ulusal alanda faaliyet gösteren iş ortaklıkları:** İş ortaklığı gerek ulusal gerekse uluslararası alanda çalışan firmaların bir araya gelerek kurabilecekleri bir ortaklık türüdür. İş ortaklığının kurulması için yapılan tanımlardan da anlaşıldığı gibi, yabancı bir ortakla kurulması zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla bir ülkenin sınırları içinde faaliyet göstermek üzere kurulan tamamı yerli iki veya daha fazla sayıda ortak ile kurulan iş ortaklıkları uygulamada görülmektedir.

### **1.3. İŞ ORTAKLIKLARININ BENZER ŞİRKET İŞBİRLİKLERİNDEN FARKLARI**

Günümüzde işletmeler amaçlarını gerçekleştirebilmek ve sorunlarına çözümler bulmaya yönelik olarak değişik yollarla bir araya gelmekte ve farklı organizasyon şekilleri oluşturmaktadırlar<sup>40</sup>. Büyük sermaye gücü gerektiren işlerde güç birliği yapmak, birleşme yoluyla bir sinerji yaratmak, küreselleşmenin etkisinden korunabilmek amacıyla uluslararası pazarlarda faaliyet göstermek gibi çeşitli nedenlerle, işletmeler işbirliği yoluna giderler. İşletmeler arasında yapılan başlıca işbirliği türleri aşağıdaki gibidir;

- Konsorsiyum,
- Kartel,
- Holding,
- Konsern,
- Birleşme.

İş ortaklıkları da işletmeler arasında yapılan bir işbirliği türü olduğundan, yukarıda saymış olduğumuz işbirliklerinden farklı yönlerinin ortaya konulması yararlı olacaktır. Aşağıda bu farklılıklar açıklanmaya çalışılmıştır.

---

<sup>40</sup> AKDEMİR, Ali, Temel İşletmecilik Bilgileri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003, s.78.

### 1.3.1. İş Ortaklığı İle Konsorsiyum Arasındaki Farklılıklar

Konsorsiyum uygulamada ve literatürde iş ortaklığı ile en çok kıyaslanan işbirliği çeşididir. İki işbirliği çeşidinin birbiriyle benzer yönleri çok fazla olmakla birlikte, önemli bazı farklılıkları da mevcuttur.

İki veya daha fazla işletmenin hukuksal ve ekonomik bağımsızlığını koruyarak ve geçici olarak aralarında anlaşmalarına “konsorsiyum” denir<sup>41</sup>. Genellikle büyük çaplı taahhüt işlerinde (liman, demiryolu, köprü baraj vb.) ihaleyi kazanabilmek için aynı veya farklı ülkelerden, aynı dalda veya farklı ihtisas dallarındaki işletmeler finansal ve teknolojik olanaklarını ya da diğer üstünlüklerini birleştirip işbirliği yaparlar.<sup>42</sup> Bu işbirliği, işin tamamlanması ile birlikte sona ermektedir<sup>43</sup>.

Konsorsiyumlarda, her bir ortağın yapacağı işin taahhüt sözleşmesinde açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Ancak taahhüt sözleşmesinde belirtilmemekle beraber, ortakların kendi aralarında yapacakları sözleşme ile her bir ortağın yükleneceği işin belirlenmesi ve işveren tarafından da, bu sözleşmenin kabulü durumunda, iş ortaklığı söz konusu olmayacak, bu tür ortaklık konsorsiyum olarak adlandırılacaktır<sup>44</sup>. Örneğin; (X) Belediyesinin şehrin kanalizasyon şebekesinin yenilenmesi için ihale açtığını (A) ve (B) şirketlerinin de işbirliği oluşturarak ihaleye katıldığını varsayalım. (A) şirketi yeni kanalizasyon şebekesinin kanallarını açılmasını bir başka ifadeyle kazı işlerini üstlenmiş, (B) şirketi ise şebekenin döşenmesini üstlenmiştir. Yukarıda yapılan açıklamaya göre; belediye ile ihaleyi alan işbirliği imzaladığı taahhüt sözleşmesinde ya da işbirliği için yapılan ortaklık sözleşmesinde her bir ortağın yapacağı iş ve sorumluluk alanı belirtilmiş ise, bu oluşum konsorsiyum olarak adlandırılacaktır. Eğer ortakların hepsi işin tamamının yapılmasından sorumlu ise, bu oluşum iş ortaklığı olacaktır.

Yapılan tanım ve açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, konsorsiyumda da iş ortaklığında olduğu gibi, ortaklar hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını korumakta, ve bir sözleşme çerçevesinde ekonomik bir kazanç elde etmek için bir araya

<sup>41</sup> SABUNCUOĞLU, Zeyyat -TOKOL, Tuncer, a.g.e., s.147.

<sup>42</sup> MUCUK, İsmet, Modern İşletmecilik, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003 s.49.

<sup>43</sup> ŞİMŞEK, M. Şerif, İşletme Bilimine Giriş, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999, s.72.

<sup>44</sup> KOCA, Serpil, “İş Ortaklıklarının Çalışması ve Benzer Şirket Birleşmelerinden Farkları”, Vergi Sorunları Dergisi, 1978, s.101.

gelmektedirler. Konsorsiyum ile iş ortaklığı arasındaki temel farklılık, ortaklıktaki her ortağın, yapılan işin tamamından sorumlu olup olmayacağı noktasındadır. Buna göre; konsorsiyumda her bir ortağın yapacağı iş, taahhüt sözleşmesinde ya da ortakların kendi arasında hazırladıkları sözleşmede belirlenmektedir. Fakat iş ortaklığında ise ortaklar işin tamamından sorumlu olmaktadır.

### **1.3.2. İş Ortaklığı İle Kartel Arasındaki Farklılıklar**

Kartel, aynı üretim dalında faaliyet gösteren işletmelerin ortak bir tutum geliştirerek, rekabeti ortadan kaldırmak veya azaltmak suretiyle, piyasaya hakim olmak ve bu yolla kârlarını arttırmak için aralarında yaptıkları bir anlaşma türüdür. Bu anlaşmalar yazılı olarak düzenlenir ve bağlayıcıdır<sup>45</sup>. Kartel, üye firmaların vardıkları anlaşmaların niteliklerine göre; pazarlama, fiyat, miktar, pazarlama bölgesi ve satın alma karteli olmak üzere beş sınıfa ayrılabilir<sup>46</sup>.

Karteller iş ortaklıkları gibi hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını elinde bulunduran teşebbüslerin oluşturduğu bir birliktir. Bu yönüyle iş ortaklığına benzeyen kartel türü birleşme ile iş ortaklığı arasında iki önemli fark bulunmaktadır. Bunlar;

- Karteli oluşturan teşebbüslerin arasındaki işbirliğinin amacı, rekabetin sınırlandırılmasıdır. İş ortaklığını oluşturan teşebbüslerin amacı, müşterek ortaklığın amacı olan işin gerçekleştirilmesidir.
- Kartelin amacı ticari bir faaliyet değildir; amaç pazara hakim olup, üretim pazarlama ve fiyat politikası belirlemektir. Buna karşın iş ortaklığının amacı ise, üstlenilen işi tamamlayıp, kazancı paylaşmaktır.

### **1.3.3. İş Ortaklığı İle Holding Arasındaki Farklılıklar**

Holding, bir şirketin bir ya da birkaç şirkete, bunların yönetimine hakim olacak şekilde katılması olarak tanımlanır. Holdingler, ortakları ve faaliyet alanları farklı olan şirketlerin yönetim ve denetimini ele geçirmek amacıyla onların hisse

<sup>45</sup> ÖRÜCÜ, Edip, Modern İşletmecilik, Gazi Kitabevi, Ankara, 2003, s.25.

<sup>46</sup> SABUNCUOĞLU, Zeyyat - TOKOL, Tuncer, a.g.e., s.147.

senetlerini satın alan ya da elinde bulunduran şirketlerdir<sup>47</sup>. Bu şirketler anonim şirket veya adi şirket biçiminde olabilir.<sup>48</sup> Holdingler bir bakıma ekonomik gücün yatay merkezileşmesi anlamına da gelmektedir. Kendisi ekonomik bir faaliyette bulunmayan, kontrol etmek için başka şirketlerin hisse senetlerine sahip olan holding şirketler, genel olarak “saf holdingler” ve “karma holdinler” şeklinde iki sınıfa ayrılabilirler<sup>49</sup>.

**Saf holdingler:** Faaliyet konusu tamamen başka şirketlere katılma olan holding şirketlerdir. Varlıklarının tamamı başka şirket veya şirketlerin hisse senetlerinden oluşan ve bu şirketlerin yönetimini sahip olduğu hisse senetleri ve diğer yollarla denetimi altında bulunduran şirketlerdir. Tamamen katılımcılık üzerine kurulu bir işletme politikaları vardır.

**Karma holdingler:** Saf holdinglerin aksine, holding işletmeciliğinin yanında her türlü işletmecilik faaliyetlerini de bünyesinde barındıran bir işletme türüdür.

Holding şirket, ekonomik bir bütünlük sağlamak amacı ile bir veya daha fazla şirkete yönetim ve denetim olanağı veren oranda katılan şirket olarak tanımlanır. Buna göre holding şirketlerinde yer alan ögeler aşağıdaki gibi sıralanabilir<sup>50</sup>:

- Ekonomik bir bütünlük sağlamak,
- Bir başka şirkete veya şirketlere katılmak,
- Yönetim ve denetim olanağı veren oranda katılmak.

TTK'nın 466. maddesinde holding şirketlerin amaçlarının “esas olarak başka şirketlere katılmak” olduğu belirtilmiştir. Holding, iş ortaklıklarında olduğu gibi hukuki bakımdan bağımsız, fakat bununla birlikte ekonomik yönden birlik teşkil eden şirketlerin müşterek bir yönetim oluşturmak üzere gerçekleştirdikleri bir girişimdir. İş ortaklığında ise ortaklar gerek hukuki gerekse ekonomik yönden birbirinden tamamen bağımsızdırlar. İş ortaklıklarında holding şirketlerde olduğu

<sup>47</sup> ALTUĞ, Osman, Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1986, s.3.

<sup>48</sup> FÜRTÜN, Hakan, İş Ortaklıklarının Vergilendirilmesi ve Türk Vergi Sistemi Açısından Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., 1996, s.17.

<sup>49</sup> ALTUĞ, Osman, a.g.e., s.8.

<sup>50</sup> TENKER, Nejat, Türkiye’de Holdingler ve Vergi Muhasebesi Açısından İncelenmesi, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1979, s.13.

gibi yönetim birliği yoktur. İş ortaklığında sadece söz konusu ortak faaliyet ya da yeni kurulan organizasyonun yönetimi müştereken sürdürülür ve iş ortaklığındaki asıl amaç belirli bir işin gerçekleştirilmesi ve bunun sonunda ortaya çıkan kârın paylaşılmasıdır.

### **1.3.4. İş Ortaklığı İle Konsern Arasındaki Farklılıklar**

İki veya daha fazla işletmenin hukuki bağımsızlıklarını yitirmeden, finansal ve teknik yönden daha güçlü olmak için bir araya gelmelerine “konsern” denir<sup>51</sup>. Konsernler genellikle aynı iş kolundan az sayıda işletmenin bir araya gelmesi ile oluşur.<sup>52</sup> Konsern tipi örgütlenmeler kartel ile benzer özellikler taşımakla birlikte, kartel üyesi işletmeler “ekonomik bağımsızlıkları”nı bir ölçüde korurlarken, konsern tipi anlaşmalarda ekonomik bağımsızlıklarını tamamen yitirirler. Konsernlerde işletmeler ekonomik ve finansal yönden tek yönetim altına toplanırlar. Başta finansal konularda olmak üzere üretim, teknik, pazarlama ve örgütlenme alanlarında işbirliğine gidilir<sup>53</sup>.

Konserni oluşturan en önemli özellik, ortakların birbirlerinden hukuken bağımsız olmalarına karşın, ekonomik anlamda birbirleriyle bir bütünlük içerisinde olmalarıdır. İş ortaklıkları ile konsern arasındaki en önemli fark bu noktada oluşmaktadır. Çünkü iş ortaklığında ortaklar hukuken ve ekonomik olarak birbirlerinden bağımsız olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

### **1.3.5. İş Ortaklığı İle Birleşme Arasındaki Farklılıklar**

Birleşme, teknik anlamda birden fazla işletmenin gerek ekonomik gerekse hukuki anlamda bir birlik haline gelmesi işlemidir. Satın alma (Acquisition) ya da Tam Birleşme (Merger) şeklinde meydana gelebilirler. Satın alma işleminde bir işletme diğer bir işletme veya işletmeleri tüm ekonomik veya finansal yapısıyla devralmakta ve devralınan işletmelerin ise tüzel kişilikleri yok olmaktadır<sup>54</sup>.

Tam birleşme ise, iki ya da daha fazla sayıda işletmenin bir araya gelerek

<sup>51</sup> ÖRÜCÜ, Edip, a.g.e., s.25.

<sup>52</sup> SABUNCUOĞLU, Zeyyat – TOKOL, Tuncer, a.g.e., s.149.

<sup>53</sup> ŞİMŞEK, M. Şerif, a.g.e., s.72.

<sup>54</sup> ÖRÜCÜ, Edip, a.g.e., s.27.

tasfiye kararı alması, varlık ve borçlarını birleştirmesi ve yeni bir işletmenin kurulmasıdır.<sup>55</sup>

İşletmeler birleşerek gider tasarrufu sağlama, birleşip büyüyerek piyasada daha etkin veya tekelci bir güç oluşturmayı amaçlarlar. Birleşmeler yoluyla daha büyük yatırımlar için yeterli sermaye büyüklüğüne ulaşılabilir, farklı örgüt kültürlerine ve deneyimlerine sahip işletmeler birleşerek bir sinerji oluşturabilir.

Birleşme yoluyla ortaklık kuran işletmelerden, birleşmenin şekline göre bazıları ya da hepsi tüzel kişiliklerini kaybetmektedir. Birleşmeden sonra yeni bir şirket kurulacaksa katılan her işletme ya da bir şirket üzerinden devam edilecekse, satın alınan diğer işletmeler tüzel kişiliklerini kaybetmektedirler. İş ortaklığı şeklindeki birleşmelerde ise aksine ortaklığı kuran işletmelerin tüzel kişiliklerini kaybetmeleri söz konusu değil, ortaklık için girişimcilerden bağımsız bir organizasyon kurulmakta ve ortakların bağımsız hukuki ve ekonomik yapıları devam etmektedir.

#### **1.4. İŞ ORTAKLIĞININ HUKUKİ YAPISI VE HUKUKİ NİTELİĞİ**

İş ortaklığı, gerek hukuki gerekse ekonomik bir anlam ifade etmektedir. Buna göre iş ortaklığının ekonomik yönlerinin yanında hukuki yönlerinin de açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. İş ortaklığı şeklindeki birliktelikler, sözleşmeye dayalı ve sermayeye katılımlı olmak üzere iki şekilde kurulabilmektedir. Ortaklığın oluşturulabilmesi için olması zorunlu hukuki yapıları ise, temel mutabakat sözleşmesi, iş ortaklığı sözleşmesi ve uydu sözleşmelerdir.

##### **1.4.1. İş Ortaklığının Hukuki Yapısı**

İş ortaklığı asıl olarak ekonomik bir olgu ve bu olgudan doğan bir kavramdır. Bu ekonomik olgu ve kavramın hukuki yapısını ve dayanaklarını belirlemek gerekmektedir. İş ortaklığı ister sözleşmeye dayalı isterse sermaye katılımlı olarak kurulsun, ortaklığın daima üç temel hukuki yapısı bulunur.<sup>56</sup>

<sup>55</sup> SABUNCUOĞLU, Zeyyat, TOKOL, Tuncer, a.g.e., s.153.

<sup>56</sup> GÜRCANLI, G. Emre, İnşaat Ortak Girişimleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi F.B.E., İstanbul, 2000, s.22.



- Ön kuruluş Sözleşmesi (Temel Mutabakat),
- İş Ortaklığı Şirket Sözleşmesi,
- Uydu Sözleşmeler.

#### **1.4.1.1. Ön Kuruluş Sözleşmesi ( Temel Mutabakat )**

Ortaklar arasında imzalanan temel mutabakat sözleşmesi iş ortaklığı oluşturmanın ilk adımıdır. Ortaklar arasında imzalanan bu temel sözleşmenin herhangi bir şekil şartı yoktur. İş ortaklığı hangi ekonomik alanda faaliyet gösterirse gösterebilir taraflar daima bir temel sözleşme yaparlar. Bu temel sözleşmede genellikle şu unsurlar bulunur.<sup>57</sup>

- Ortakların iş ortaklığı kurma yükümlülükleri,
- İş ortaklığının hukuki niteliği,
- İş ortaklığının kuruluş amacı ve faaliyet alanları,
- İş ortaklığında toplantı ve karar yeter sayıları,
- Ortaklığın yönetim ve temsil şekli,
- Tarafların iş ortaklığına katılma oranları,
- Kâr dağıtımının ne şekilde olacağı,
- Ortaklar arasındaki hukuki ve ekonomik ilişkiler,
- Ortakların üstelenecekleri sorumlulukları,
- Payların devri,
- İş ortaklığının süresi ve sona erme süresi,
- Tahkim kaydı, uygulanacak hukuk ve yetkili mahkemeye ilişkin unsurlar.

Görüldüğü üzere temel mutabakat sözleşmesi, oluşturulan ortaklık için genel bir çerçeve niteliği taşımakta ve ortaklığın amacına yönelik her türlü ayrıntıyı içermektedir.

#### **1.4.1.2. İş Ortaklığı Şirket Sözleşmesi**

Taraflar arasında imzalanmış olan ön kuruluş sözleşmesinin, müşterek amaca ulaşmak için aralarında kurmayı taahhüt ettikleri iş ortaklığına dair hükümlerinde, iş

<sup>57</sup> GÜRCANLI, G. Emre, a.g.e., s.24.

ortaklığı için kurulması düşünülen şirket tipi hakkında karar yer almış olabilir. İş ortaklığının hangi biçiminde kurulması kararlaştırılmış ise, niteliği o şirket türüne göre belirlenecek ve şirkete dair ana sözleşmede TTK hükümleri uygulanacaktır.<sup>58</sup> Buna göre temel mutabakat ortaklık sözleşmesi iken, bu sözleşme kurulacak şirketin ana sözleşmesi durumundadır.

#### **1.4.1.3. Uydu Sözleşmeleri**

Uydu sözleşmeleri, iş ortaklıklarında taraflar arasındaki hukuki ilişkiyi kuran temel sözleşme ilkeleri çerçevesinde, değişik konularda yapılan sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler Borçlar Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca hazırlanır ve ön kuruluş sözleşmesi bu sözleşmelerin merkezi konumundadır.<sup>59</sup>

Genel olarak temel mutabakat sözleşmesi, gerek ortaklık sözleşmesi gerekse uydu sözleşmeleri açısından bir çerçeve niteliğindedir. Uydu sözleşmeleri ise temel mutabakatın uydu sözleşmeler yapılmasını öngören ve önsözleşme niteliğinde olan hükümlerindeki hususların ayrıntılarını düzenleyen hukuki bakımdan bağımsız birer sözleşmedir.<sup>60</sup> Buna göre eğer ortaklar arasında başka bir şekilde kararlaştırılmamışsa, temel sözleşmenin de uydu sözleşmelerden tamamen bağımsız olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Uydu sözleşmeler dünyada özellikle ülkeler arası ekonomik ilişkilerin daha yoğun hale gelmesi ve sermayenin uluslararası bir nitelik kazanması nedeniyle giderek çeşitlenmiştir<sup>61</sup>. Uydu sözleşmelerine örnek olarak lisans sözleşmesi, patent sözleşmesi, marka lisansı sözleşmesi, teknik yardım ve mühendislik sözleşmesi, satım sözleşmesi ve inşaat ortak girişimlerinde belli bölümlerin yapımına dair taşeron sözleşmeleri gösterilebilir.

#### **1.4.2. İş Ortaklığının Hukuki Niteliği**

İş ortaklıkları her zaman bir sözleşme çerçevesinde kurulur; fakat, her zaman yeni bir şirket oluşumu gündeme gelmeyebilir. Bu açıdan bakılarak iş ortaklıklarının

<sup>58</sup> KAPLAN, İbrahim, a.g.e., s.14.

<sup>59</sup> KAPLAN, İbrahim, a.g.e., s.16.

<sup>60</sup> KAPLAN, İbrahim, a.g.e., s.17.

<sup>61</sup> GÜRCANLI, G. Emre, a.g.e., s.27.

hukuki niteliklerine göre sınıflandırılması, yeni bir şirket oluşup oluşmadığına bağlı olarak yapılmaktadır. İş ortaklığı eğer yeni bir şirket oluşumu gerektirmiyorsa sözleşmeye dayalı adi şirket niteliğinde iş ortaklığı (Contractual Joint Venture), eğer yeni bir şirket oluşumu gerektiriyorsa sermaye katımlı iş ortaklığı ( Equity Joint Venture) olarak kurulmaktadır.

#### **1.4.2.1. Sözleşmeye Dayalı İş Ortaklıkları**

Sözleşmeye dayalı iş ortaklığı olarak adlandırılan işbirliği ilişkilerinde yeni bir şirketin kurulması söz konusu değildir. Buna göre iş ortaklıkları, adi ortaklık, (özellikle uluslararası büyük taahhüt işlerini gerçekleştirmek için oluşturulan) ürün kirası, alım-satım sözleşmesi vb. şekillerde olabilmektedir. Sözleşmeye dayalı iş ortaklıkları; iki veya daha fazla sayıda işletmenin yatırım maliyetlerini ve uzun dönemli kârları paylaşarak yaptıkları ortaklık anlaşmasıdır<sup>62</sup>. Başarı için esnekliğin esas olduğu bu tür anlaşmalar, genellikle belirli bir süre için kurulur ve bu sürenin bitiminde anlaşma son bulur.

Teknik servis anlaşmaları, franchise anlaşmaları, yönetim ve kira sözleşmeleri, yapı sözleşmeleri, lisans anlaşmaları, know-how, servis sözleşmeleri ve benzeri şekilde işbirliği sözleşmeleri bu tür iş ortaklıkları kapsamına girer.

#### **1.4.2.2. Sermaye Katımlı İş Ortaklıkları**

İş ortaklığı kavramı içerisinde yer alan ekonomik işbirliği ilişkileri içinde en önemlisi ve uluslararası faaliyetlerde en çok kullanılan sermayeye dayalı iş ortaklığıdır<sup>63</sup>. Yeni bir şirket kurulması ile meydana gelen bu tip iş ortaklıklarında; kurulmuş olan iş ortaklığı bir ortaklık sermayesine sahiptir ve ortaklar bu sermayeye katılmışlardır. İş ortaklığı anonim şirket veya limited şirket gibi hukuki bir yapıya sahiptir. Her ortak bu şirkette sahip olduğu paya göre, kâr veya zarara ortaktır<sup>64</sup>.

Sermayeye dayalı iş ortaklıklarında, konsorsiyumdaki gibi işin tamamından değil, sahip olunan pay kadar sorumluluğun var olması iki birliktelik türünün de aynı

<sup>62</sup> ÖZTÜRK, Gökhan, a.g.e., s.28.

<sup>63</sup> ÖZTÜRK, Gökhan, a.g.e., s.32.

<sup>64</sup> HATIPOĞLU, S. Serdar, a.g.e., s.62.

özelliklere sahip olduğunu göstermez.<sup>65</sup> Çünkü konsorsiyumda her ortağın sorumlu olduğu faaliyet alanının çerçevesi, sözleşme ile çizilmiştir ve ortak sahip olduğu alandan sorumludur.

Bu tür iş ortaklıkları genelde devamlı faaliyette bulunmak üzere oluşturulur ve iş ortaklığı anlaşmasına taraf olan şirketler için sermayeye katılım oranı, şirketlerin yönetimde söz sahibi olması açısından önemlidir. Girişimci ortaklar yeni kurulan bu şirkette, ya ellerinde bulunan hisse senetleri vasıtası ile ya da kuruluş sözleşmesine dayanarak yönetime katılırlar<sup>66</sup>. Bu açıklamaya göre iş ortaklıklarının yönetimi, ortaklık sözleşmesine bağlı olarak hisse paylarına oranla ya da hisse paylarından bağımsız olarak şekillenebilmektedir.

---

<sup>65</sup> ÖZTÜRK, Gökhan, a.g.e., s.37.

<sup>66</sup> HATIPOĞLU, S. Serdar, a.g.e., s.62.

## İKİNCİ BÖLÜM

### TMS 31: İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLAR STANDARDINA GÖRE MUHASEBELEŞTİRME İŞLEMLERİ

Ülkemizde muhasebe ve finansal raporlamaya ilişkin düzenlemeler, önceleri Fransız ardından Alman ve son yıllarda da Amerikan muhasebe sistemlerinin etkisinde kalmıştır. 1950 yılında yapılan vergi reformu ile çıkarılan Vergi Usul Kanunu (VUK) Türkiye de muhasebe uygulamalarına temel oluşturmuştur. Muhasebeye ilişkin konularda büyük ölçüde VUK'ndan etkilenen Türk Ticaret Kanunu (TTK), 1957 yılında ticari işleri düzenlemek üzere kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde muhasebe uygulamalarına yön veren diğer hukuk normları; İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu'nun Tekdüzen Muhasebe Sistemi, Bankalar Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu (SPK) ve SPK Tebliğleri, Maliye Bakanlığı Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliğleri şeklinde sıralanabilir<sup>67</sup>. Ülkemizde bu çok başlı uygulamaya son vermek amacıyla, 18.12.1999 tarih ve 4487 Sayılı Yasa ile muhasebe standartlarını oluşturmak ve yayımlamak üzere, idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuştur.

Türkiye muhasebe standartları seti; TMSK tarafından tarafından yayınlanan muhasebe standartları, finansal raporlama standartları ve yorumlardan oluşmaktadır. Kurul, standartları oluşturma aşamasında çağdaş dünya uygulamalarına entegre olabilmek ve Avrupa Birliği (AB) mevzuatıyla da uyum sağlayabilmek amacıyla Uluslararası Muhasebe Standartlarını (UMS) yeni adıyla Uluslar arası Finansal Raporlama Standartlarını (UFRS) benimseme kararı almıştır<sup>68</sup>. Türkiye Muhasebe Standartlarının uluslararası alanda geçerlilik kazanması, bir başka ifadeyle UFRS ile uyumlu olduğunun kabul edilebilmesi ancak UFRS setindeki bütün standartların tamamının uygulanması ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle TMSK; UMSK ile yapılan telif hakkı sözleşmesi kapsamında resmi bir Türkçe çeviri yapmış ve

<sup>67</sup> ÇİFTÇİ, Yavuz, “Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Uluslararası Uyumlaştırma Çalışmaları” İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, S:2, Kasım 1997, s.177-178.

<sup>68</sup> AKDOĞAN, Nalan, “Türkiye Muhasebe/ Finansal Raporlama Standartlarının Uygulanma Süreci: Sorunlar, Çözüm Önerileri”, Mali Çözüm Dergisi, Nisan 2007, s.107.

UMS/UFRS ile paralelliğin sağlanabilmesi amacıyla orijinal metinlerdeki paragraf numaraları ile kodları aynen kullanılmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde hukuki ve ekonomik açıdan incelenen iş ortaklıkları, TMSK tarafından UFRS ile uyumlu olarak “TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar” standardında ele alınmış, iş ortaklıklarındaki payların muhasebeleştirme süreci bu standartta açıklanmıştır.

## 2.1. MUHASEBE STANDARTLARININ GEREKLİLİĞİ

Muhasebe, işletmelerin faaliyet dönemlerine ilişkin olarak, yaşadıkları ekonomik ve finansal olayların parasal görünümüne ait bilgileri toplayan, kaydeden, sınıflayan, özetleyen ve bu bilgiler ışığında elde edilen sonuçları finansal tablolar aracılığı ile rapor halinde işletme içi ve dışı kişi ya da kuruluşlara sunan bir bilim dalıdır<sup>69</sup>.

Ekonominin küresel boyutta gelişmesi ile birlikte, uluslararası yatırımlar dünya genelinde hızla artmaya başlamış ve bu durum işletmelerin her yerde aynı anlamı ifade eden, dürüst gerçeği yansıtan bir muhasebe diline ihtiyaç duymasına neden olmuştur<sup>70</sup>. Bu gelişme dünyada muhasebe standartlarının oluşumunun önünü açmış ve bu süreci hızlandırmıştır. Muhasebe standartları, bakış açısına bağlı olarak farklı biçimlerde tanımlanmıştır.

Muhasebe standartları Uslu tarafından; “muhasebe uygulamalarına yön veren ve finansal tabloların hazırlanmasına düzen getiren kurallar” olarak tanımlanmıştır<sup>71</sup>. Muhasebe standartlarına dair bir başka tanım ise, “muhasebe verilerinin elde etme ve kullanma sürecinde uyulması gereken kurallar bütünü ile, kullanıcılara ışık tutan ve muhasebe bilgilerinin geçerliliğini sağlayan temel kriterler”<sup>72</sup> şeklindedir.

<sup>69</sup> ŞENER, Recep, Maliyet Unsurları Muhasebesi ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s.3.

<sup>70</sup> GÜNEŞ, N. Hikmet, Tek Düzen Hesap Planının Muhasebe Standartlarına Uygunluğu SPK-TFRS-URFS’na Uygun Mali Tablo Düzenleme Uygulaması, İ.S.M.M.M.O. Yayınları, İstanbul, 2008, s.107.

<sup>71</sup> USLU, Selçuk, “Muhasebe Standartları Yükseköğretimde Öğrenciye Hangi Aşamada Verilebilir: Bir Örnek ABD Uygulaması”, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, Ocak 1998, s.25.

<sup>72</sup> AKINCI, Nejat - ÖNCÜ, Semra, “Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Uygulamaya Geçirilmesi İle İlgili Kurumlaşma”, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Ağustos 1987, s.44.

Finansal tabloların, bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu işletme sonuçlarını doğru, gerçek durumu yansıtan, karşılaştırılabilir, tutarlı, güvenilir, dengeli ve anlaşılabilir olarak yansıtılması için uyulması gereken ilke ve kurallar bütünü<sup>73</sup> olarak da tanımlanabilecek muhasebe standartları, muhasebe alanında küreselleşme ve uluslararası standardizasyonun sağlanması açısından önem taşımaktadır.

Muhasebe sisteminden edinilen bilgilerin, kullanıcıları için beklenen fonksiyonu yerine getirebilmesi ve işletme faaliyetlerine ilişkin sağlıklı bilgi aktarabilmesi; benzer olayları benzer şekilde ifade etmesi, ürettiği bilgilerin güvenilir, anlamlı, gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir olması, belirli formlardaki finansal tablo ve raporlarla dolayısıyla belirli standartlara göre hazırlanması ile mümkün olabilmektedir<sup>74</sup>. Muhasebe standartlarının, oluşturulması ve oluşturulan muhasebe standartlarına uyum, finansal bilgilerin güvenilirliğinin artması bakımından önemlidir.

Uluslararası muhasebe standartları ise, diğer ülkelerdeki muhasebe ilke, kavram ve yöntemlerinde güvenilirlik, anlaşılabilirlik sağlanmasına yönelik temel kurallar olarak tanımlanabilir<sup>75</sup>. Değişik ülkelerin muhasebe standartları pek çok farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıklar; hukuki ve finansal sistemin yapısı, işletmelerin ortaklık yapısı ve buna bağlı olarak finansman yöntemleri, muhasebe mesleğinin gelişim düzeyi gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır<sup>76</sup>. Uluslararası muhasebe standartları, farklı ülkelerdeki ekonomik faaliyetlerin benzer muhasebe uygulamaları ile değerlendirilmesini, benzer şekilde ve değerlerde raporlanmasını uyumlaştırarak, karşılaştırılabilir ölçülerde algılanmalarını sağlamaktadır.

Muhasebe uygulamaları ve finansal tablo kullanıcıları arttıkça muhasebe standartlarının önemi de artmaktadır. Muhasebe bilgileri işletme içi ve işletme dışı kişi veya kurumlar tarafından kullanılmaktadır. Ülkeler arasında gerek muhasebe

<sup>73</sup> GÜCENME G., Ümit, Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007, s.2.

<sup>74</sup> ÜSTÜNDAĞ, Saim, “Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, S:1, Nisan 2000, s.31.

<sup>75</sup> ÇOBAN, Metin, Uluslararası Muhasebe Standartları 32 ve 39’un Türkiye’ye Uygulanabilirliği ve Muhasebe İşlemleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi S.B.E., Trabzon, 2001, s.5.

<sup>76</sup> BAYAZITLI, Ercan – ÇELİK, Orhan – ÜSTÜNDAĞ, Saim, Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006, s.9.

uygulamaları gerekse muhasebe standartları açısından farklılıklar olabilmektedir<sup>77</sup>. Örneğin, aynı finansal olay farklı hesaplara kaydedebilmekte ve buna bağlı olarak işlem, pazar gücü, satışlar, risk alma vb. konularda çok benzer olan iki firma farklı finansal raporlama teknikleri nedeniyle farklı değerlere sahip olabilmektedir. Bu durum finansal tablo kullanıcılarının karşılaştırılabilir düzeyde gerçek bilgiye ulaşmasına engel teşkil etmektedir.

Sermaye hareketlerinin artması, uluslararası ticaretin yoğunluk kazanması çok uluslu şirketlerin sayısındaki artış, yeni finans tekniklerin geliştirilmesi ve bunların kullanılmasındaki gereklilik, her ülkede farklı olan muhasebe uygulamalarının uluslararası alanda uyumlaştırılmasını kaçınılmaz kılmıştır<sup>78</sup>. Özellikle çok uluslu şirketler bir çok ülkede faaliyet gösterdiğinden, bu şirketler buldukları ülke kanun ve yönetmeliklerine göre de finansal tablo hazırlamak durumundadır. Örneğin; merkezi yurt dışında olan ve Türkiye’de üretim yapan bir işletme, gerek merkezinin bulunduğu ülkenin uygulamalarına gerekse Türkiye’deki uygulamalara göre finansal tablolarını düzenlemek zorunda kalacaktır.

## **2.2. TMS 31: İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLAR STANDARDININ AMACI VE KAPSAMI**

57 paragraftan oluşan “İş Ortaklıklarındaki Paylar” muhasebe standardı (TMS 31) UMS 31’in birebir orijinal çevirisinden ibarettir. Standardın amacı ilk paragrafta açıklanmaktadır.

Buna göre bu standardın amacı; “faaliyet şekil ve yapısına bakılmaksızın iş ortaklığı yatırımlarının, bu yatırımlardaki varlıkların, borçların, gelir ve giderlerin ne şekilde muhasebeleştirileceğinin açıklanmasıdır”<sup>79</sup>.

TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar standardı, alım-satım amaçlı elde tutulan ve bu şekilde sınıflandırılan, ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değeriyle gösterilen ve “TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardı ile uyumlu olarak muhasebeleştirilen;

<sup>77</sup> ÇOBAN, Metin, a.g.e., s.8.

<sup>78</sup> ÇOBAN, Metin, a.g.e., s.8.

<sup>79</sup> TMS 31, par.1.



- Girişim (risk) sermayesi organizasyonları, veya
- Yatırım fonları ve yatırım amaçlı sigorta fonları dahil benzeri işletmeler, tarafından elde tutulan, müştereken kontrol edilen işletmelerdeki ortak girişimci katılım paylarına uygulanmaz.

TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar standardına göre, bir iş ortaklığında paya sahip olan ortak girişimci aşağıdaki şartları taşıması halinde, sahip olduğu paylar bu standardın kapsamı dışındadır<sup>80</sup>:

- “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Maddi Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler” Standardına göre satılmak amacıyla elde tutulan ve bu şekilde sınıflandırılan payları,

- “TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar” Standardının 10 uncu paragrafında yer alan ve konsolide finansal tablo düzenlemek zorunda olmayan işletmeler<sup>81</sup>, müştereken kontrol edilen bir işletmede payı bulursa dahi, TMS 31 standardının kapsamı dışındadır.

İş ortaklığındaki payların, iştirakler ile arasındaki en önemli fark sözleşmeye bağlı düzenlemedir. İş ortaklıklarında iki veya daha fazla girişimci sözleşmeye bağlı bir düzenleme ile müşterek kontrolü oluşturur. İş ortaklığında ortak girişimci, ekonomik etkinliğin finansal ve faaliyet politikalarını kontrol etme gücüne sahip olursa, bu durumda girişim iş ortaklığı değil işletmecinin bağlı ortaklığı olur<sup>82</sup>.

Standartta adı geçen başlıca terimler, standardın 3. paragrafında aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

---

<sup>80</sup> TMS 31, par.2.

<sup>81</sup> TMS 27 Standardına göre konsolide finansal tablo hazırlamak zorunda olmayan işletmeler:

- Ana ortaklık kendisi bir başka işletmenin bağlı ortaklığı statüsünde ise, azımlık hakları sahiplerinden onay almak koşulu ile,
- Ana ortaklığın borcu veya özkaynağı temsil eden finansal araçlarının bir borsada işlem görmemesi durumunda,
- Ana ortaklığın, bir borsaya herhangi bir sınıf finansal aracı ihraç etmek için Sermaye Piyasası Kuruluna sunmamış veya sunma aşamasında değil ise,
- Kendisi ana ortaklık olması ile birlikte, konsolide finansal tablo yayınlayan başka bir ana ortaklığın yavru ortaklığı durumunda ise, konsolide finansal tablo hazırlamak zorunda değildir.

<sup>82</sup> GÜCENME G., Ümit, a.g.e., s.378.

**Kontrol:** “Bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüdür”.

**Özkaynak yöntemi:** “Müştereken kontrol edilen bir işletmedeki yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın müştereken kontrol edilen işletmenin net varlıklarında ortak girişimcinin payına düşen kısmı yansıtabilecek şekilde düzeltildiği ve böylece ortak girişimcinin kâr veya zararının müştereken kontrol edilen işletmenin kâr veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir”.

**İş ortaklığı yatırımcısı:** “Bir iş ortaklığında müşterek kontrol gücü olmayan katılımcı taraftır”.

**Müşterek kontrol:** “Bir ekonomik faaliyet üzerindeki kontrolün sözleşmeye dayalı olarak paylaşılmasıdır. Bu kontrolün, sadece ekonomik faaliyetle ilgili stratejik finansal ve faaliyetle ilgili kararların, kontrolü paylaşan tarafların (ortak girişimciler) oy birliği ile mutabakatını gerektirdiği durumlarda varolduğu kabul edilir”.

**İş ortaklığı:** “İki veya daha fazla tarafın, müşterek kontrole tabi bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmesini sağlayan sözleşmeye bağlı girişimdir”.

**Oransal konsolidasyon:** “Müştereken kontrol edilen işletmenin aktif, pasif, gelir ve gider kalemlerinin, ortak girişimcinin payı oranında ortak girişimcinin finansal tablolarında satır satır benzer kalemlerle birleştirilmek suretiyle muhasebeleştirilmesi veya ortak girişimcinin finansal tablolarında söz konusu kalemlerin ayrı bir satır olarak raporlanmasını kapsayan muhasebeleştirme yöntemidir”.

**Bireysel finansal tablolar:** “Bir ana ortaklık, bir iştirakte yatırımı olan bir işletme ya da müştereken kontrol edilen bir işletmenin ortak girişimcisi tarafından sunulan ve yatırımların raporlanan faaliyet sonuçları ya da net aktifleri yerine doğrudan özkaynak payına dayalı olarak muhasebeleştirildiği finansal tablolarıdır”.

**Önemli etki:** “Yatırım yapılan işletmenin finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesi kârarlarına katılma gücü olup bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücünü ifade etmemektedir”.

**Ortak girişimci:** “İş ortaklığı üzerinde müşterek kontrol gücüne sahip olan katılımcı taraftır”.

### 2.3. TMS 31 STANDARDINA GÖRE İŞ ORTAKLIĞININ ÇEŞİTLERİ

Son yıllarda ekonomik yaşamda sıkça rastlanan iş ortaklıklarını, çok çeşitli şekillerde oluşturmak ve sınıflandırmak mümkündür. İş ortaklıkları, hukuki açıdan incelenmesinin yanında muhasebe açısından da incelenmiş ve muhasebe açısından iş ortaklığı şekilleri belirlenmiştir. “TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar” standardı, iş ortaklarını “müşterekeken kontrol edilen faaliyet” “müşterekeken kontrol edilen varlıklar” ve “müşterekeken kontrol edilen işletmeler” olmak üzere üç çeşide ayırarak incelemiştir. Aşağıdaki özellikler, tüm iş ortaklıkları için geçerlidir<sup>83</sup>:

- İki veya daha fazla ortak girişimci sözleşmeye dayalı bir düzenleme ile bağlanmıştır ve
- Sözleşmeye bağlı düzenleme müşterek kontrolü oluşturur.

#### 2.3.1. Müşterekeken Kontrol Edilen Faaliyetler

TMS 31’de Müşterekeken kontrol edilen faaliyetler; “hukuki bir kişilik ya da bağımsız bir ekonomik yapı oluşturmadan bir projenin veya bir faaliyetin iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde ortaklar tarafından birlikte gerçekleştirilmesidir” şeklinde tanımlanmıştır<sup>84</sup>. Bu iş ortaklığı türünde, iş ortaklığı adına mal varlığı edinilmesi, borçlanması ya da üçüncü kişilere karşı temsil edilmesi gerekmemektedir.

Müşterekeken kontrol edilen faaliyete örnek olarak; iki veya daha fazla ortak girişimcinin faaliyetlerini, kaynaklarını ve uzmanlıklarını belirli bir ürünün ( Ör; uçak, otomobil, köprü-yol vb. gibi) ortaklaşa üretimi, pazarlanması ve dağıtımını için birleştirilmesi gösterilebilir.

<sup>83</sup> TMS 31, par. 7.

<sup>84</sup> TMS 31, par.13.

Girişimcileri bir araya gelerek farklı bir işletme kurmadan işbirliğine gittikleri bu iş ortaklığı türünde, her ortak girişimci kendi bina makine ve ekipmanını kullanmakta ve söz konusu teçhizatı kendi envanterinde bulundurmaktadır<sup>85</sup>. Kendi maddi duran varlıklarını kullanmakta ve kendi stoklarını taşımaktadır. Ayrıca, kendi masraflarına ve borçlarına katlanıp, kendi yükümlülüklerini yerine getirmek için finansman sağlamaktadır. İş ortaklığının faaliyetleri, ortak girişimcinin çalışanları tarafından ortak girişimcinin benzeri faaliyetleri yanında yürütülebilir. İş ortaklığı sözleşmesi, genellikle ortak ürünün satış hasılatının ve yapılan ortak giderlerin ortak girişimciler arasında paylaşılmasına imkan sağlamaktadır.

Bir ortak girişimci, müştereken kontrol edilen faaliyetteki katılım payları ile ilişkili olarak aşağıdaki hususları finansal tablolarına yansıtmalıdır<sup>86</sup>;

- Kontrol ettiği varlıklar ile üstlendiği yükümlülükler ve
- Katlandığı giderler ile iş ortaklığının mal ve hizmet satışından kazanılan gelirlerdeki payı.

Buna göre; müştereken kontrol edilen faaliyet şeklindeki iş ortaklıklarında her ortak, iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde kendi kaynaklarını kullanıp, finansmanını sağlamalı ve kendi muhasebe kayıtlarını tutmalıdır. Ortaklar iş ortaklığı sözleşmesi ile üzerine düşen işi yapıp, hak edişle ilgili gerekli faturaları keserek tahsilatını yapmalıdır.

Müştereken kontrol edilen faaliyetler şeklindeki iş ortaklıkları, bağımsız bir şirket ya da hukuki bir kişilik oluşturulmasını gerekli kılmadığından, iş ortaklığının kendisi için ayrı muhasebe kayıtlarına gerek olmayabilir ve iş ortaklığı için ayrıca bir finansal tablo hazırlanmayabilir. Ancak, ortak girişimciler iş ortaklığının performansını değerlendirebilmek için yönetim raporlaması yapabilirler<sup>87</sup>. TMS 31’de bu finansal raporlar için herhangi bir özel düzenleme veya özel bir kayıt şekli bulunmamaktadır. Bu tamamen ortakların isteğine ve bilgi gereksinimine bağlıdır.

<sup>85</sup> SABAN, Metin – GENÇ, Murat, “Ortak Girişimlerin Konsolidasyonu”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, İstanbul, Ekim 2006, s.4.

<sup>86</sup> TMS 31, par.15.

<sup>87</sup> TMS 31, par.17.

Ortak girişimcinin müştereken kontrol edilen faaliyetler şeklindeki iş ortaklıklarında, müştereken kontrol edilen faaliyetle ilgili giderleri ve üstlendiği yükümlülükleri belirleme olanağı bulabilmesi için, yaptığı tüm giderleri kendi muhasebe kayıtlarında, ancak alt hesaplarda toplaması gerekmektedir<sup>88</sup>. Aksi takdirde işletmenin diğer hesapları ile birleştirilirse ileride müştereken kontrol edilen faaliyetin sonucunu belirlemek güç olacaktır. Örneğin; müştereken kontrol edilen faaliyet için bankadan 20.000 TL değerinde kredi alındığını ve bu kredi karşılığında da 3.500 TL faiz gideri oluştuğunu varsayalım. Bu durumda ortak girişimci tarafından yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

/		
780 FİNANSMAN GİDERLERİ Hs. (Müştereken Kontrol Edilen Faaliyet)	3.500	
300 BANKA KREDİLERİ Hs.		3.500
/		

Benzer şekilde müştereken kontrol edilen bir faaliyetin sonucunda iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde üretilen ürün ya da hizmetin satışından, ortağa sözleşmede belirlenen oranda bir pay verilecektir. Elde edilen bu gelir yukarıdaki örnekte olduğu gibi kayıt altına alınırken alt hesaplar açılarak kaydedilmelidir. Örneğin iş ortaklığında üretilen hizmetin tesliminden doğan gelirden ortağa 50.000 TL değerinde bir pay düştüğünü ve ortağın banka hesabına aktarıldığını varsayalım. Bu durumda yapılması gereken muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır;

/		
102 BANKALAR Hs.	50.000	
600 YURTİÇİ SATIŞLAR Hs. ( X İş Ortaklığı)		50.000
/		

<sup>88</sup> ŞENGEL, Salim, a.g.e., s.57.

İş ortaklığının faaliyetleri, ortak girişimcinin çalışanları tarafından ortak girişimcinin benzeri faaliyetleri yanında yürütülebilir<sup>89</sup>. Aynı şekilde ortak girişimci sahip olduğu makine ve teçhizatı kendi faaliyetleri ile birlikte iş ortaklığının faaliyetleri için de kullanabilir. Örneğin; inşaat sektöründe faaliyet gösteren bir firma, müştereken kontrol edilen bir faaliyet olarak, bir depo yapımı için bir iş ortaklığına katıldığını varsayalım. Firma iş ortaklığı olarak yapımını üstlendiği deponun yapımı sırasında kendi faaliyetlerinde kullandığı işçi ve makinelerini de kullanabilecektir. Burada dikkat edilecek husus, her iki faaliyetin yapımı sırasında oluşan giderlerin nasıl ayrıştırılacağıdır. Bu gibi durumlarda giderlerin dağıtımını için uygun bir dağıtım anahtarının kullanılması gerekmektedir<sup>90</sup>. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki örneği incelemek yararlı olacaktır.

(A) işletmesi (B) iş ortaklığına bir yol yapımı işinin müştereken kontrol edilen faaliyet kapsamında yapılıp teslim edilmesi için ortak olarak katıldığını varsayalım. İş ortaklığı sözleşmesine göre yol yapımının her bir safhası ayrı bir ortak tarafından yapılacaktır. Buna göre (A) işletmesi bu iş ortaklığında yolun genişletilmesi safhasını üstlenmiştir. (A) işletmesi yol genişletme çalışmaları sırasında kendi ana faaliyet alanında da kullandığı iş makinelerini çalıştırmaktadır. İş makineleri her iki alanda da çalıştırılmış, çalışma süreleri ve iş makineleriyle ilgili diğer bilgiler aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir;

İş makineleri kayıtlı değeri: 720.000 TL

Yıl içinde çalışma süresi: 360 gün

Yıl içinde iş ortaklığında çalışma süresi: 110 gün

İşletmenin ana faaliyet alanında çalışma süresi: 250 gün

Amortisman oranı: % 10 ( Normal amortisman yöntemi uygulanacaktır )

İş ortak. düşen amort. payı:  $(72.000 \text{ TL} / 360 \text{ Gün}) \times 110 \text{ Gün} = 22.000 \text{ TL}$

---

<sup>89</sup> TMS 31, par.13.

<sup>90</sup> ŞENGEL, Salim, a.g.e., s.58.

Bu durumda iş ortaklığına düşen amortisman tutarı için yapılacak muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır;

/		
740 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ Hs. (B İş Ortaklığı)	22.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMAN Hs. (B İş Ortaklığı)		22.000
/		

Müştereken kontrol edilen faaliyet şeklindeki iş ortaklıklarında, iş ortaklığı için ayrı bir muhasebe kaydı tutulmamaktadır. Ortak girişimcinin konsolide finansal tablo sunması durumunda; varlıklar, yükümlülükler, gelir ve giderler ortak girişimcinin finansal tablolarına yansıtıldığından, bu kalemlerle ilgili olarak herhangi bir düzeltme yapılmasına veya diğer konsolidasyon işlemlerinin uygulanmasına gerek yoktur<sup>91</sup>. Ortaklar idari kademenin isteği doğrultusunda kendi finansal tablolarında iş ortaklıkları ile ilgili faaliyetlerini aşağıdaki gibi raporlayabilirler.

A	X İşletmesi .... / .... Tarihli Bilançosu	P
<p><b>Dönen Varlıklar</b></p> <p>Yıl. Yay. İnşaat ve On. Maliyetleri XXX (İş Ortaklıklarındaki Paylar)</p> <p><b>Duran Varlıklar</b></p>	<p><b>Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar</b></p> <p>Yıl. Yay. İnşaat ve On. Hakedişleri XXX (İş Ortaklıklarındaki Paylar)</p> <p><b>Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar</b></p> <p><b>Özkaynaklar</b></p>	

<sup>91</sup> TMS 31, par.16.

### 2.3.2. Müştereken Kontrol Edilen Varlıklar

İş ortaklıklarının bir diğer türü olan müştereken kontrol edilen varlıklar TMS 31’de; “müşterek kontrol ile birlikte çoğu kez iş ortaklığının amaçları için iş ortaklığına verilmiş veya bunun için edinilmiş ve tahsis edilmiş olan ortak girişimcilerin bir ya da daha fazla varlığının ortak mülkiyetini kapsar”<sup>92</sup> şeklinde tanımlanmıştır. Müştereken kontrol edilen varlıklar, müştereken kontrol edilen faaliyetlerde olduğu gibi, herhangi bir hukuki kişiliğin kurulmasını gerektirmeden varlıklar üzerinde ortak yönetimi ve sahipliği ifade eden bir iş ortaklığı türüdür.

Bu tür bir iş ortaklığının amaçlarına ulaşabilmesi için, varlıklar ya ortaklar tarafından iş ortaklığına getirilmekte ya da iş ortaklığı adına ortaklar tarafından satın alınmaktadır. Ortaklar varlık üzerinden bir ekonomik fayda sağlamayı amaç edinir<sup>93</sup>. Burada önemli olan nokta, ortakların varlıkları iş ortaklığının amaçlarına uygun olarak kullanması gerektiğidir. Varlıkların kullanılmasında ya da işletilmesinde ortaya çıkan herhangi bir gider de ortaklar tarafından müştereken üstlenilir. Ortakların giderlerden ne kadar pay üstleneceği de iş ortaklığı sözleşmesinde belirtilmektedir.

Müştereken kontrol edilen varlık şeklindeki iş ortaklıkları; “bir şirket, bir ortaklık, başka bir işletme veya ortak girişimcilerden ayrı bir finansal yapı kurulmasını gerektirmez”<sup>94</sup>. İş ortaklığı, herhangi bir hukuki kişilik olarak kurulmadığı için üçüncü kişilere karşı herhangi bir yükümlülük altına girmesi, borçlanması veya finansman sağlaması da söz konusu değildir.

Madencilik, petrol ve gaz endüstrilerindeki birçok faaliyet, müştereken kontrol edilen varlıklar şeklindeki iş ortaklıkları ile gerçekleştirilir. Örneğin çok sayıda petrol şirketi, bir boru hattını müştereken kontrol edebilir ve işletebilir. Boru hattına ortak her ortak girişimci, boru hattının işletme giderlerinin mutabık kalınan bir kısmını üstlenmesi karşılığında, hattı kendi ürününü taşımak için kullanabilir<sup>95</sup>. İki nakliye firması tarafından alınmış bir nakliye gemisi de müştereken kontrol edilen varlıklara

<sup>92</sup> TMS 31, par.18.

<sup>93</sup> TMS 31, par.18.

<sup>94</sup> TMS 31, par.19.

<sup>95</sup> GÜCENME G., Ümit, a.g.e., s.389.



örnek verilebilir. Firmalar nakliye gemisi aracılığı ile taşıma faaliyetlerini yerine getirerek kendilerine fayda sağlarken, geminin bakım onarım ve işletim giderlerini, daha önceden iş ortaklığı sözleşmesinde anlaştıkları oranda paylarına düşen kısmı üstelenebilirler<sup>96</sup>.

Bu tür iş ortaklıklarında, iş ortaklığı adına finansal tablo düzenleme zorunluluğu yoktur<sup>97</sup>. Fakat ortaklar, iş ortaklığı adına beraberce yapmış oldukları giderleri kayıt altına alacak şekilde sınırlandırılmış, ayrı muhasebe kayıtları tutabilirler<sup>98</sup>. Bu şekilde, oluşan giderler iş ortaklığı sözleşmesinde belirlenen oranlar dahilinde ortaklara kolayca dağıtılabilir.

TMS 31'e göre ortak girişimciler, müştereken kontrol edilen varlıktaki paylarına ilişkin olarak, aşağıdaki düzenlemeleri kendi finansal tablolarında ve konsolide finansal tablolarında yapmak zorundadır<sup>99</sup>;

- Ortak girişimci müştereken kontrol edilen varlıklardaki payını, bir yatırım olarak değil varlıkların niteliğine göre sınıflamak suretiyle muhasebe kayıtlarına dahil etmelidir. Örneğin; müştereken kontrol edilen bir boru hattındaki pay, maddi duran varlık olarak sınıflandırılır.
- Ortak girişimci, varlıklardaki payını finanse ederken katlandığı yükümlülükler gibi, iş ortaklığı için üstlendiği yükümlülükleri de muhasebe kayıtlarına dahil etmelidir.
- İş ortaklığı ile ilişkili olarak diğer ortak girişimcilerle birlikte üstlenilen yükümlülüklerdeki payını, kendi muhasebe kayıtlarına dahil etmelidir.
- İş ortaklığının ürünündeki payının kullanımı veya satışından elde edilen gelirler ile birlikte iş ortaklığı nedeniyle katlandığı gider payını ve
- Ortak girişimcinin varlıklardaki payının finansmanı ve ürünündeki payının satışı için üstlendiği giderler gibi, iş ortaklığındaki payı ile ilişkili olarak katlandığı

<sup>96</sup> SABAN, Metin – GENÇ, Murat, a.g.e., s.5.

<sup>97</sup> TMS 31, par.19.

<sup>98</sup> TMS 31, par.23.

<sup>99</sup> TMS 31, par.22.

giderleri de kendi muhasebe kayıtlarına dahil etmelidir.

Müştereken kontrol edilen varlıklara ilişkin olarak yukarıda yapılan açıklamaları bir örnek yardımı ile daha da somut hale getirmekte yarar vardır. Örneğin, X ve Y şirketleri 300.000 TL + %18 KDV değerinde bir biçerdöver alarak iş ortaklığı oluşturmuşlardır. X ve Y şirketlerinin iş ortaklığına katılım payı aşağıdaki gibidir;

<u>Ortaklar</u>	<u>Ortaklık Payı</u>
X şirketi	% 50
Y şirketi	% 50

Makine alındığında ortakların yapacak olduğu hesaplama ve muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

(X) ve (Y) şirketi için => Makinenin alış değeri x Ortaklık payı

$$300.000 \text{ TL} \times \% 50 = 150.000 \text{ TL}$$

/		
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR Hs. (Müştereken Kontrol Edilen Varlıklar)	150.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.	27.000	
100 KASA Hs.		177.000
/		

Y şirketinin de makinedeki payı aynı olup, yukarıdakine benzer bir kaydı kendi hesapları için yapacaktır.

Yukarıda yapılan muhasebe kaydına bakıldığında, iş ortaklığı için alınan makinenin doğrudan ortakların üzerine kaydedildiği ve iş ortaklığının kendisi için herhangi bir muhasebe kaydının yapılmadığı görülmektedir. Müştereken kontrol

edilen varlık şeklindeki iş ortaklığının herhangi bir kişiliğe sahip olmamasından dolayı, bağımsız bir muhasebe kaydının tutulması zorunluluğu bulunmamaktadır.

Ortaklar ekonomik fayda elde etmek için bir iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde bir araya gelmektedirler. Bu doğrultuda ortak girişimcilerin, yukarıdaki örneğimizde iş ortaklığı için edindikleri biçerdöveri kiraya verdiklerini ve bunun karşılığında aylık 10.000 TL kira geliri elde ettiklerini varsayarsak, bu gelire ilişkin paylarının hesabını ve muhasebe kaydını aşağıdaki gibi yapmaları gerekecektir.

X ve Y şirketi için => Kira geliri x Ortak kontrol edilen varlık payı

$$10.000 \text{ TL} \times \% 50 = 5.000 \text{ TL}$$

Bu gelire ait muhasebe kaydı, her iki şirketi içinde aşağıdaki gibi olacaktır.

	/	
100 KASA Hs.		5.900
649 DİĞER OL. GELİR VE KÂRLAR Hs. (Müştereken Kontrol Edilen Varlık Geliri)		5.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		900
	/	

İş ortaklığının ürünündeki payının kullanımı veya satışından elde edilen gelirler ile birlikte, iş ortaklığı nedeniyle oluşan giderler de ortaklar tarafından birlikte yapılacaktır. Ortak girişimci yapılan giderlerden üzerine düşen payı da kendi muhasebe kayıtları içinde gösterecektir. Örneğin; müştereken kontrol edilen varlık için yapılan giderlerin toplamının 8.000 TL + KDV olduğunu varsayalım.

Buna göre her bir ortağın, giderlerden üzerine düşen payın hesaplanması aşağıdaki gibi olacaktır;

$$(X) \text{ şirketi gider payı: } 8.000 \text{ TL} \times \% 50 = 4.000 \text{ TL}$$

$$(Y) \text{ şirketi gider payı: } 8.000 \text{ TL} \times \% 50 = 4.000 \text{ TL}$$

X ve Y şirketinin kendi defterlerine yapacağı muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

/		
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ Hs. (Müştereken Kontrol Edilen Varlıklar)	4.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.	720	
100 KASA Hs.		4.720
/		

Müştereken kontrol edilen varlık için dönem sonunda amortisman ayrılacaktır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, her ortağın aynı amortisman yöntemini kullanması gerektiğidir<sup>100</sup>. Yukarıdaki örneğe bakıldığında iş ortaklığının iki ortağı bulunmakta ve söz konusu müştereken kontrol edilen varlık olan biçerdöver, her iki ortağın da defterinde payı oranında kayıtlı bulunmaktadır. Buna göre, ortaklardan birisi bu varlığa normal amortisman yöntemi uygularken diğeri azalan bakiyeler yöntemi uygulamamalıdır. Bu karışıklığı ortadan kaldırmak için önce biçerdöverin tamamına bir amortisman hesaplaması yapılmalı ve her ortak kendi payı üzerine düşen amortisman miktarını kayıtlarına geçirmelidir. Örneğe dönersek;

Müştereken kontrol edilen varlık olan biçerdöver için normal amortisman yöntemi uygulanacağını varsayalım. Biçerdöverin ekonomik ömrünün 10 yıl olduğunu kabul edersek her bir ortağa düşecek olan amortisman payı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Makinenin ...yılı amortismanı: Makinenin toplam değeri x Amortisman oranı

$$300.000 \text{ TL} \times \% 10 = 30.000 \text{ TL}$$

30.000 TL tutarındaki amortisman için ortaklara düşen pay ise;

$$\text{X şirketi} \quad 30.000 \text{ TL} \times \% 50 = 15.000 \text{ TL}$$

$$\text{Y şirketi} \quad 30.000 \text{ TL} \times \% 50 = 15.000 \text{ TL}$$

Bu hesaplamalara göre X ve Y şirketlerinin yapacağı amortisman kaydı;

<sup>100</sup> ŞENGEL, Salim, a.g.e., s.73.

/		
740 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ Hs. (Müştereken Kontrol Edilen Varlık Amortisman Gideri)	15.000	
257 BİRİKMIŞ AMORTİSMAN Hs. (Müştereken kontrol edilen varlık)		15.000
/		

Dönem sonunda, iş ortaklığının kendisinin muhasebe kaydı tutmakla yükümlü olmadığından, söz konusu varlığı ortaklar kendi finansal tablolarında, payları oranında göstereceklerdir. Ortaklar duran varlığı finansal tablolarında ayrı bir varlık olarak ya da benzer bir kalem ile birleştirerek de gösterebilirler.

A	X İşletmesi .... / .... Tarihli Bilançosu	P
<p><b>Dönen Varlıklar</b></p> <p><b>Duran Varlıklar</b></p> <p style="padding-left: 40px;">Tesis Mak. Ve Cihazlar    XXX</p> <p style="padding-left: 80px;">(İş Ortaklıklarındaki Paylar    XXX)</p>	<p><b>Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar</b></p> <p><b>Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar</b></p> <p><b>Özkaynaklar</b></p>	

### 2.3.3. Müştereken Kontrol Edilen İşletmeler

Müştereken kontrol edilen işletmeler şeklindeki iş ortaklıklarında, ortaklar yeni bir işletme kurarak bir araya gelmektedir. Genelde finansal durumlarını iyileştirmek isteyen ortak girişimciler, iş ortaklığı ile dört temel amacı gerçekleştirmek için bir araya gelirler<sup>101</sup>. Bunlar;

- İşletmenin mevcut faaliyetlerini gerçekleştirmek,
- İşletmenin ürünlerini yeni piyasalara götürmek,

<sup>101</sup> AYDIN, Nurhan, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar ve Ortak Girişimler, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1997, s.24.

- İşletmelerin mevcut piyasalarda satabileceği yeni ürünler sağlamak,
- Yeni faaliyetlerle çeşitlemeler yapmaktır.

TMS 31’de müştereken kontrol edilen işletme şeklindeki iş ortaklıkları; “diğer iş ortaklığı çeşitlerinden farklı olarak her bir ortak girişimcinin pay sahibi olduğu bir şirket, ortaklık veya başka bir işletmenin kurulmasını gerektirmektedir”<sup>102</sup> şeklinde tanımlanmıştır. Standartta iş ortaklığının hukuki şekli konusunda herhangi bir bağlayıcı hüküm bulunmamaktadır. Müştereken kontrol edilen bir işletme, iş ortaklığının varlıkları üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.<sup>103</sup> Bu tür iş ortaklıkları diğer işletmeler gibi bağımsız olarak varlıklarını kontrol etme, giderleri ile yükümlülüklerini üstlenme ve gelir elde etme hakkına sahiptirler.

Müştereken kontrol edilen işletmeler, hukuki bir kişiliği ile kendi adına sözleşmeler yaparak, iş ortaklığının faaliyetleri için finansman sağlayabilmektedir. Bazı müştereken kontrol edilen işletmelerde, ortak girişimcinin iş ortaklığının ürününden pay alması söz konusu olabilir. Bununla birlikte her ortak girişimci, müştereken kontrol edilen işletmenin kârından pay alma hakkına sahiptir<sup>104</sup>. Hukuki bakımdan bağımsız olsalar da müştereken kontrol edilen işletmelerin ekonomik durumu ve faaliyetleri üzerinde, bütün ortakların ortaklaşa etkisi ve kontrolü bulunmaktadır. Bu özelliği ile müştereken kontrol edilen işletmeler, bağlı ortaklıklardan ayrılmaktadır<sup>105</sup>.

Müştereken kontrol edilen işletmeye örnek olarak; iki ortak girişimcinin faaliyetlerini, ilgili varlıklarını ve yükümlülüklerini bir iş ortaklığına aktarmak suretiyle belirli bir iş alanında birleştirmesi verilebilir. Bunun yanında bir başka örnek; bir işletmenin resmi kuruluşlar veya başka bir birim ile müştereken kontrol ettiği ayrı bir işletme kurmak suretiyle, yabancı bir ülkede resmi kuruluşlar veya başka bir birimin işbirliğiyle ticari bir işe başlaması gösterilebilir.

---

<sup>102</sup> TMS 31, par.24.

<sup>103</sup> TMS 31, par.25.

<sup>104</sup> TMS 31, par.26.

<sup>105</sup> ÖRTEN, Remzi, Ortaklıklar ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1998, s.372.

Ortaklar genellikle müştereken kontrol edilen işletmeye nakit veya başka kaynakları ile sermaye payı karşılığında katkıda bulunur. Bu katkılar, ortak girişimcinin muhasebe kayıtlarında ve finansal tablolarında müştereken kontrol edilen işletmedeki bir yatırım olarak gösterilir<sup>106</sup>. Örnek olarak, X şirketi müştereken kontrol edilen işletme olan BETA İş Ortaklığı'na % 45 pay oranı ile ortak olmuş ve bu sermayeyi taahhüt etmiştir. Sermaye taahhüdü karşılığı olarak ortaya koyduğu değerlerin, aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım;

Hazır değerler ( Banka) 200.000 TL

Duran Varlıklar (Makine) 480.000 TL

Toplam = 680.000 TL

Bu durumda ortak X tarafından muhasebe kaydı şu şekilde yapılacaktır.

İlk olarak tahakkuk kaydı yapılır;

	/			
242 İŞTİRAKLER Hs. (BETA İş Ortaklığı)			680.000	
243 İŞTİRAKLERE SER. TAAHHÜTLERİ Hs. (BETA İş Ortaklığı)				680.000
	/			

Ortak X BETA iş ortaklığına gerekli olan ödemeleri ve teslimatları yaptıkça aşağıdaki gibi muhasebe kayıtlarını yapacaktır;

Duran varlığın defter değeri 600.000 TL ve 120.000 TL birikmiş amortismanı bulunmaktadır.

<sup>106</sup> TMS 31, par.29.

/		
243 İŞTİRAKLERE SER. TAAHHÜTLERİ Hs. (BETA İş Ortaklığı)	680.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR Hs.	120.000	
102 BANKALAR Hs		200.000
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR Hs.		600.000
/		

BETA iş ortaklığı ise bu işlemle ilgili olarak şu şekilde muhasebe kaydını yapacaktır;

/		
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE Hs. (Ortak X)	680.000	
500 SERMAYE Hs. (Ortak X)		680.000
/		

Ortak X BETA iş ortaklığına taahhütlerini yerine getirdikçe;

/		
102 BANKALAR Hs.	200.000	
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR Hs.	480.000	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE Hs. (Ortak X)		680.000
/		

Müştereken kontrol edilen işletme şeklindeki iş ortaklıkları, sermaye şirketi şeklinde kurulabileceği gibi adi şirket şeklinde de kurulabilmektedir. Bağımsız bir hukuki yapısı olan müştereken kontrol edilen işletme adi şirket olarak kurumlar vergisi mükellefi olmasa da, Katma Değer Vergisi Kanunu bakımından bağımsız vergi mükellefi olmaları kanun gereğidir ve kendi muhasebe kayıtlarını tutmak zorundadır<sup>107</sup>.

<sup>107</sup> ATAMAN, Ümit, Şirketler Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1996, s.31.



Bir örnek aracılığı ile iş ortaklığının bağımsız muhasebesini açıklamaya çalışalım; X Belediyesi park ve bahçeleri ağaçlandırmak için gerekli olan 5000 adet çam fidanının temin edilmesi amacıyla ihale açmıştır. A ve B ortakları birlikte ihaleye girebilmek için EFE Ticaret Ltd. Şti. adına vergi idaresine mükellefiyet tesis ettirmişlerdir. Oluşturulan AB İş Ortaklığı'nda, A ortağı %35 B ortağı ise % 65 paya sahiptir. EFE Ticaret Ltd. Şti. ihaleyi almıştır. İhaleye konu olan 5000 adet fidan temin edildikten ve bedeli belediyeden tahsil edildikten sonra iş ortaklığı adına açılan mükellefiyet kaldırılacak ve elde edilen kâr payları oranında ortaklar tarafından paylaşılacaktır.

Alınan ihalenin şartlarına göre;

- Toplam olarak 5000 adet çam fidanı X Belediyesine teslim edilecektir,
- 5000 adet çam fidanı 2500 adetlik iki parti halinde teslim edilecektir.

İlk parti 2500 adet çam fidanı ortaklar tarafından alınıp AB iş ortaklığına teslim edilmiştir.

153 TİCARİ MALLAR Hs. -2500 Adet Çam Fidanı	20.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.	3.600	
331 ORTAKLARA BORÇLAR Hs.		23.600
Ortak (A) 15.340		
Ortak (B) 8.260		

İlk parti olarak 2.500 adet fidanın ihaleyi açan X belediyesine teslim edilmesi;

120 ALICILAR Hs. (X) Belediyesi	29.500	
600 YURTİÇİ SATIŞLAR Hs.		25.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		4.500

621 SATILAN TİCARİ MALIN MALİYETİ Hs.	20.000	
153 TİCARİ MALLAR Hs.		20.000

İkinci parti olarak 2500 adet çam fidanı iş ortaklığı tarafından alınmıştır;

153 TİCARİ MALLAR Hs. (2500 Adet Çam Fidanı)	20.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.	3.600	
320 SATICILAR Hs.		23.600

İkinci parti olan 2.500 adet fidanın ihaleyi açan X belediyesine teslim edilmesi;

120 ALICILAR Hs. (X) Belediyesi	29.500	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR Hs.		25.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		4.500
621 SATILAN TİCARİ MALIN MALİYETİ Hs.	20.000	
153 TİCARİ MALLAR Hs.		20.000

Çam fidanlarının teslimatı ile ilgili alacağın X belediyesinden tahsil edilmesi;

102 BANKALAR Hs.	59.000	
120 ALICILAR Hs. (X Belediyesi )		59.000

KDV tahakkukunun yapılması ve ödenmesi ;

/		
391 HESAPLANAN KDV Hs.	9.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.		7.200
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON. Hs.		1.800
/		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR Hs.	1.800	
100 KASA Hs.		1.800
/		

Ortaklara ve Satıcılara olan borcun ödenmesi;

/		
320 SATICILAR Hs.	23.600	
331 ORTAKLARA BORÇLAR Hs.	23.600	
(A) Ortak 15.000		
(B) Ortak 8.600		
102 BANKALAR Hs.		47.200
/		

Kâr veya zararın bulunması;

/		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI Hs.	40.000	
621 SATILAN TİC. MALIN MAL. Hs.		40.000
/		
600 YURTİÇİ SATIŞLAR HESABI Hs.	50.000	
690 DÖN. NET KÂRI VEYA ZARARI Hs		40.000
/		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI Hs.	10.000	
692 DÖN. NET KÂRI VEYA ZARARI Hs.		10.000
/		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI Hs.	10.000	
590 DÖNEM NET KÂRI Hs.		10.000
/		

## 2.4. İŞ ORTAKLIĞINDAKİ PAYLARIN KONSOLİDASYONU

Bir ortak girişimcinin müştereken kontrol edilen bir işletmedeki payını konsolide finansal tablolarında ya da bireysel finansal tablolarında göstermesi gerekmektedir. Ortak girişimci, konsolidasyon işleminde oransal konsolidasyonun iki raporlama biçiminden birisini ya da alternatif yöntem olarak izin verilen özkaynak yöntemini kullanabilir<sup>108</sup>. TMS 31’de iş ortaklığında payı bulunan bir ortak girişimci için, bu payına ilişkin muhasebeleştirme işlemleri sırasında iki yöntemden birisini seçme hakkı verilmiştir. Ancak standardın hükümlerinde, bir yöntemden diğerine geçmek istenildiği takdirde yatırımın edinildiği tarihe kadar geriye dönük bir muhasebeleştirme işleminin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

İş ortaklığı birlikte kontrol edilen varlıklardan veya birlikte kontrol edilen faaliyetlerden meydana geliyorsa, ortak girişimci başka bağlı ortaklıkları nedeniyle hazırladığı konsolide bilançosunda söz konusu varlıkları ya da faaliyetleri konsolidasyona dahil etmez<sup>109</sup>. Çünkü müştereken kontrol edilen varlıklar ve faaliyetler, ortak girişimcinin varlıklarında ve kaynaklarında gelir ve giderlerinde kayda alındığı için, bu kalemlerle ilgili olarak herhangi bir düzeltme veya konsolidasyon uygulanmasına gerek yoktur.

İş ortaklıklarındaki payların konsolide finansal tablolarda gösterilmesine ilişkin açıklamalara geçmeden önce konsolide finansal tablolara ilişkin bazı bilgileri ele almak yararlı olacaktır.

### 2.4.1. Konsolide Finansal Tablolar

Finansal tablolar, muhasebe sistemi içinde kaydedilen ve toplanan bilgilerin, belirli zaman aralıklarıyla bu bilgileri kullanacak olanlara iletmesini sağlayan araçlardır. Başlıca finansal tablolar aşağıdaki gibi sıralanabilir<sup>110</sup>,

- Bilanço
- Gelir Tablosu

<sup>108</sup> TMS 31, par.30.

<sup>109</sup> TMS 31, par.16-22.

<sup>110</sup> AKDOĞAN, Nalan - TENKER Nejat, Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, s.4.

- Fon Akım Tablosu
- Nakit Akım Tablosu
- Kâr Dağıtım Tablosu
- Özkaynak Değişim Tablosu
- Satışların Maliyeti tablosu

Yukarıda saydığımız finansal tablo çeşitlerinden ilk ikisi olan bilanço ve gelir tablosu temel finansal tablolar olup, uygulamada en yaygın şekilde kullanılan tablolardır. Diğer finansal tablolar ise söz konusu iki temel tablonun tamamlayıcısı niteliğindedir<sup>111</sup>. Bilanço, işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren finansal tablodur<sup>112</sup>. Gelir tablosu ise bir işletmenin belli bir dönemde elde ettiği gelirleri ve o döneme ilişkin katlandığı giderleri sınıflandırmış bir şekilde gösteren finansal tablodur<sup>113</sup>.

Konsolide sözcüğü, Fransızca bir kavram olup sağlamlaştırmak, takviye etmek anlamına gelmektedir. Konsolide etme ise; bir birim olarak düşünülen işletme grubu veya iki ya da daha fazla işletmenin birleşmesi anlamına gelmektedir<sup>114</sup>.

Konsolide finansal tablolar ise; “belli bir grubun kontrolü altında faaliyette bulunan iki veya daha fazla şirketin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını belirlemek amacıyla hazırlanan finansal tablolardır”.<sup>115</sup>

Konsolide finansal tablolar SPK'nın 21 No'lu Tebliği'nde; “ana ortaklığın ünvanı altında düzenlenen ve ana ortaklık ve bağlı ortaklıklarının varlık, borç, özkaynak, gelir ve giderlerini, finansal durumundaki değişikliklerini bir bütün olarak gösteren, müşterek yönetime tabi şirketlerdeki ana ortaklığın payını içeren, dipnotlarıyla birlikte konsolide bilanço, konsolide gelir tablosu ile bu tabloların eki diğer

<sup>111</sup> DURMUŞ, A. Hayri, Mali Tablolar Tahlili, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul, 1981, s.1.

<sup>112</sup> AKDOĞAN, Nalan – TENKER, Nejat, a.g.e., s.60.

<sup>113</sup> AKINCI, Nejat - ERDOĞAN, Necmettin, Finansal Tablolar ve Analizi, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1995, s.72.

<sup>114</sup> GÜVEMLİ, Oktay, “Birleştirilmiş Mali Tablolar” Vergi Dünyası Dergisi, Aralık 1990, s.16.

<sup>115</sup> DANOS Paul -A. IMHOFF Eugene, Introduction to Financial Accounting, Irwin Inc, 1991, s.666.

konsolide finansal tabloları”<sup>116</sup> olarak tanımlanmıştır.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, konsolidasyon işlemi ile bir ana ortaklığa bağlı, bağlı ortaklıkların, iştiraklerin ve iş ortaklıklarının tümünün finansal tablolarının, tek bir işletmeymiş gibi konsolide finansal tablolarda gösterilebilmesi mümkün olmaktadır. Öncelikle yasal olarak bağımsız olan kuruluşların hepsi için ayrı finansal tablolar hazırlanır ve daha sonra bu finansal tablolar, bir tek kuruluşa aitmiş gibi gösterilerek bir tabloda toplanır. Bu şekilde ana ortaklığın tablo düzenleme tarihindeki durumu hakkında, gerçeğe en yakın bilgi finansal tablo kullanıcılarına sunulabilmektedir. Çalışmamızda incelenen iş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesi ile ilgili uygulamalarda, temel finansal tablolar olması nedeniyle konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu örnekleri verilecektir.

#### **2.4.2. Konsolide Finansal Tablo Düzenlemenin Amaçları**

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesinin temelde iki amacı vardır. Bunlardan birincisi işletme içi amaçlar, ikincisi ise işletme dışı amaçlardır<sup>117</sup>.

Konsolide finansal tabloların işletme içi amaçlarla düzenlenmesi, bu tabloların işletme yönetimi için hazırlanması anlamını taşımaktadır. İşletme yönetimi, şirketler topluluğunun durumunu bir bütün olarak görebilmek ve değerlendirebilmek için konsolide finansal tablolardan yararlanır.

İşletmeye borç veren bankalar, veresiye mal satan satıcılar, ortaklar ve olası yatırımcıların finansal tablolardan yararlanarak şirket topluluğu hakkında bilgi edinmesini sağlamak da, konsolide finansal tabloların işletme dışı amaçlarını oluşturmaktadır.

<sup>116</sup> SPK Seri XI No: 21, “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”, Resmi Gazete, Tarih:13/11/2001, Sayı:24582.

<sup>117</sup>GÜVEMLİ, Oktay, Kurumlar Topluluğunun Muhasebe Finansman Vergi ve Ticaret Hukuku Açısından Yönetimi, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.39.

### 2.4.3. Konsolidasyon İlkeleri

Konsolide edilecek finansal tabloların konsolidasyon işleminden önce bazı ilke ve kurallara göre düzenlenmesi gerekmektedir<sup>118</sup>. Bunlar; uygulanan muhasebe standartlarında uygunluk, muhasebe politikalarında uygunluk, hesap dönemlerinde uygunluk ve konsolidasyon yöntemlerinde süreklilik olarak sıralanabilir.

**Uygulanan muhasebe standartlarında uygunluk:** Konsolide edilecek işletmelerin konsolidasyon öncesi bireysel finansal tablolarını aynı muhasebe standartlarına göre hazırlamış olması gerekmektedir. Farklı muhasebe standartlarının kullanılması konsolidasyon işleminin yararlığını ortadan kaldıracaktır.

**Muhasebe politikalarında uygunluk:** Muhasebe politikaları finansal tabloların düzenlenmesinde ve sunulmasında işletmeler tarafından kullanılan belirli ilkeler, esaslar, varsayımlar, kurallar ve uygulamalardır. Muhasebe politikaları arasından finansal tabloların işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru biçimde yansıtmasını sağlayacak olanlar seçilmeli, seçilen politikalar benzer işlemler olaylar ve durumlarda tutarlı olarak uygulanmalıdır<sup>119</sup>. Bu doğrultuda konsolide finansal tabloda yer alacak işletmelerin benzer olaylar için benzer muhasebe politikaları uygulamalıdır.

**Hesap dönemlerinde uygunluk:** Konsolidasyon işleminde ana işletme ile konsolidasyona dahil edilecek işletmelerin hesap dönemleri ve bilanço günleri arasında uyumun sağlanması zorunludur<sup>120</sup>. Ülkemizde hesap dönemlerinin kapanış günü normal olarak Aralık ayının son günüdür. Konsolidasyona dahil edilen bütün işletmelerin finansal tabloları bu tarihte hazırlanmış olması gerekmektedir.

**Konsolidasyon yöntemlerinde süreklilik:** Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında, tam konsolidasyon, oransal konsolidasyon ve özkaynak yöntemi olmak üzere üç farklı yöntem kullanılabilir<sup>121</sup>. Finansal tabloların hazırlanması

<sup>118</sup> GÜRDAL, Kadir, Muhasebe Standartları Yönünden Finansal Tabloların Konsolidasyon İlkeleri ve Uygulamaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 2001, s.101.

<sup>119</sup> AKDOĞAN, Nalan – SEVİLENGÜL, Orhan, Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s.8.

<sup>120</sup> AKINCI, Nejat, ERDOĞAN, Necmettin, a.g.e., s.189.

<sup>121</sup> ALEXANDER, David - BRITTON, Anne, Financial Reporting, Chapman&Hall, London, 1993, s.473-478.

aşamasında, bu yöntemlerden birisinin seçilmesi ve yöntemin yıldan yıla değiştirilmeden kullanılması, süreklilik arz etmesi, finansal tabloların zaman içinde kullanılabilirliğini kaybetmemesi için önem taşımaktadır.

#### 2.4.4. Konsolidasyon Yöntemleri

Bir işletmenin diğer bir işletmeye ortak olması durumunda yatırım yapan işletmenin finansal tablolarında yatırım yapılan şirketin nasıl raporlanacağı, finansal tablo kullanıcıları açısından önem taşımaktadır<sup>122</sup>. Konsolidasyon işlemlerinde çeşitli yöntemleri uygulamak olanaklıdır. TMS'ye göre konsolidasyon işlemlerinde hangi yöntemin kullanılacağı, ana ortaklık ile konsolide edilecek işletme arasındaki ilişkiye göre belirlenir. Bu ilişkinin ayrımında önemli olan kavram, konsolide edilecek işletmenin finansal ve faaliyet politikaları üzerindeki etki düzeyidir. Bu etki düzeyi konusunda dört durum söz konusudur. Bunlar; kontrol, eş düzey etki, önemli etki ve önemsiz etkidir<sup>123</sup>.

**Kontrol:** “Bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını tek başına yönetme gücüdür. Kontrol gücünün bulunduğu işletmelere bağlı ortaklık denir”.

**Eş düzey etki:** “Bir ekonomik faaliyetin sözleşmeler çerçevesinde kontrolün diğer ortaklar ile paylaşılmasıdır. Eş düzey etkinin (ortak kontrol, müşterek kontrol) bulunduğu işletmelere iş ortaklığı denir”.

**Önemli etki:** “Kontrol veya eş düzey etki gücü olmaksızın, bir işletmenin finansal ve faaliyet politikalarına katılma gücüdür. Önemli etkinin bulunduğu işletmelere iştirak denir”.

**Önemsiz etki:** “Bir işletmenin finansal ve faaliyet politikalarına ilişkin kararları üzerinde kontrol, eş düzey etki ve önemli gücü olmamasını ifade eder. Bu tür bir yatırım, satışa hazır finansal varlık olarak olarak adlandırılır”.

<sup>122</sup> ÖRTEN, Remzi – KAVAL, Hasan – KARAPINAR Aydın, Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008 s.396.

<sup>123</sup> ÖRTEN, Remzi ve diğerleri, a.g.e., s.394.



TMS’de ana ortaklık ile konsolide edilecek işletme arasındaki ilişkiye göre hangi yöntemin kullanılabilceği aşağıdaki tablo yardımı ile açıklanmaya çalışılmıştır;

**TABLO 1 : Konsolidasyon Yöntemleri**

<b>Bağlı Ortaklık</b>	<b>İş Ortaklığı</b>	<b>İştirakler</b>
<p><b>Tam Konsolidasyon</b></p> <p><b>1- Satın Alma Metodu</b> TMS 22 parag.17</p> <p><b>2-Menfaatlerin Birleşmesi Metodu</b> TMS 22 parag.77-79</p>	<p><b>Oransal Konsolidasyon</b></p> <p><b>1-Oransal Konsolidasyon</b> TMS 31 parag.25</p> <p><b>2-Özkaynak Yöntemi (Alternatif yöntem)</b> TMS 31 parag.32</p>	<p><b>Özkaynak Konsolidasyonu</b></p> <p><b>1-Özkaynak Yöntemi</b> TMS 28 parag.6</p>

Kaynak: ŞENGEL, Salim a.g.e. s. 107.

Tablodan da anlaşıldığı gibi TMS’de “Tam Konsolidasyon”, “Oransal Konsolidasyon” ve “Özkaynak Yöntemi” olmak üzere üç çeşit konsolidasyon yönteminden bahsedilmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan iş ortaklıkları için, “Oransal Konsolidasyon” ve “Özkaynak” yöntemlerini kullanmak olanaklıdır.

#### **2.4.4.1. Oransal Konsolidasyon Yöntemi.**

Net Konsolidasyon<sup>124</sup>, Kısmi Konsolidasyon (kısmi birleştirme)<sup>125</sup> yöntemleri olarak da adlandırılan (proportional consolidation) oransal konsolidasyon yöntemi, esas olarak ortak girişimcinin finansal tablolarına müşterek yönetime tabi işletmenin varlıklarını ve yükümlülüklerini sahiplik oranına göre dahil etmesidir<sup>126</sup>. Oransal konsolidasyon yöntemi TMS 31’de; “ortak girişimcinin müştereken kontrol edilen diğer işletmenin aktif, pasif, gider ve gelirlerini kendi payı oranında ve kendi finansal tablolarında satır satır birleştirerek muhasebeleştirilmesi veya kendi finansal

<sup>124</sup> ALTUĞ, Osman, a.g.e., s.241.

<sup>125</sup> GÜVEMLİ, Oktay, a.g.e. s.47.

<sup>126</sup> ÖRTEN, Remzi ve diğerleri, a.g.e., s.448.

tablolarında ayrı bir biçimde raporlaması”<sup>127</sup> şeklinde tanımlanmıştır. Her iki raporlama biçimi sonucunda da, “Ana Ortaklık Dışı Özsermaye” ve Ana Ortaklık Dışı Kar/Zarar” ortaya çıkmamakta ve dolayısı ile hangi raporlama yöntemi uygulanırsa uygulansın, aynı sonuç elde edilmektedir.

TMS’ye göre ortak girişimci, müştereken kontrol edilen işletmenin varlıkları, yükümlülükleri, gelir ve giderlerindeki payını oransal konsolidasyona ilişkin iki raporlama biçiminden birisini kullanarak muhasebeleştirme suretiyle, iş ortaklığına dair öz ve ekonomik gerçekliği konsolide finansal tablolarına yansıtabilir. Bu iki formatın birlikte kullanılması olanaklı değildir<sup>128</sup>.

Oransal konsolidasyon yöntemi uygulanırken hangi raporlama biçimi kullanılırsa kullanılsın, yasal bir mahsuplaşma hakkı olmadıkça ve netleştirme varlıkların paraya çevrilmesine veya borçların ödenmesine ilişkin bir beklentiyi temsil etmedikçe, herhangi bir varlığın veya borcun diğer borçlar veya varlıklar ile indirimi veya herhangi bir gelir veya giderin başka gelir veya giderlerden indirimi suretiyle netleştirme yapılmasına izin verilmemiştir<sup>129</sup>.

**i) Kalemleri birleştirerek raporlamaya göre oransal konsolidasyon:**

Kalemleri birleştirerek raporlama, iş ortaklığındaki hakları konsolide finansal tablodaki benzer kalemlerle birleştirmek suretiyle yapılır<sup>130</sup>. Örneğin; konsolide bilanço hazırlayan bir işletme, müştereken kontrol edilen işletmenin maddi duran varlıklarındaki payını kendi maddi duran varlıklarıyla birleştirebilir. Ancak bu raporlama şekliyle konsolide bilanço, iş ortaklığındaki payın ne kadar olduğu hakkında bir bilgi veremez. Yöntemin bu eksik tarafı finansal tabloların dipnotlarında verilecek bilgilerle giderilebilmektedir<sup>131</sup>. Konsolidasyon işleminin kalemlerin birleştirilmesi yöntemi ile yapılması durumunda, ortak girişimcilerin girişimdeki paylarının yüzdesi, varlıklar, borçlar, gelir ve giderlerdeki payları finansal tablolarının dipnotlarında belirtilmesi gerekmektedir<sup>132</sup>. Bu şekilde bilgi kullanıcılarının finansal tablolardan yeterli derecede bilgi alabilmesi sağlanmaktadır.

<sup>127</sup> TMS 31, par.34.

<sup>128</sup> TMS 31, par.32.

<sup>129</sup> TMS 31, par.35.

<sup>130</sup> GÜCENME G., Ümit, a.g.e., s.382.

<sup>131</sup> ŞENGEL, Salim, a.g.e., s.110.

<sup>132</sup> TMS 31, par.56.

Kalemleri birleştirerek oransal konsolidasyon yöntemini, bir bilanço konsolidasyon işlemi rneği ile açıklamaya çalışalım;

A işletmesi ile B işletmesi bir iş ortaklığı sözleşmesi hazırlayarak C iş ortaklığını oluşturmuşlardır. A ve B ortağının iş ortaklığındaki payları aşağıdaki gibidir.

A ortağı : % 60

B ortağı : % 40

Buna göre A işletmesi ile C iş ortaklığının dönem sonu bilançoları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Kalemlerin birleştirilmesi yöntemine göre, A işletmesinin iş ortaklığındaki payı ile konsolide bilançosu şyle olacaktır;

<b>( A ) İŞLETMESİ .../... TARİHLİ KONSOLİDE BİLANÇOSU</b>			
<b>AKTİF KALEMLER</b>	<b>(A) İŞLETMESİ BİREYSEL BİLANÇOSU</b>	<b>( C ) İŞ ORTAKLIğI BİREYSEL BİLANÇOSU</b>	<b>(A) İŞLETMESİ KONSOLİDE BİLANÇOSU</b>
HAZIR DEğERLER	10.000	5.000	13.000
MENKUL KIYMETLER	5.000	10.000	11.000
TİCARİ MALLAR	8.000	10.000	14.000
İŞTİRAKLER	9.000	.....	.....
TAŞITLAR	29.000	20.000	41.000
<b>AKTİF TOPLAMI</b>	<b>61.000</b>	<b>45.000</b>	<b>79.000</b>
<b>PASİF KALEMLER</b>			
BANKA KREDİLERİ	20.000	18.000	30.800
SATICILAR	8.000	5.000	11.000
SERMAYE	24.000	15.000	24.000
DÖNEM NET	9.000	7.000	13.200
<b>PASİF TOPLAMI</b>	<b>61.000</b>	<b>45.000</b>	<b>79.000</b>

A işletmesi C iş ortaklığının % 60'ına sahip olduğundan oransal konsolidasyona göre C iş ortaklığından sahip olduğu pay kadarını konsolide finansal tablolarında gösterecektir. A işletmesi C iş ortaklığının hazır değerlerinde bulunan

5.000 TL nin 3.000 TL lik kısmına sahip olduğu için konsolide tablolarında bu miktarı kendi hazır değerleriyle toplayarak yansıtacaktır. Aynı şekilde C iş ortaklığının bilançosunda bulunan menkul kıymetler, ticari mallar ve taşıtlarda bulunan varlıkları sahip olduğu orana göre konsolide tabloya yansıtacaktır. A işletmesi çifte kaydı önlemek için bilançosunda bulunan iştirakleri konsolide bilanço hazırlarken iş ortaklığında bulunan payı değerinde, iş ortaklığının özkaynaklarıyla karşılıklı olarak elimine etmek zorundadır. Buna göre elinde C iş ortaklığından başka iştirak hissesi bulunmayan A işletmesinin konsolide tablolarında iştirak kalemi görünmemektedir. Bu eliminasyon işlemi ile A işletmesinin konsolide bilançosunda sermaye toplamı 24.000 TL olarak görülmektedir.

Oransal konsolidasyon yöntemi ile konsolide gelir tablosu da hazırlanması gerekmektedir. A işletmesi ile C iş ortaklığının dönem sonu gelir tabloları ve oransal konsolidasyon yöntemine göre konsolide gelir tabloları aşağıdaki gibidir;

<b>( A ) İŞLETMESİ .... / ... TARİHLİ KONSOLİDE GELİR TABLOSU</b>			
<b>GELİR TABLOSU (TL)</b>	<b>(A) İŞLETMESİ BİREYSEL GELİR TABLOSU</b>	<b>(C) İŞ ORTAKLIĞI BİREYSEL GELİR TABLOSU</b>	<b>(A) İŞLETMESİ KONSOLİDE GELİR TABLOSU</b>
A.Brüt Satışlar	20000	17000	30200
B.Satışlardan İndirimler (-)	(600)	(175)	(705)
C. Net Satışlar	19400	17825	30095
D. Satışların Maliyeti (-)	(8000)	(6500)	(11900)
<b>BRÜT SATIŞ KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>11400</b>	<b>10325</b>	<b>17595</b>
E. Faaliyet Giderleri (-)	(4500)	(3750)	(6750)
<b>ESAS FAALİYET KÂRI (ZARARI)</b>	<b>6900</b>	<b>6575</b>	<b>10845</b>
F. Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar	4500	2500	6000
G. Diğer Faal. Gider ve Zararlar (-)	(250)	(300)	(430)
H. Finansman Giderleri (-)	(350)	(175)	(455)
<b>DÖNEM KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>10800</b>	<b>8600</b>	<b>15960</b>
I. Dön. Kârı Vergi ve Diğ. Yas. Yük. (-)	(1800)	(1600)	(2760)
<b>DÖNEM NET KÂRI (ZARARI)</b>	<b>9000</b>	<b>7000</b>	<b>13200</b>

A işletmesi C iş ortaklığının % 60'na sahip olduğundan, konsolide gelir tablosunda iş ortaklığının gelir tablosu kalemlerinin % 60'ı ile A işletmesinin gelir tablosu kalemleri satır satır birleştirilmiştir. Sonuç olarak konsolide gelir tablosunun dönem sonu net kârı [ 9.000 + ( 7.000 x 0,60 ) ] 13.200 TL olmuştur.

**ii)Ayrı kalem olarak raporlamaya göre oransal konsolidasyon:**İş ortaklığındaki payların oransal konsolidasyon yöntemine göre raporlanmasında, iş ortaklığındaki paylar finansal tabloda ayrı kalem olarak gösterilir. Kalemleri birleştirerek konsolide finansal tablo hazırlanması durumunda, finansal tablo kullanıcılarına iş ortaklığındaki payın ne kadar olduğuna dair bilgiler dipnotlarında verilir<sup>133</sup>. Kalemlerin ayrı raporlanmasında ise iş ortaklığındaki payların ne kadar olduğu tablolarda açıkça görülmektedir.

Bu yönteme göre ortak girişimci, finansal tablolarına müştereken kontrol edilen işletmenin aktif, pasif, gelir ve giderlerinin her birinden payına düşen kısmı için ayrı satırlar ilave ederek tablolarını oluşturmaktadır<sup>134</sup>. Bu raporlama biçimi de kâr veya zarar miktarları ile varlıkların, borçların, gelir ve giderlerin her birinin aynı ana sınıflar altında raporlanması sonucunu doğurmaktadır.

Yukarıda kalemleri birleştirerek oransal konsolidasyon uyguladığımız örneği, ayrı kalem olarak oransal konsolidasyona göre düzenleyelim.

<b>( A ) İŞLETMESİ .../... TARİHLİ KONSOLİDE BİLANÇOSU</b>			
<b>AKTİF</b>	<b>(A) İŞLETMESİ BİREYSEL BİLANÇOSU</b>	<b>( C ) İŞ ORTAKLIĞI BİREYSEL BİLANÇOSU</b>	<b>(A) İŞLETMESİ KONSOLİDE BİLANÇOSU</b>
HAZIR DEĞERLER	10.000	5.000	13.000 * 3.000 ** 10.000
MENKUL KIYMETLER	5.000	10.000	11.000 * 5.000 ** 6.000
TİCARİ MALLAR	8.000	10.000	14.000 * 8.000

<sup>133</sup> GÜCENME G., Ümit, a.g.e., s.382.

<sup>134</sup> TMS 31, par.34.

İŞTİRAKLER	9.000	.....	** 6.000
TAŞITLAR	29.000	20.000	..... 41.000 * 29.000 ** 12.000
<b>AKTİF TOPLAMI</b>	<b>61.000</b>	<b>45.000</b>	<b>79.000</b>
<b>PASİF</b>			
BANKA KREDİLERİ	20.000	18.000	30.800 * 20.000 ** 10.800
SATICILAR	8.000	5.000	11.000 * 8.000 ** 3.000
SERMAYE	24.000	15.000	24.000
DÖNEM NET KÂRI	9.000	7.000	13.200 * 9.000 ** 4.200
<b>PASİF TOPLAMI</b>	<b>61.000</b>	<b>45.000</b>	<b>79.000</b>

\* (A) İŞLETMESİ

\*\* (C) İŞ ORTAKLIĞI

Tablodan da anlaşıldığı gibi, her bir kalem için ayrı bir alt satır oluşturulmakta ve iş ortaklığındaki payın tutarı gösterilmektedir. Eğer iş ortaklığındaki payların her bir kalemi bu şekilde ayrı bir satır olarak gösterilecek olursa finansal tablonun formatı oldukça genişleyecek ve tablo kullanıcıları istedikleri oranda yeterli bilgiye sahip olabileceklerdir. Ancak, bu yöntemin çok fazla detay içermesi nedeniyle finansal tablo kullanıcılarının tabloları bir bütün olarak görmelerini ve değerlendirebilmelerini engelleyebilecektir.

Konsolide bilanço gibi konsolide gelir tablosu da ayrı kalem olarak raporlama yöntemiyle hazırlanabilir. Aşağıda aynı örneğimize ait gelir tablosu ayrı kalem olarak oransal konsolidasyon yöntemiyle hazırlanmıştır.

<b>( A ) İŞLETMESİ ..../... TARİHLİ KONSOLİDE GELİR TABLOSU</b>			
<b>GELİR TABLOSU TL</b>	<b>(A) İŞLETMESİ BİREYSEL GELİR TABLOSU</b>	<b>(C)İŞ ORTAKLIĞI BİREYSEL GEL. TABLOSU</b>	<b>(A) İŞLETMESİ KONSOLİDE GELİR TABLOSU</b>
<b>A.Brüt Satışlar</b>	20000	17000	30200 * 20000 ** (10200)
<b>B.Satışlardan İndirimler (-)</b>	(600)	(175)	(705) * (600) ** (105)
<b>C. Net Satışlar</b>	19400	17825	30095 * 19400 ** 10695
<b>D. Satışların Maliyeti (-)</b>	(8000)	(6500)	(11500) * (8000) ** (3900)
<b>BRÜT SATIŞ KÂRI (ZARARI)</b>	<b>11400</b>	<b>10325</b>	<b>17595</b> * 11400 ** 6195
<b>E. Faaliyet Giderleri (-)</b>	(4500)	(3750)	(6750) * (4500) ** (2250)
<b>ESAS FAALİYET KÂRI (ZARARI)</b>	<b>6900</b>	<b>6575</b>	<b>10845</b> * (6900) ** (3945)
<b>F. Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar</b>	4500	2500	6000 * 4500 ** 1500
<b>G. Diğer Faal. Gider ve Zararlar (-)</b>	(250)	(300)	(430) * (250) ** (180)
<b>H. Finansman Giderleri (-)</b>	(350)	(175)	(455) * (350) ** (105)
<b>DÖNEM KÂRI (ZARARI)</b>	<b>10800</b>	<b>8600</b>	<b>15960</b> * 10800 ** 5160
<b>I. Dön. Kârı Vergi ve Diğ. Yas. Yük.(-)</b>	(1800)	(1600)	(2760) * (1800) ** (960)
<b>DÖNEM NET KÂRI (ZARARI )</b>	<b>9000</b>	<b>7000</b>	<b>13200</b>

\* (A) İŞLETMESİ

\*\* (C) İŞ ORTAKLIĞI

#### 2.4.4.2. Özkaynak Yöntemi

TMS 31’de, müştereken kontrol edilen işletmede payı bulunan bir ortak girişimcinin, hazırladığı konsolide finansal tablolar için oransal konsolidasyon yöntemine alternatif olarak özkaynak yönteminin kullanılmasına da izin verilmiştir. Buna göre bir ortak girişimci; “bağlı ortaklıklarda yatırımları olup olmadığına veya finansal tablolarını konsolide finansal tablolar olarak tanımlayıp tanımlamadığına bakılmaksızın, müştereken kontrol edilen bir işletmedeki payını özkaynak yöntemini kullanarak finansal tablolarına yansıtılmaktadır”<sup>135</sup>. Bu açıklamalara göre TMS 31 iş ortaklıklarındaki payların konsolidasyonunda yöntem seçimini ortak girişimciye bırakarak, bu konuda esneklik sağlamaktadır.

Özkaynak yönteminin kullanımı, ortak girişimciye ait kalemlerin müştereken kontrol edilen kalemlerle birleştirilmesinin uygun olmadığı ve ortak girişimcilerin müştereken kontrol edilen işletmede müşterek kontrolden ziyade önemli etkiye sahip olduğu görüşüne dayanır<sup>136</sup>. Özkaynak yöntemine göre iş ortaklığındaki payların konsolide finansal tablolarda gösterilmesi konusunda TMS 31’de özel bir hüküm bulunmamakla birlikte, standartta özkaynak yönteminin kullanılması durumunda TMS 28’deki gibi bir uygulama yapılacağı belirtilmiştir<sup>137</sup>.

Öz kaynak yöntemi TMS 28’de; “İştirakteki yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın yatırım yapılan iştirakin net varlıklarında yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği ve böylece yatırımcı işletmenin kâr veya zararının yatırım yapılan işletmenin kâr veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir”<sup>138</sup> şeklinde tanımlanmıştır.

Özkaynak yönteminin özelliği; yatırımı ilk olarak hesaplarına maliyet değeriyle kaydeden ana şirketin, sahip olduğu hisse değerini yatırım yaptığı işletmenin özkaynaklarında meydana gelecek değişimler neticesinde kendi payı tutarında

<sup>135</sup> TMS 31, par.39.

<sup>136</sup> GÜCENME G., Ümit, a.g.e., s.384.

<sup>137</sup> TMS 31, par.40.

<sup>138</sup> TMSK, “TMS 28: “İştiraklerdeki Yatırımlara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı”, Resmi Gazete, Tarih: 27.12.2005, Sayı:26036, par.2.



düzeltilmesidir<sup>139</sup>. Bu şekilde dönemler itibariyle, ana şirketin bilançosundaki iştirak hesabı, ilgili şirket özsermayesindeki payı ifade edecek şekilde ayarlanmış olur<sup>140</sup>. Yöntem sonuç olarak yatırım yapılan işletmenin ekonomik kaynaklarındaki değişmeyi, yatırım yapan işletmenin hesaplarına yansıtmaktadır.

Özkaynak yöntemini kullanan bir ortak girişimci, ilk olarak iş ortaklığındaki hisse payını duran varlıklarında maliyet değeri ile gösterir. Yatırım yapılan şirketin kâr elde etmesi durumunda ortak girişimci sahip olduğu pay oranında elde edilen kârı duran varlıklarında yer alan iştirak kalemine eklemektedir. Yatırım yapılan şirketin zarar etmiş olması durumunda ise ortak girişimci, iş ortaklığındaki kendi payı oranında zarar kadar duran varlıklarında yer alan iştirak kalemini eksiltir. İş ortaklığının kâr payı dağıtması durumunda ortak girişimcinin cari varlıklarında bir artış söz konusu olduğu gibi, duran varlıklarındaki iştirak kaleminde de aynı miktarda bir azalışa neden olur. Aşağıdaki örnekte, karşılaştırma yapmaya imkan sağlamak amacıyla, oransal konsolidasyon yöntemi uygulanan örneğin aynısına özkaynak yöntemi uygulanmıştır.

(A) işletmesi ile (B) işletmesi bir iş ortaklığı sözleşmesi hazırlayarak C iş ortaklığını oluşturmuşlardır. Toplam 15.000 TL sermaye ile kurulan iş ortaklığına A işletmesi 9.000 TL (% 60) sermaye payı ile katılmıştır. A işletmesi, yatırım tarihinde iş ortaklığında bulunan payına ilişkin muhasebe kayıtlarını aşağıdaki gibi yapacaktır.

242 İŞTİRAKLER Hs.	/	100 KASA Hs.		9.000		9.000
--------------------	---	--------------	--	-------	--	-------

C iş ortaklığının dönem sonunda 7.000 TL kâr etmiştir ve bu durumda A işletmesinin payına düşen ( 7.000 x % 60) 4.200 TL dir. Buna göre A işletmesinin

<sup>139</sup> HORNGREN, T. Charles – WALTER, T. Harrison - MICHAEL, A. Robinson, Principles of Financial & Management Accounting, Prentice-Hall, New Jersey, 1994, s.665.

<sup>140</sup> ÇİFTÇİ, Yavuz, “İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönteminin Kullanılması”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, S:2, Aralık 2000, s.51-76.  
<http://www.mu.edu.tr/private/yciftci/calismalar/yciftciMuhBilDün2-2000.pdf>, Erişim Tarihi: 18/11/2008, s.8.

öz kaynak yöntemine göre yapması gereken muhasebe kayıtları ve dönem sonu konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olacaktır.

	/			
242 İŞTİRAKLER			4.200	
640 İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL.Hs.				4.200
	/			

<b>( A ) İŞLETMESİ .... / ... TARİHLİ KONSOLİDE BİLANÇOSU</b>			
	<b>(A) İŞLETMESİ BİREYSEL BİLANÇOSU</b>	<b>(C) İŞ ORTAKLIĞI BİREYSEL BİLANÇOSU</b>	<b>(A) İŞLETMESİ KONSOLİDE BİLANÇOSU</b>
<b>AKTİF</b>			
HAZIR DEĞERLER	10.000	5.000	10.000
MENKUL KIYMETLER	5.000	10.000	5.000
TİCARİ MALLAR	8.000	10.000	8.000
İŞTİRAKLER	9.000	.....	13.200
TAŞITLAR	29.000	20.000	29.000
<b>AKTİF TOPLAMI</b>	<b>61.000</b>	<b>45.000</b>	<b>65.200</b>
<b>PASİF</b>			
BANKA KREDİLERİ	20.000	18.000	20.000
SATICILAR	8.000	5.000	8.000
SERMAYE	24.000	15.000	24.000
DÖNEM NET KÂRI	9.000	7.000	13.200
<b>PASİF TOPLAMI</b>	<b>61.000</b>	<b>45.000</b>	<b>65.200</b>

Tablodan da anlaşıldığı gibi konsolidasyon işlemi A işletmesi C iş ortaklığındaki payını finansal tablolarına dahil ederken, sadece C iş ortaklığının özsermayesinde meydana gelen değişimleri göz önünde bulundurmuş ve yatırımının değerini bu değişimlerden kendi payına düşen kısım kadar düzeltmiştir. Buna göre, A işletmesi bireysel finansal tablolarında 9.000 TL değerinde olan yatırımına, C iş ortaklığının özsermayesindeki 7.000 TL lik pozitif değişimden kendi payına düşen 4.200 TL lik kısmı da ekleyerek, 13.200 TL ye yükseltmiştir. Aynı şekilde C iş

ortaklığının özsermayesindeki bu pozitif değişimi finansal tablolarına kâr olarak yansıtmiş ve dönem net kârını 13.200 TL ye yükseltmiştir.

C iş ortaklığı dönem kârının 4.000 TL sini kâr payı olarak dağıtmaya karar verdiğinde, A işletmesi kendi payına düşen (4.000 x %60) 2.400 TL yi iştirakler hesabından düşecektir. Buna göre yapılacak olan muhasebe kaydı ve iştirakler hesabının son durumu aşağıdaki gibi olacaktır.

100 KASA Hs.	/		2.400	
	/	242 İŞTİRAKLER Hs.		2.400

#### 242 İŞTİRAKLER

9.000	2.400
4.200	
13.200	

C iş ortaklığının kâr payı dağıtımından sonra özsermayesinin toplam değeri (22.000 – 4.000) 18.000 TL olmuştur. A işletmesinin payı ise (18.000 x %60) 10.800 TL dir. Nitekim bu rakam A işletmesinin İştirakler Hs. bakiyesi ile aynıdır. Sonuç olarak öz kaynak yöntemi iş ortaklığının özsermayesinde meydana gelen değişiklikleri ortak girişimcinin finansal tablolarına yansıtılmıştır. Konsolidasyon tarihinde hazırlanacak gelir tablosuda aşağıdaki gibi olacaktır.

<b>( A ) İŞLETMESİ .... / ... TARİHLİ KONSOLİDE GELİR TABLOSU</b>			
<b>GELİR TABLOSU (TL)</b>	<b>(A) İŞLETMESİ BİREYSEL GEL. TABLOSU</b>	<b>( C ) İŞ ORT. BİREYSEL GEL. TABLOSU</b>	<b>(A) İŞLETMESİ KONSOLİDE GELİR TABLOSU</b>
A.Brüt Satışlar	20000	17000	20000
B.Satışlardan İndirimler (-)	(600)	(175)	(600)
C. Net Satışlar	19400	17825	19400
D. Satışların Maliyeti (-)	(8000)	(6500)	(8000)
<b>BRÜT SATIŞ KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>11400</b>	<b>10325</b>	<b>11400</b>
E. Faaliyet Giderleri (-)	(4500)	(3750)	(4500)
<b>ESAS FAALİYET KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>6900</b>	<b>6575</b>	<b>6900</b>
F. Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar	4500	2500	<b>8700</b>
G. Diğer Faal. Gider ve Zararlar (-)	(250)	(300)	(250)
H. Finansman Giderleri (-)	(350)	(175)	(350)
<b>DÖNEM KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>10800</b>	<b>8600</b>	<b>15000</b>
I. Dön. Kârı Vergi ve Diğ. Yas. Yük. (-)	(1800)	(1600)	(1800)
<b>DÖNEM NET KÂRI (ZARARI)</b>	<b>9000</b>	<b>7000</b>	<b>13200</b>

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi A işletmesinin konsolide gelir tablosunda C iş ortaklığındaki özsermaye değişikliği sonucunda elde etmiş olduğu temettü geliri “Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar” kaleminde 4.200 TL lik bir artışa neden olmuş ve dönem sonu net kârı 13.200 TL ye yükselmiştir.

TMS 31’de esas itibariyle özkaynak yönteminin kullanması tavsiye edilmemektedir<sup>141</sup>. Çünkü oransal konsolidasyon yöntemi ortak girişimcinin müştereken kontrol edilen işletmedeki katılım payının özü ve ekonomik gerçekliğini, bir başka ifadeyle ortak girişimcinin gelecekteki ekonomik faydadan alacağı payı ve üzerindeki kontrolünü daha iyi yansıtmaktadır. Özsermaye yöntemi ise konsolide tablolarda ortak girişimcinin sadece yatırımının değerindeki değişimleri gösterebilmektedir.

<sup>141</sup> TMS 31, par.41.

## 2.5. ORANSAL KONSOLIDASYON VE ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE İLİŞKİN MUAFİYETLER

İlkesel olarak bir iş ortaklığında bulunan paylar konsolide finansal tablolarda oransal konsolidasyon yöntemi ya da özkaynak yöntemi ile gösterilir. Bu yöntemlerin uygulanması iş ortaklığının hukuki yapısına ya da hukuki şekline bağlı değildir. İş ortaklıklarında bulunan payların finansal tablolarda yer almasında bu iki yöntemin kullanılmayacağı durumlar TMS 31’de belirtilmiştir. Bu durumları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz<sup>142</sup>;

- Satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırılmış olan müştereken kontrol edilen işletmelerdeki paylar, TFRS 5 hükümlerince muhasebeleştirilir,
- Müştereken kontrol edilen bir işletmenin ortak girişimcinin bağlı ortaklığı haline geldiği tarihten itibaren, ortak girişimci payını TMS 27 hükümleri uyarınca muhasebeleştirir,
- Müştereken kontrol edilen bir işletmenin, ortak girişimcinin iştiraki haline geldiği tarihten itibaren ortak girişimci payını TMS 28’egöre muhasebeleştirir,

## 2.6. İŞ ORTAKLIĞI İLE ORTAK GİRİŞİMCİ ARASINDAKİ İŞLEMLER

Ortak girişimci tarafından bir iş ortaklığına varlık satılması veya bu varlığın katılım payı olarak yatırılması durumunda, ortak girişimcinin bu işlemde kaynaklanan her türlü kâr veya zararı muhasebeleştirme aşamasında işlemin özünün yansıtılması gerekmektedir. Satılan varlıkların iş ortaklığında bulunması ve ortak girişimcinin mülkiyetin getirdiği önemli risk ve getirileri aktarması durumunda, ortak girişimci kısmen bir başka ifadeyle sadece diğer ortak girişimcilerin paylarına isabet eden kâr veya zararı finansal tablolarına yansıtılmalıdır<sup>143</sup>.

<sup>142</sup> TMS 31, par.42-43-45.

<sup>143</sup> ÖRTEN, Remzi ve diğerleri, a.g.e., s.451.

Bir ortak girişimci ile iş ortaklığının birbirlerine yaptıkları satış işlemleri ve birbirlerinden yaptıkları satın almalar sonucunda bir kâr/zarar veya borç/alacak ortaya çıkmışsa, bunların konsolidasyon işlemi sırasında stoklardan düşülmesi gerekir<sup>144</sup>.

Konsolide finansal tablolar sadece üçüncü şahıslarla ilgili işlemlerin bir özetini göstermelidir<sup>145</sup>. Aksi takdirde ortak girişimcinin dolaylı olarak kendine mal satmasından ötürü bireysel ve konsolide finansal tablolarında gerçek dışı kâr veya zarar oluşabilecektir. Şöyle ki; ortak girişimci finansal tablolarında kâr ya da zarar oluşmasını istediği bir dönemde, iş ortaklığı ile arasında gerçeği yansıtmayan finansal nitelikli işlemlerle bu amacına ulaşabilecektir. Ortak girişimci ile iş ortaklığı arasında gerçekleşen işlemleri duran varlık satışlarının ve ticari işlemlerin bulunması olmak üzere iki farklı durumda izleyebiliriz.

### **2.6.1. İş Ortaklığı İle Ortak Girişimci Arasında Duran Varlık Satışlarının Olması**

Ortak girişimci ile iş ortaklığı arasında bir duran varlığın alım satım işlemin yapılması durumunda, söz konusu varlık maliyet değeri üzerinde satılırsa kurumlar arası kâr oluşur. Ortak girişimci ile iş ortaklığı arasında duran varlık transferi, bir alım satım işlemi ile olabileceği gibi, ortak girişimcinin sermaye payı karşılığında iş ortaklığına devretmesiyle de meydana çıkabilir<sup>146</sup>. Her iki durumda da ortak girişimci işlemin muhasebeleştirilmesi aşamasında gerçekleşmemiş kar veya zararını dönem kar/zararının içerisinde değerlendirmemesi gerekmektedir. Aynı şekilde bu kâr konsolidasyon sürecinde dikkate alınmazsa, konsolide finansal tablolarda gerçek dışı varlık ve kaynak toplamlarının oluşmasına neden olacağı için, konsolidasyon sürecinde söz konusu ertelenmiş kârın duran varlık kalemi ile karşılıklı olarak elimine edilmesi gerekmektedir<sup>147</sup>.

<sup>144</sup> KENNEDY, Ralph Dale – MC MULLEN, Stewart Yardwood, Finansal Durum Tabloları, Çeviri: Atilla Gönenli, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1967, s.243.

<sup>145</sup> KENNEDY, Ralph Dale – MC MULLEN, Stewart Yardwood, a.g.e. s.243.

<sup>146</sup> TMSK, “TMS Yorum 13: Müstereken Kontrol Edilen İşletmeler-Ortak Girişimcilerin Parolasal Olmayan Katılım Payları”, Resmi Gazete, Tarih:09.03.2007, Sayı:26457, Par.5.

<sup>147</sup> GÜVEMLİ, Oktay, a.g.e., s.75.

Aşağıda ortak girişimcinin, iş ortaklığına bir varlık satması yoluyla oluşan kârın hesaplanması ve kayıtlarının yapılmasına ilişkin bir örnek verilmiştir ;

X, Y ve Z ortakları T iş ortaklığını oluşturmuşlardır. Her bir ortağın iş ortaklığındaki payı 1/3'dür. Ortaklardan X, defter değeri 100.000 TL olan bir makineyi T iş ortaklığına 110.000 TL + %18 KDV'ye satmıştır. Makinenin birikmiş amortismanı 20.000 TL dir. Bu işlemden doğan 30.000 TL kârın 2/3'lük kısmı olan 20.000 TL dönem gelirlerinde gösterilecek kalan 10.000 TL ise ertelenecektir. Bu işlem aşağıdaki gibi muhasebeleştirilebilir;

102 BANKALAR Hs.	129.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR Hs.	20.000	
253 TESİS, MAK. VE CİHAZLAR Hs.		100.000
649 DİĞER OL. GELİR VE KÂRLAR Hs.		20.000
480 GELECEK YIL. AİT GELİRLER Hs.		10.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		19.800

Bu işlemin sonucunda diğer ortakların payına isabet eden 20.000 TL kâr gerçekleşmiş ve bu kâr dönem gelirleri içinde gösterilmiştir. 10.000 TL ise dönem gelirleri içinde gösterilmeyip, ertelenmiş gelir olarak "480 Gelecek Yıllara Ait Gelirler Hesabı" içinde gösterilmiştir. Dönem sonunda iş ortaklığı içindeki payların bilançoda raporlanması anında makinenin değeri, iş ortaklığında ortağın payı oranındaki tutardan ertelenmiş gelirin çıkarılması ile bulunacak tutardır.

(Makinenin iş ortaklığındaki değeri x Ortaklık payı) – Ertelenmiş Gelir

$$(110.000 \times 1/3) - 10.000 = 26.666 \text{ TL}$$

26.666 TL X ortağının iş ortaklığını söz konusu varlığı devretmeden önceki ekonomik değeri üzerinden hesaplanmış pay kadar olur.

$$(100.000 - 20.000) \times 1/3 = 26.666 \text{ TL}$$

Söz konusu varlığa amortisman uygulanması durumunda ertelenmiş gelirler de varlığın amortisman süresine bağlı olarak dönemin gelirleri içine aktarılır<sup>148</sup>. Varlığa 5 yıl ekonomik ömür biçildiğini ve normal amortisman yöntemi uygulandığını varsayarsak; varlık için iş ortaklığından her yıl  $110.000 \text{ TL} \times 1/5 = 22.000 \text{ TL}$  amortisman ayrılacaktır. Varlığın amortisman sonrası ekonomik değeri ise,

$$110.000 \text{ TL} - 22.000 \text{ TL} = 88.000 \text{ TL} \text{ olacaktır.}$$

$$\text{X ortağının bu varlıktaki payı ise; } 88.000 \text{ TL} \times 1/3 = 29.333 \text{ TL} \text{ olacaktır.}$$

X ortağı varlık için yapılan bu amortisman uygulamasına benzer bir uygulamayı da ertelenmiş gelirlerini dönem gelirine aktarmak için yapacaktır. Ertelenmiş olan gelirler her yıl  $1/5$  oranında dönem gelirlerinin içine aktarılacaktır. Buna göre;

$10.000 \text{ TL} \times 1/5 = 2000 \text{ TL}$  dönem gelirleri içine aktarılacak olan tutardır. Bu işlem sonrasında ertelenmiş gelirler içindeki tutar ( $10.000 \text{ TL} - 2.000 \text{ TL}$ )  $8.000 \text{ TL}$  olacak ve iş ortaklığında bulunan söz konusu varlığın dönem sonunda X ortağının bilançosundaki tutarı şu şekilde olacaktır.

$$(\text{X ortağının amortisman sonrasında varlık üzerindeki payı}) - \text{Ertelenmiş gelir}$$

$$29.333 \text{ TL} - 8.000 \text{ TL} = 21.333 \text{ TL}$$

Bu tutar söz konusu varlığın iş ortaklığına X ortağı tarafından satılmadan önceki ekonomik değerine  $1/5$  oranında amortisman uygulanmasından sonra X ortağına düşen payına eşittir.

$$80.000 \text{ TL} \times 1/5 = 16.000 \text{ TL}$$

$$80.000 \text{ TL} - 16.000 \text{ TL} = 64.000 \text{ TL}$$

$$64.000 \text{ TL} \times 1/3 = 21.333 \text{ TL}$$

Dönem sonunda konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında iş ortaklığının bilançosunda bulunan söz konusu duran varlık, konsolide finansal

---

<sup>148</sup> ŞENGEL, Salim, a.g.e., s.127.



tablolarına aktarılırken ortak girişimcinin bilançosunda ertlenmiş gelir olarak bulunan 8000 TL lik satış kârı ile karşılıklı olarak yok edilir. Bu işlem konsolide bilanço kalemlerinin fiktif olarak büyümesini engellemektedir. Yukarıdaki örneğimize dönersek oransal konsolide yöntemine göre yapılması gereken eliminasyon işleminin kaydı aşağıdaki gibidir;

	/	
480 GELECEK YIL. AİT GELİRLER Hs. ( X Ortak Girişimci)	8.000	
253 TESİS. MAK. VE CİHAZLAR Hs ( T İş Ortaklığı)		8.000
	/	

Ortaklardan iş ortaklığına olduğu gibi, iş ortaklığından da ortaklara varlık satışı olabilir. TMS 31’de bir ortak girişimcinin, iş ortaklığından varlık satın aldığı anda, bağımsız bir tarafa bu varlıkları tekrar satana kadar ya da söz konusu varlık ekonomik değerini yitirene kadar iş ortaklığının bu işlemde kaynaklanan kârlarından kendisine düşen payı finansal tablolarına yansıtması gerektiği belirtilmiştir.<sup>149</sup>

Örneğin; A şirketi % 50 pay ile ortağı olduğu C iş ortaklığından 200.000 TL ye bir makine almıştır. Makinenin C iş ortaklığındaki defter değeri 140.000 TL dir ve birikmiş amortismanı bulunmamaktadır. Varlığın satın alınması ile ilgili muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

	/	
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR Hs.	200.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.	36.000	
102 BANKALAR Hs.		236.000
	/	

<sup>149</sup> TMS 31, par.49.

Bu satış işleminden dolayı C iş ortaklığı 60.000 TL değerinde kâr elde etmiştir. A işletmesinin bu satış işleminden kendisine düşen pay 30.000 TL'dir ve bu payını söz konusu varlık bağımsız bir alıcıya satılana kadar ya da varlık ekonomik değerini yitirene kadar ertelenmiş gelir olarak göstermesi gerekir. Buna göre A işletmesi C iş ortaklığının kâr payı dağıtması durumunda, bu kâr payının 30.000 TL kadarını, ertelenmiş gelir olarak kaydedecektir. C iş ortaklığının toplam 200.000 TL kâr payı dağıttığını ve bu kâr payının 100.000 TL kadarının A işletmesine ait olduğunu varsayarsak, A işletmesi bu kâr payına ilişkin muhasebe kayıtlarını aşağıdaki gibi yapacaktır.

/	
100 KASA Hs.	100.000
480 GELECEK YIL. AİT GELİRLER Hs.	30.000
640 İŞTİRAKLERDEN TEM.GEL. Hs.	70.000
/	

Aynı ortak girişimciden iş ortaklığına varlık satışında olduğu gibi, bu durumda da ortak A tarafından iş ortaklığından satın alınan varlığın, bağımsız bir alıcıya satılması durumunda, ertelenmiş kâr olarak gösterilen tutar dönem gelirleri içine aktarılır. Bununla birlikte varlığın kullanılması durumunda ekonomik ömrü boyunca her yıl ayrılan amortisman oranına paralel olarak aynı oranda, gelecek yıllara ait gelirler hesabında tutulan söz konusu ertelenmiş gelir, dönem gelirleri içersine aktarılır. Örneğin; varlık için 10 yıllık bir ekonomik ömür biçilmesi durumunda, normal amortisman yöntemine göre yıllık amortisman oranı 1/10 olacaktır. Buna göre bir yıllık amortisman tutarı;

$$200.000 \times 1/10 = 20.000 \text{ TL olacaktır.}$$

Buna paralel olarak, ertelenmiş gelirlerden 1/10 oranında tutar da dönem gelirleri içine aktarılacaktır;

$$30.000 \text{ TL} \times 1/10 = 3.000 \text{ TL}$$

Ertelenen ve gelecek yıllar gelirleri içinde gösterilen kârdan dönem gelirleri içine aktarılacak olan tutar için yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

/		
480 GELECEKYILLARA AİT GELİRLER Hs.	3.000	
380 GELECEK AY. AİT GELİRLER Hs.		3.000
/		
380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER Hs.	3.000	
649 DİĞER OL. GELİR VE KÂRLAR Hs.		3.000
/		

TMS 31'e göre ortak girişimci, iş ortaklığından varlık satın aldığı anda, bağımsız bir tarafa bu varlıkları tekrar satıncaya ya da söz konusu varlık ekonomik değerini yitirene kadar, iş ortaklığının bu işlemde kaynaklanan kârlarından kendisine düşen payı finansal tablolarına yansıtamaz. Diğer yandan iş ortaklığından ortaklara varlık satışından doğan zararlarda da, kâr olması durumuna benzer kayıtlar yapılır. Aynı kâr oluşması durumunda olduğu gibi zarar oluşması durumunda da, söz konusu varlığın üçüncü şahıslara aktarılmayan ya da ekonomik olarak mevcut bulunan kısmı dönem giderleri içerisinde değil, ertelenmiş gider olarak muhasebe kayıtlarını tutmalıdır.

Örneğin; A işletmesinin defter değeri 150.000 TL birikmiş amortismanı 30.000 TL olan bir varlığı C iş ortaklığına 100.000 TL + KDV'ye peşin olarak sattığını varsayalım. Bu durumda A işletmesi 20.000 TL zarardan iş ortaklığındaki payı oranında kendine düşen 10.000 TL tutarındaki kısmı dönem giderleri içerisinde göstermeyecektir. Söz konusu varlık üçüncü bir şahsa devredilinceye kadar ya da kullanıldığı takdirde ekonomik değerini yitirene kadar ertelenmiş zarar olarak finansal tablolarında tutulacaktır. Buna göre yapılacak muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

Duran varlığın satışı ile yapılacak muhasebe kaydı;

100 KASA Hs.	118.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMAN Hs.	30.000	
280 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER Hs.	10.000	
659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZAR. Hs.	10.000	
253 TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR Hs.		150.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		18.000

Duran varlık C iş ortaklığı tarafından kullanıldığı takdirde, C iş ortaklığı tarafından her yıl duran varlık için ayrılan amortisman oranında ertelenmiş gider olarak kaydedilen söz konusu tutar, ortak girişimcinin muhasebe kayıtlarında dönem giderlerine yansıtılacaktır. C iş ortaklığının normal amortisman yöntemi ile duran varlık için her yıl % 10 oranında amortisman ayırdığını varsayarsak bu durumda ortak girişimcinin yapması gereken hesaplamalar ve muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır.

Dönem giderlerine yansıtılacak tutar => 10.000 x %10 = 1.000 TL

180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER Hs.	1.000	
280 GELECEK YILLARA AİT GİD. Hs.		1.000
659 DİĞER OL. GİDER VE ZARARLAR Hs.	1.000	
180 GELECEK AYLARA AİT GİD. Hs.		1.000

### 2.6.2. İş Ortaklığı İle Ortak Girişimci Arasında Ticari İşlemin Olması

Ortak girişimci ile iş ortaklığı arasında duran varlık alverişiyle birlikte ticari bir ilişkide bulunabilir. Ortak girişimci ile iş ortaklığı arasında ticari bir ilişki olması

durumunda, ortak girişimci bu ticari işlemde kaynaklanan sonuçları finansal tablolarında gerçeğe uygun olarak yansıtmalıdır<sup>150</sup>. Buna göre söz konusu ticari mallar bağımsız bir tarafa satılınca kadar, bu finansal işlemde doğan kâr ya da zarardan ortak girişimciye düşen pay dönem gelirleri içerisinde gösterilmez. Aşağıda konuya ilişkin bir örnek verilmiştir;

A işletmesi B işletmesi ile birlikte C iş ortaklığını kurmuştur. A işletmesi, C iş ortaklığına koymuş olduğu 100.000 TL sermaye karşılığında % 50 pay sahibi olmuştur. A işletmesi C iş ortaklığına 20.000 TL + %18 KDV değerinde peşin olarak ticari mal satışı gerçekleştirmiştir. A işletmesinin brüt kâr marjı % 20'dir. A işletmesinin bu satış işleminden elde ettiği kâr (20.000 x %20) 4.000 TL dir ve iş ortaklığında %50 payı olduğuna göre; elde ettiği kârın (4.000 x %50) 2.000 TL lik kısmını, söz konusu ticari mallar üçüncü kişilere devredilinceye kadar ya da ekonomik değerini yitirinceye kadar, ertelenmiş gelir olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

	/	
100 KASA Hs.		23.600
600 YURTİÇİ SATIŞLAR Hs.		18.000
480 GELECEK YIL. AİT GELİRLER Hs.		2.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		3.600
	/	

Söz konusu mallar, üçüncü kişilere devredildiği dönemin kâr/zarar hesaplarına aktarılır. Bu işlemler, ortak girişimcinin iş ortaklığı aracılığı ile dolaylı olarak kendisine mal satmasını engellemektedir. Bu şekilde ortak girişimcinin fiktif kâr ya da zarar elde etmesi engellenmiş olmaktadır.

Dönem sonunda konsolidasyon işlemleri sırasında ise, C iş ortaklığının stoklarında A işletmesinden aldığı ticari mallardan mevcutsa, A işletmesinin satış işleminden elde ettiği kârın eliminasyon işlemi ile konsolide finansal tablolardan

<sup>150</sup> GENÇ, Murat, Yabancı Ülkelerdeki Bağlı Ortaklıklar ve Müşterek Yönetime Tabi Ortaklıklar Bakımından Temel Finansal Tabloların Konsolidasyonu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi S.B.E., Zonguldak, 2005, s.144.

indirilmesi gerekmektedir. Örneğin; C iş ortaklığının stoklarında 6.000 TL değerinde A işletmesinden almış olduğu ticari mal bulunmaktadır. Buna göre yapılacak olan eliminasyon işleminin hesaplanması ve konsolidasyon kayıtları aşağıdaki gibidir.

C iş ortaklığının stoklarında bulunan 6.000 TL değerindeki ticari maldan A işletmesinin payı hesaplanırken, A işletmesinin bu ticari malı C iş ortaklığına satışındaki % 20'lik kâr marjı kadar değeri elimine etmesi gerekecektir.

$$6.000 \text{ TL} \times \% 50 = 3.000 \text{ TL}$$

$$3.000 \text{ TL} - (3.000 \text{ TL} \times \% 20) = 2.400 \text{ TL}$$

Buna göre A işletmesinin konsolide bilançosuna, C iş ortaklığının stoklarında bulunan 6.000 TL değerindeki ticari mallarına dair payı, 2.400 TL olarak eklenecektir. A işletmesinin 3.000 TL'lik payından 600 TL'si henüz gerçekleşmemiş kâra ilişkin değer olduğundan, konsolidasyon sürecinde ertelenmiş kâr ile karşılıklı olarak elimine edilir.

/		
480 GELECEK YIL. AİT GELİRLER Hs. ( X Ortak Girişimci)	600	
153 TİCARİ MALLAR HESABI Hs. ( T İş Ortaklığı)		600
/		

## 2.7. İŞ ORTAKLIĞINDAKİ PAYLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Konsolide finansal tablo hazırlayan bir ortak girişimci, iş ortaklığı ile ilgili olan koşullu yükümlülüklerini diğer yükümlülüklerinden ayrı olarak raporlamalıdır. Ancak zarar doğma ihtimali düşük olduğunda bu açıklamalar yapılmayabilir<sup>151</sup>.

<sup>151</sup> TMS 31, par.54.

- Ortak girişimcinin iş ortaklığındaki payı ile ilgili olarak maruz kaldığı şartta bağlı yükümlülükler ve diğer ortak girişimcilerle müştereken maruz kaldıkları her bir şartta bağlı yükümlülükteki payı,
- Ortak girişimcinin şartta bağlı olarak yükümlü olduğu, iş ortaklığının şartta bağlı yükümlülüklerindeki payı ve
- İş ortaklığının diğer ortak girişimcilerinin yükümlülükleri için ortak girişimcinin şartta bağlı olarak borçlu olması nedeniyle ortaya çıkan şartta bağlı yükümlülükler.
- Ortak girişimcinin finansal tablolarında açıklamak zorunda olduğu bir diğer nokta ise taahhütleridir. Ortak girişimci diğer taahhütlerinden ayrı olarak, iş ortaklığına ilişkin olan aşağıdaki taahhütlerinin toplam tutarını açıklar<sup>152</sup>.
- İş ortaklıklarındaki payları ile ilgili olarak ortak girişimcinin her türlü sermaye taahhüdü ve diğer ortak girişimcilerle birlikte girdiği sermaye taahhütlerindeki payı,
- İş ortaklıklarının kendi sermaye taahhütlerindeki payı.

Bir ortak girişimcinin konsolide finansal tablolarında dipnot olarak açıklamak zorunda olduğu bir diğer husus ise, iş ortaklıklarındaki paylarının bir listesi ve türleri ile müştereken kontrol edilen işletmelerdeki sahiplik haklarının oranlarıdır<sup>153</sup>. Ortak girişimci, eğer müştereken kontrol edilen işletmelerdeki paylarını oransal konsolidasyon için aynı satırların toplandığı raporlama biçimi veya özkaynak yöntemini kullanıyorsa, iş ortaklıklarındaki payları ile bağlantılı olan her dönen varlığın, duran varlığın, kısa vadeli borcun, uzun vadeli borcun, gelirin ve giderin toplam tutarını açıklamak zorundadır. Bu bilgiler vasıtası ile diğer konsolidasyon yöntemi ve raporlama formatına eşit bilgiler sunma olanağı sağlamış olur. İşletmenin finansal tabloları ile bilgi edinen kesimlerin ihtiyacı karşılanmış olur.

---

<sup>152</sup> TMS 31, par.55.

<sup>153</sup> TMS 31, par.56.

Bir ortak girişimcinin, müştereken kontrol edilen işletmelerdeki paylarını muhasebeleştirirken kullandığı yöntemi açıklaması gerekmektedir<sup>154</sup>. Bir başka ifadeyle ortak girişimci bir iş ortaklığındaki payını finansal tablolarına yansıtırken, oransal konsolidasyon yönteminin iki raporlama biçiminden birisini ya da özkaynak yöntemini kullandığı takdirde kullanmış olduğu yöntemi finansal tablonun eklerinde belirtmelidir. Bu açıklama finansal tablo kullanıcılarının tabloları doğru bir şekilde değerlendirmesi için önemlidir.

---

<sup>154</sup> TMS 31, par.57.



## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### İŞ ORTAKLIKLARINDAKİ PAYLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA

Çalışmamızın ikinci bölümünde TMS:31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı'na göre muhasebeleştirme işlemleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde standartta yer alan önemli noktaları vurgulamayı amaçlayan bir örnek uygulama çalışması yapılacaktır. Örnek uygulama, EFE Pazarlama İthalat ve İhracat A.Ş.'nin ortak girişimci olarak katıldığı iş ortaklığıyla arasında gerçekleşen işlemlerin muhasebe kayıtlarını ve dönem sonundaki konsolidasyon işlemlerini içermektedir. EFE A.Ş. nin konsolide finansal tabloları TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı gereğince oransal konsolidasyon yöntemi kullanılarak hazırlanacaktır. Örnekte yer alan şirketlerin tamamı sanal olup, gerçekte herhangi bir işletmeyle ilgisi yoktur.

#### 3.1. İŞ ORTAKLIĞINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER VE KURULUŞ İŞLEMLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

EFE A.Ş. ile ALF A.Ş. girişimci ortak sıfatıyla 2005 yılında zeytinyağı üretimi yapmak ve pazarlamak amacıyla bir iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde ÇINARLIDERE Ltd. Şti.'yi kurmuştur. Üçüncü ortak şirket olan YAĞIZ A.Ş. de iş ortaklığına yatırımcı ortak sıfatıyla katılmıştır. Kurulan iş ortaklığının tam unvanı; ÇINARLIDERE Zeytinyağı Üretim Pazarlama Sanayi Ticaret Limited Şirketi'dir.

Girişimci ve yatırımcı ortakların iş ortaklığındaki payları aşağıdaki gibidir.

<b>Girişimci Ortaklar</b>	<b>Ortaklık Payı</b>
EFE A.Ş.	% 45
ALF A.Ş.	% 40
<b>Yatırımcı Ortak</b>	
YAĞIZ A.Ş.	% 15

500.000 TL Sermaye ile kurulan ÇINARLIDERE Ltd. Şti. için, EFE A.Ş. 225.000 TL, ALF A.Ş. 200.000 TL, YAĞIZ A.Ş. ise 75.000 TL sermaye taahhüdünde bulunmuştur. EFE A.Ş. sermaye payının karşılığını nakit olarak yerine getirmeyi taahhüt etmiş ve tamamını şirket adına bankada açılan hesaba yatırmıştır. ALF A.Ş. sermaye payı karşılığının yarısını nakit olarak, geri kalanı için net defter değeri 60.000 TL olan bir yükleyici ve 40.000 TL'lik de bir taşıyıcı araç vermeyi taahhüt etmiştir. YAĞIZ A.Ş. ise 75.000 TL değerindeki arazisini sermaye payının karşılığı olarak iş ortaklığına vermeyi taahhüt etmiştir. Kuruluş işlemlerini yürüten müşavirlik şirketi ise, kuruluş işlemleri için yaptığı hizmete karşılık olarak 10.000 TL + %18 KDV tutarında bir fatura düzenlemiş ve şirkete teslim etmiştir. Kuruluş ve örgütlenme giderlerinin aktifleştirilmesine karar verilmiştir.

Buna göre, EFE A.Ş. ve ALF A.Ş. kurulan iş ortaklığı ÇINARLIDERE Ltd. Şti.'ye girişimci ortak oldukları için, iş ortaklığına dair paylarını finansal tablolarında "TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar" standardı kapsamında müştereken kontrol edilen işletme olarak muhasebeleştirileceklerdir. Yatırımcı ortak YAĞIZ A.Ş. ise, iş ortaklığının finansal ve faaliyet politikalarına ilişkin kararları üzerinde kontrol, eş düzey etki veya önemli gücü olmaması nedeniyle, bu yatırımını "TMS 39 Finansal Araçlar" standardına göre muhasebeleştirilecektir.

ÇINARLIDERE Ltd. Şti.'nin kuruluş işlemlerine ilişkin muhasebe kayıtları;

		/		
501	ÖDENMEMİŞ SERMAYE		500.000	
501 01	EFE A.Ş.	225.000		
501 02	ALF A.Ş.	200.000		
501 03	YAĞIZ A.Ş.	75.000		
	500 SERMAYE			500.000
	500 01	EFE A.Ş.	225.000	
	500 02	ALF A.Ş.	200.000	
	500 03	YAĞIZ A.Ş.	75.000	
		/		

Ortaklar taahhütlerini yerine getirdikçe aşağıdaki gibi muhasebe kayıtları yapılacaktır.

<p style="text-align: center;">/</p> <p>102 BANKALAR Hs. <span style="float: right;">225.000</span></p> <p style="padding-left: 40px;">501 SERMAYE Hs.</p> <p style="padding-left: 80px;">501 01 EFE A.Ş. 225.000</p> <p>EFE A.Ş.'nin sermaye taahhüdünü yerine getirmesi</p>		
<p style="text-align: center;">/</p> <p>100 KASA. Hs. <span style="float: right;">100.000</span></p> <p>254 TAŞITLAR Hs. <span style="float: right;">100.000</span></p> <p style="padding-left: 40px;">501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE Hs.</p> <p style="padding-left: 80px;">501 02 ALF A.Ş. 200.000</p> <p>ALF A.Ş.'nin sermaye taahhüdünü yerine getirmesi</p>		
<p style="text-align: center;">/</p> <p>250 ARAZİ VE ARSALAR Hs. <span style="float: right;">75.000</span></p> <p style="padding-left: 40px;">501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE Hs.</p> <p style="padding-left: 80px;">501 03 YAĞIZ A.Ş. 75.000</p> <p>YAĞIZ A.Ş.'nin sermaye taahhüdünü yerine getirmesi</p>		
<p style="text-align: center;">/</p> <p>262 KURULUŞ VE ÖRGÜT. GİDERLERİ Hs. <span style="float: right;">10.000</span></p> <p>191 İNDİRİLECEK KDV Hs. <span style="float: right;">1.800</span></p> <p style="padding-left: 40px;">100 KASA Hs.</p>		
<p style="text-align: center;">/</p>		

EFE A.Ş.'nin iş ortaklığındaki yatırımı ile ilgili muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

<p style="text-align: center;">/</p> <p>242 İŞTİRAKLER Hs. <span style="float: right;">225.000</span></p> <p style="padding-left: 40px;">242 01 Çınarlidere Ltd Şti. ( iş Ortaklığı )</p> <p style="padding-left: 80px;">243 İŞTİRAKLERE SER. TAAHH. Hs.</p> <p>ÇINARLIDERE Ltd. Şti.'ye sermaye taahhüdü</p>		
<p style="text-align: center;">/</p>		

/		
243 İŞTİRAKLERE SER. TAAHHÜTLERİ Hs.	225.000	
102 BANKALAR Hs.		225.000
ÇINARLIDERE Ltd. Şti.'ye sermaye taahh. yerine getirilmesi		
/		

ALF A.Ş.'nin iş ortaklığına sermaye payı karşılığı vermiş olduğu iki taşıtın toplam defter değeri 200.000 TL olup toplam 100.000 TL birikmiş amortismanı bulunmaktadır. Buna göre ALF A.Ş.'nin iş ortaklığındaki yatırımları ile ilgili muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

/		
242 İŞTİRAKLER Hs.	200.000	
242 01 Çınarlidere Ltd Şti. ( iş Ortaklığı )		
243 İŞTİRAKLERE SER. TAAHH. Hs.		200.000
ÇINARLIDERE Ltd. Şti. ye sermaye taahhüdü		
/		
243 İŞTİRAKLERE SERMAYE TAAHH.Hs.	200.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR Hs.	100.000	
254 01 Yükleyici 60.000		
254 02 Taşıyıcı 40.000		
100 KASA Hs.		100.000
254 TAŞITLAR Hs.		200.000
254 01 Yükleyici 120.000		
254 02 Taşıyıcı 80.000		
ÇINARLIDERE Ltd. Şti. ye sermaye taahh. yerine getirilmesi		
/		

YAĞIZ A.Ş. yatırımcı ortak olarak iş ortaklığında bulunan payının muhasebe kaydını aşağıdaki gibi yapacaktır.

/		
240 BAĞLI MENKUL KIYMETLER Hs.	75.000	
240 01 Çınarlıdere Ltd Şti.		
250 ARAZİ VE ARSALAR Hs.		75.000
/		

Uygulama örneğinde de görüldüğü gibi, girişimci ortak ve yatırımcı ortak olmak üzere iş ortaklığında iki çeşit ortak bulunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde bu iki ortaklık tipi hakkında açıklama yapılmıştır. Buna göre, girişimci ortaklar iş ortaklığında müşterek kontrole sahip oldukları için yatırımlarını TMS:31 İş Ortaklığındaki Paylar Standardı'na göre muhasebeleştirirken; yatırımcı ortak müşterek kontrole sahip olmadığı ve önemli etkisinin de bulunmaması nedeniyle yatırımdaki payını TMS 39 Finansal Araçlar Standardı'na göre muhasebeleştirmiştir.

### **3.2. ORTAK ŞİRKETLER ARASINDA GERÇEKLEŞEN MALİ NİTELİKLİ İŞLEMLER VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ**

EFE A.Ş. ile iş ortaklığı arasında dönem içerisinde gerçekleşen mali nitelikli olaylar aşağıdaki gibidir.

1. EFE A.Ş. defter değeri 60.000 TL ve birikmiş amortismanı 12.000 TL olan kamyonu 12/03/2007 tarihinde ÇINARLIDERE Ltd. Şti. ye 50.000 TL + %18 KDV ye satmıştır. ÇINARLIDERE Ltd. Şti. dönem sonunda hızlandırılmış amortisman yöntemi ile duran varlığa amortisman ayırmaya karar vermiştir. Duran varlığın ekonomik ömrü 5 yıldır.

2. EFE A.Ş. litre fiyatı 5 TL + %18 KDV olan 5000 litre zeytinyağını 15/05/2007 tarihinde ÇINARLIDERE Ltd. Şti. den satın almıştır. ÇINARLIDERE Ltd. Şti. bu satışı %20 kâr marjı ile gerçekleştirmiştir. Konsolidasyon tarihinde EFE A.Ş. nin stoklarında 1.500 litre zeytinyağı olduğu tespit edilmiştir.

3. EFE A.Ş. kalorifer yaktı olarak kullanmak üzere 18/07/2007 tarihinde ÇINARLIDERE Ltd. Şti. den 30 ton yağsız pirina almıştır. ÇINARLIDERE Ltd. Şti. kg maliyeti 20 KR olan pirinayı EFE A.Ş. ye kg 25 KR + %18 KDV den fatura etmiştir. Yapılan incelemelere göre konsolidasyon tarihinde EFE A.Ş. stoklarında 10 ton pirina olduğu tespit edilmiştir.

4. EFE A.Ş. yönetim kademesinde kullanılan bir aracını, ÇINARLIDERE Ltd. Şti. ye 20.000 TL + %18 KDV bedelle 22/10/2007 tarihinde satmıştır. Aracın defter değeri 28.000 TL ve birikmiş amortismanı 5.600 TL dir. ÇINARLIDERE Ltd. Şti. satın aldığı aracın ekonomik ömrü 5 yıl olarak saptanmış ve her yıl araç için hızlandırılmış amortisman yöntemiyle amortisman ayrılmasına karar verilmiştir.

EFE A.Ş.nin iş ortaklığı olan ÇINARLIDERE Ltd. Şti. ile arasında gerçekleşen bu mali nitelikli işlemlerin muhasebe kayıtları ve bunlara ilişkin açıklamalar aşağıda sırasıyla verilmiştir.

1. EFE A.Ş.nin 50.000 TL + %18 KDV bedelle ÇINARLIDERE Ltd. Şti.'ye satmış olduğu kamyonun net defter değeri (60.000 – 12.000) 48.000 TL dir. Buna göre EFE A.Ş. bu satış işleminden 2.000 TL kâr elde etmiştir. Elde ettiği bu kârı finansal tablolarına yansıtırken iş ortaklığında bulunan payını dikkate alarak, kendi payına denk düşen kısmını ertelenmiş kâr olarak, diğer ortakların payına düşen kısmını ise dönem kârı olarak yansıtacaktır. EFE A.Ş. için bu kârın ( 2.000 x 0,45) 900TL si ertelenmiş kâr, geri kalan (2000 - 900 ) 1.100 TL si ise dönem kârıdır. Bu hesaplamalara göre satış işleminden sonra yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

12/03/2007		
100 KASA Hs.		59.000
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR Hs.		12.000
( X )Taşıtlı Amortismanı		
254 TAŞITLAR Hs.		60.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.		9.000
649 DİĞER OL.GEL. VE KÂRLAR Hs.		1.100
480 GEL YIL. AİT GELİRLER Hs.		900
/		

ÇINARLIDERE Ltd. Şti. almış olduğu ve ekonomik ömrü 5 yıl olan kamyonet için dönem sonunda hızlandırılmış amortisman yöntemi ile (%20 x 2) %40 oranında amortisman ayırmıştır. Bu durumda EFE A.Ş. gelecek yıllar geliri olarak kaydını yaptığı duran varlık satış kârını aynı oranda ( 900 TL x % 40 = 360 TL) dönem gelirleri içine yansıtacaktır.

31/12/2007		
480 GEL.YILLARA AİT GELİRLER Hs.	360	
649 DİĞ. OL. GEL. ve KÂRLAR Hs.		360
/		

EFE A.Ş. konsolidasyon tarihinde iş oraklığında bulunan payına ilişkin oransal konsolidasyon uygularken, ÇINARLIDERE Ltd. Şti. nin finansal tablolarında bulunan söz konusu varlığı, konsolide bilançoda yine kendi payına düşen kâr (900-180=720) kadar 480 Gelecek Yıllara Ait Gelirler Hs. ile karşılıklı olarak elimine etmek durumundadır. Oransal konsolidasyona ait bu eliminasyon işlemi aşağıdaki gibi olacaktır.

31/12/2007		
480 GEL. YILLARA AİT GELİRLER Hs. (EFE A. Ş.)	540	
254 TAŞITLAR Hs. ( ÇINARLIDERE Ltd. Şti.)		540
/		

Bu eliminasyon işlemiyle ilgili olarak gelir tablosunda herhangi bir düzenlemeye gerek yoktur. Çünkü elde edilen söz konusu kâr gelecek yıllar geliri olarak kaydedildiği için dönem gelirlerinde yer almamakta, dolayısı ile gelir tablosu hesaplarıyla ilişkisi bulunmamaktadır.

2. EFE A.Ş.'nin satın almış olduğu 5000 litre zeytinyağına ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

15/05/2007			
153 TİCARİ MALLAR Hs.		25.000	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.		4.500	
100 KASA			29.500
/			

ÇINARLIDERE A.Ş.'nin zeytinyağı satışına ilişkin muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibi olacaktır.

15/05/2007			
100 KASA Hs.		29.500	
600 YURTİÇİ SATIŞLAR Hs.			25.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.			4.500
/			

Konsolidasyon tarihinde EFE A.Ş. nin stoklarında 1500 litre zeytinyağı bulunmaktadır. Buna göre EFE A.Ş. konsolide finansal tablolarını hazırlarken, stoklarında bulunan söz konusu 1500 litre zeytinyağı henüz bağımsız bir tarafa satılmadığı için, ÇINARLIDERE Ltd. Şti. nin bu yağın satışından elde ettiği kârdan kendi payına düşen kadar dönem kârı ile stoklarında bulunan yağ karşılıklı olarak eliminasyon işlemi ile yok edecektir. Oransal konsolidasyona ait eliminasyon işlemi aşağıdaki gibidir.

Elimine edilecek tutarın bulunması;

$$1500 \text{ lt} \times 5 \text{ TL/lt} = 7500 \text{ TL}$$

$$7500 \times \%20(\text{kâr marjı}) = 1500 \text{ TL}$$

$$\text{EFE A.Ş. ye düşen pay} \Rightarrow 1500 \text{ TL} \times 0.45 = 675 \text{ TL}$$



Oransal konsolidasyona ait eliminasyon işleminin kaydı ise;

31/12/2007		
600 YURT İÇİ SATIŞLAR Hs. (ÇINARLIDERE Ltd. Şti.)	675	
153 TİCARİ MALLAR Hs. (EFE A. Ş.)		675
/		

Buna göre Efe A.Ş. dolaylı olarak kendisine satmış olduğu zeytinyağından elde ettiği kârı yok etmiş olmakta ve bu şekilde konsolide tablolarda fiktif kârların oluşması önlenmiş olmaktadır.

3. EFE A.Ş.nin kalorifer yaktı olarak kullanmak üzere 18/07/2007 tarihinde ÇINARLIDERE Ltd. Şti. den 30 ton yağsız pirina alımına dair muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

18/07/2007		
150 İLK MADDE VE MALZEME Hs.	7.500	
191 İNDİRİLECEK KDV Hs.	1.350	
100 KASA		8.850
/		

ÇINARLIDERE Ltd Şti nin satış işlemine dair yapacağı muhasebe kaydı ise aşağıdaki gibidir.

18/07/2007		
100 KASA Hs.	8.850	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR Hs.		7.500
391 HESAPLANAN KDV Hs.		1.350
/		

Konsolidasyon tarihinde EFE A.Ş. nin stoklarında 10 ton yağsız pirina bulunmaktadır. Buna göre, EFE A.Ş. konsolide finansal tablolarını hazırlarken söz konusu 10 ton yağsız pirina henüz tüketilmediği için, ÇINARLIDERE Ltd. Şti. nin pirina satışından elde ettiği kârdan kendi payına düşen kadar dönem kârı ile stoklarında bulunan pirinayı karşılıklı olarak eliminasyon işlemi ile yok edecektir. Oransal konsolidasyona ait eliminasyon işlemi aşağıdaki gibidir.

Elimine edilecek tutarın bulunması;

$$10.000 \text{ Kg} \times 25 \text{ YKR} / \text{Kg} = 2.500 \text{ TL}$$

$$2.500 \text{ TL} \times \% 25 \text{ ( Kâr Marjı)} = 625 \text{ TL}$$

$$\text{EFE A.Ş. ye düşen pay} \Rightarrow 625 \text{ TL} \times 0.45 = 281,25 \text{ TL}$$

Oransal konsolidasyona ait söz konusu eliminasyon işleminin kaydı ise;

31/12/2007		
600 YURT İÇİ SATIŞLAR Hs. (ÇINARLIDERE Ltd. Şti.)	281,25	
150 İLK MAD. VE MALZEME Hs. (EFE A. Ş.)		281,25
/		

Buna göre, dönem sonu konsolide gelir tablosu hazırlanırken, Efe A.Ş.'nin dolaylı olarak kendisine satmış olduğu pirinadan elde ettiği kâr, konsolide tabloların dışında tutulmuştur.

4. EFE A.Ş. nin ÇINARLIDERE Ltd. Şti. ye 20.000 TL + KDV bedelle satmış olduğu aracın defter değeri 28.000 TL ve birikmiş amortismanı 5.600 TL dir. Buna göre EFE A.Ş. ekonomik değeri ( 28.000 – 5.600) 22.400 TL olan aracın satışından 2.400 TL zarar etmiştir. TMS 31'e göre EFE A.Ş. satış işleminden doğan zararını aynı kâr olması durumundaki gibi kendi payı oranında ertelenmiş gider olarak muhasebe kaydını yapacak ve söz konusu varlık üçüncü şahıslara devredilinceye kadar ya da ekonomik ömrünü tamamlayıncaya kadar bu satış işleminden doğan

zararını 280 gelecek yıllar hesabında tutacaktır. Bu açıklamalara göre yapılacak hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

22/10/2007			
100 KASA Hs..		23.600	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR Hs.		5.600	
Taşıt amortismanı			
659 DİĞER OL. GİDER VE ZAR. Hs.		1.320	
280 GELECEK YILLARA AİT GİD. Hs.		1.080	
254 TAŞITLAR Hs.			28.000
391 HESAPLANAN KDV Hs.			3.600
/			

Dönem sonunda ÇINARLIDERE Ltd. Şti. taşıt için amortisman kaydı yaptığında EFE A.Ş. de aynı oranda ertelenmiş olan giderini dönem giderleri içine yansıtabacaktır. Bu işleme dair hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

Araç için ilk yıl % 40 ( 5 yıl ekonomik ömür için hızlandırılmış amortisman yöntemine göre amortisman oranı:  $20 \times 2 = 40$ ) amortisman ayrılacağı için ilk yıl ertelenmiş gelir % 40 oranında dönem giderleri içine aktarılır. Buna göre, 432 TL (1080 x 40 = 432 TL) EFE A.Ş. tarafından dönem giderleri içine aktarılacaktır.

31/12/2007			
659 DİĞER OL. GİDER VE ZAR. Hs.		432	
280 GEL. YIL. AİT GİDERLER Hs.			432
/			

Konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında ise, söz konusu varlık satışına ilişkin eliminasyon işleminin kaydı aşağıdaki gibi yapılır.

31/12/2007		
254 TAŞITLAR Hs. (ÇINARLIDERE Ltd. Şti.)	648	
280 GEL. YIL. AİT GİDERLER Hs. (EFE A. Ş.)		648
/		

Oransal konsolidasyon yöntemi uygulanırken çifte kaydı önlemek için, ortak girişimcinin kendi finansal tablolarında iş ortaklığındaki payını gösteren tutarı, iş ortaklığının özsermayesi ile karşılıklı olarak elimine etmesi gerekmektedir. Ortak girişimcinin iştirakler kaleminde iş ortaklığı ilk günkü yatırım tutarı olan 225.000 TL ile yer almaktadır. Buna göre eliminasyon işleminin kaydı aşağıdaki gibidir;

31/12/2007		
500 SERMAYE Hs. (ÇINARLIDERE Ltd. Şti.)	225.000	
242 İŞTİRAKLER Hs. (EFE A. Ş.)		225.000
/		

### 3.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİ

Yukarıdaki işlemler ve açıklamalara uygun olarak EFE A.Ş. nin oransal konsolidasyon yöntemine göre konsolide finansal tabloları aşağıdaki gibi olacaktır. Yukarıdaki açıklamalarda iki şirket arasında geçen mali nitelikli işlemlere ait düzeltmeler, işlemlerin sıra numarası ile ilgili hesap bakiyelerinin yanında not olarak gösterilmiştir.

BİLANÇO KALEMLERİ (TL)	31/12/2007 EFE A.Ş. Bireysel Bilançosu	31/12/2007 ÇINARLIDERE Ltd.Şti. Bireysel Bilançosu	31/12/2007 EFE A.Ş Konsolide Bilançosu
<b>AKTİF</b>			
<b>I. DÖNEN VARLIKLAR</b>			
<b>A. Hazır Değerler</b>	385.334,00	70.102,00	416.879,90
1. Kasa	9.784,00	1.595,00	10.501,75
2. Bankalar	375.550,00	68.507,00	406.378,15
<b>B. Menkul Kıymetler</b>	22.546,00	0,00	22.546,00
1. Hisse Senetleri	22.546,00		22.546,00
<b>C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar</b>	8.528.026,00	39.666,00	8.545.875,70
1. Alıcılar	4.889.475,00	12.880,00	4.895.271,00
2. Alacak Senetleri	3.686.852,00	25.854,00	3.698.486,30
3. Alacak Senetleri Reeskontu (-)	(57.687,00)	(958,00)	(58.118,10)
4. Verilen Depozito ve Teminatlar	9.386,00	1.890,00	10.236,50
<b>D. Diğer Alacaklar</b>	25.665,00	0,00	25.665,00
1. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	25.665,00		25.665,00
<b>E. Stoklar</b>	5.608.483,00	398.352,00	5.786.785,15
1. İlk Madde ve Malzeme	9.460,00	150.265,00	<b>(3) 76.798,00</b>
2. Yarı Mamüller		17.687,00	7.959,15
3. Mamüller		226.900,00	102.105,00
4. Ticari Mallar	5.565.014,00		<b>(2) 5.564.339,00</b>
5. Diğer Stoklar	31.504,00	20.300,00	40.639,00
6. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	(967,00)	(20.300,00)	(10.102,00)
7. Verilen Sipariş Avansları	3.472,00	3.500,00	5.047,00
<b>F. Gelecek Aylara Ait Gid. Ve Gelir Tah.</b>	11.526,00	13.890,00	17.776,50
1. Gelecek Aylara Ait Giderler	4.592,00	13.890,00	10.842,50
2. Gelir Tahakkukları	6.934,00		6.934,00
<b>G. Diğer Dönen Varlıklar</b>	41.653,00	3.174,00	43.081,30
1. Devreden Katma Değer Vergisi	34.679,00	890,00	35.079,50
2. Peş. Öd. Vergiler ve Fonlar	3.987,00	2.134,00	4.947,30
3. Personel Avansları	2.987,00	150,00	3.054,50

<b>DÖNEN VARLIK TOPLAMI</b>	<b>14.623.233,00</b>	<b>525.184,00</b>	<b>14.858.609,55</b>
<b>II. DURAN VARLIKLAR</b>			0,00
<b>A. Ticari Alacaklar</b>	630.884,00	139.321,00	693.578,45
1. Alıcılar	617.995,00		617.995,00
2. Alacak Senetleri	12.898,00	152.000,00	81.298,00
3. Alacak Senetleri Reeskontu (-)	(859,00)	(12.679,00)	(6.564,55)
4. Verilen Depozito ve Teminatlar	850,00		850,00
<b>B. Mali Duran Varlıklar</b>	225.000,00	0,00	0,00
1. İştirakler	225.000,00		0,00
<b>C. Maddi Duran Varlıklar</b>	15.794.556,00	673.000,00	16.091.159,00
1. Arazi ve Arsalar	45.280,00	75.000,00	79.030,00
2. Yerüstü ve Yer altı Düzenleri		28.000,00	12.600,00
3. Binalar	11.290.000,00	120.000,00	11.344.000,00
4. Tesis, Makine ve Cihazlar	2.879.965,00	350.000,00	3.037.465,00
5. Taşıtlar	1.656.887,00	280.000,00	<b>(1 - 4) 1.782.995,00</b>
6. Demirbaşlar	3.265.487,00	25.000,00	3.276.737,00
7. Birikmiş Amortismanlar (-)	(3.358.794,00)	(205.000,00)	(3.451.044,00)
8. Verilen Avansları	9.376,00		9.376,00
<b>D. Maddi Olmayan Duran Varlıklar</b>	0,00	4.000,00	1.800,00
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri		10.000,00	4.500,00
2. Birikmiş Amortismanlar		(6.000,00)	(2.700,00)
<b>E. Gelecek Yıllara Ait Gid. Ve Gelir Tah.</b>	6.355,00	0,00	5.707,00
1. Gelecek Yıllara Ait Giderler	<b>6.355,00</b>		<b>5.707,00</b>
2. Gelir Tahakukları			0,00
<b>DURAN VARLIKLAR TOPLAMI</b>	<b>16.650.440,00</b>	<b>816.321,00</b>	<b>16.792.244,45</b>
<b>AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI</b>	<b>31.273.673,00</b>	<b>1.341.505,00</b>	<b>31.650.854,00</b>
<b>PASİF</b>			
<b>I. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR</b>			
<b>A. Mali Borçlar</b>	2.221.251,00	115.000,00	2.273.001,00
1. Banka Kredileri	32.979,00	85.000,00	71.229,00

	2. Uzun Vad. Kred. Anapara Taksit ve Faizleri	2.188.272,00	30.000,00	2.201.772,00
<b>B.</b>	<b>Ticari Borçlar</b>	10.730.244,00	206.748,00	10.823.280,60
	1. Satıcılar	10.393.773,00	180.552,00	10.475.021,40
	2. Borç Senetleri	82.660,00	23.696,00	93.323,20
	3. Borç Senetleri Reeskontu (-)	(6.987,00)		(6.987,00)
	4. Alınan Depozito ve teminatlar	91.236,00	2.500,00	92.361,00
	5. Diğer Ticari Borçlar	169.562,00		169.562,00
<b>C.</b>	<b>Diğer Kısa Vadeli Borçlar</b>	110.968,00	25.000,00	122.218,00
	1. Personele Borçlar	90.182,00	25.000,00	101.432,00
	2. Diğer Çeşitli Borçlar	20.786,00		20.786,00
<b>D.</b>	<b>Alınan Avansları</b>	42.630,00	3.000,00	43.980,00
	1. Alınan Sipariş Avansları	25.365,00	3.000,00	26.715,00
	2. Alınan Diğer Avanslar	17.265,00		17.265,00
<b>E.</b>	<b>Ödenecek Vergi ve Diğer Yük.</b>	(157.470,00)	0,00	(157.470,00)
	1. Ödenecek Vergiler	28.000,00		28.000,00
	2. Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri (-)	(284.172,00)		(284.172,00)
	3. Ödenecek Diğer Yükümlülükler	98.702,00		98.702,00
<b>F.</b>	<b>Borç ve Gider Karşılıkları</b>	340.169,00	18.570,00	348.525,50
	1. Dönem Kârı Vergi ve Diğ. Yas. Yük. Kar.	484.007,00	41.463,00	502.665,35
	2. Dön. Kârının Peş. Öd. Ver. Ve Diğ. Yük.(-)	(154.784,00)	(22.893,00)	(165.085,85)
	3. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	10.946,00		10.946,00
<b>G.</b>	<b>Gelecek Aylara Ait Gel. ve Gid. Tahakkukları</b>	62.675,00	5.287,00	65.054,15
	1. Gelecek Ayalara Ait Gelirler	21.758,00	2.042,00	22.676,90
	2. Gider Tahakkukları	40.917,00	3.245,00	42.377,25
<b>KISA VAD. YABANCI KAY. TOPLAMI</b>		<b>13.350.467,00</b>	<b>373.605,00</b>	<b>13.518.589,25</b>
<b>UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR</b>				0,00
<b>A.</b>	<b>Mali Borçlar</b>	280.000,00	120.000,00	334.000,00
	1. Banka Kredileri	280.000,00	120.000,00	334.000,00
<b>B.</b>	<b>Ticari Borçlar</b>	527.969,00	99.066,00	572.548,70
	1. Satıcılar	170.840,00	76.200,00	205.130,00
	2. Borç Senetleri	364.987,00	25.000,00	376.237,00
	3. Borç Senetleri Reeskontu (-)	(12.775,00)	(2.134,00)	(13.735,30)

	4. Alınan Depozito ve Teminatlar	3.827,00		3.827,00
	5. Diğer Ticari Borçlar	1.090,00		1.090,00
<b>C.</b>	<b>Gelecek Yıl. Ait Gel. ve Gid.Tahakkukları</b>	8.188,00	4.356,00	9.608,20
	1. Gelecek Yıllara Ait Gelirler	2716	4.356,00	<b>(1) 4.136,20</b>
	2. Gider Tahakkukları	5.472,00		5.472,00
<b>UZUN VADELİ YABANCI KAY. TOPLAMI</b>		<b>816.157,00</b>	<b>223.422,00</b>	<b>916.156,90</b>
<b>II.</b>	<b>ÖZKAYNAKLAR</b>			0,00
<b>A.</b>	<b>Ödenmiş Sermaye</b>	12.225.000,00	500.000,00	12.225.000,00
	1. Sermaye	12.225.000,00	500.000,00	12.225.000,00
<b>B.</b>	<b>Sermaye Yedekleri</b>	66.121,00	0,00	66.121,00
	1. Hisse Senetleri İhraç Primleri	66.121,00		66.121,00
<b>C.</b>	<b>Kâr Yedekleri</b>	2.991.974,00	35.639,00	3.008.011,55
	1. Yasal Yedekler	2.154.487,00	35.639,00	2.170.524,55
	2. Statü Yedekleri	380.500,00		380.500,00
	3. Olağanüstü Yedekler	456.987,00		456.987,00
<b>D.</b>	<b>Geçmiş Yıllar Kâr/Zararları</b>	236.589,00	42.985,00	255.932,25
	1. Geçmiş Yıl Kârları	236.589,00	42.985,00	255.932,25
<b>E.</b>	<b>Net Dönem Kârı/Zararı</b>	1.587.365,00	165.854,00	1.661.043,05
	1. Dönem Net Kârı	1.587.365,00	165.854,00	<b>(2-3) 1.661.043,05</b>
<b>ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI</b>		<b>17.107.049,00</b>	<b>744.478,00</b>	17.216.107,85
<b>PASİF (KAYNAKLAR)TOPLAMI</b>		<b>31.273.673,00</b>	<b>1.341.505,00</b>	<b>31.650.854,00</b>



Konsolide bilanço hazırlanırken iş ortaklığı ile ortak girişimci arasında gerçekleşen mali nitelikli işlemler TMS'ye uygun olarak tabloya yansıtılmıştır. Buna göre; konsolide bilançoda “İlk Madde ve Malzeme” kalemi  $[9.640 + (150.265 \times 0,45)]$  77.079,25 TL olması gerekirken, 3. açıklamadaki eliminasyon işlemi sonucu,  $(77.079,25 - 281,25)$  76.798 TL olarak tabloya yansımıştır. “Ticari Mallar” kalemi ise 5.565.014 TL olması gerekirken, 2. açıklamadaki eliminasyon işlemi gereği  $(5.565.014 - 675)$  5.564.339 TL olarak düzenlenmiştir. 1. ve 4. açıklamalarda, “Taşıtlar” kalemi ile ilgili eliminasyon işlemleri yapılmıştır. Buna göre taşıtlar hesabı 1. açıklamaya göre 540 TL azalırken, 4. açıklamadaki eliminasyon işlemine göre 648 TL artış göstermektedir. Buna göre Taşıtlar kalemi düzeltme sonrası,  $(1.782.887 + 108)$  1.782.995 TL ye çıkmıştır. 4. açıklamaya göre “Gelecek Yıllara Ait Giderler” kalemi, 648 TL azalmış ve 5.707 TL olmuştur. “Gelecek Yıllara Ait Gelirler” kalemi ise, oransal konsolidasyon yöntemi sonucunda  $[2.716 + (4.356 \times 0,45)]$  4.676,20 TL değerinde olması gerekirken, 1. açıklamadaki eliminasyon hesaplaması sonucunda,  $(4.676,20 - 540)$  4.136,20 TL olmuştur. 2. ve 3. açıklamalardaki eliminasyon kayıtlarının gelir tablosuna etki etmesinden dolayı, dönem ne kârı da, 1.661.043,05 TL olarak gerçekleşmiştir.

Oransal konsolidasyon yönteminde çifte kaydı önlemek amacıyla “İştirakler” kalemi ile “Sermaye” kalemi karşılıklı olarak ortak girişimcinin iş ortaklığının sermayesine katılım payı tutarında elimine edilir. Buna göre, İştirakler kalemi ile sermaye kalemi 225.000 TL eksiltilecek konsolide bilançoya yansıtılmıştır. Bunların dışında oransal konsolidasyon yöntemine uygun olarak EFE A.Ş. nin geri kalan bütün bilanço kalemleriyle ÇINARLIDERE Ltd. Şti. nin bilanço kalemleri, EFE A.Ş. nin payı oranında birleştirilerek yansıtılmıştır.

<b>GELİR TABLOSU KALEMLERİ (TL)</b>	<b>31/12/2007</b>	<b>31/12/2007</b>	<b>31/12/2007</b>
<b>A. Brüt Satışlar</b>	59.761.290,00	9.336.985,00	63.961.977,00
1. Yurtiçi Satışlar	39.941.520,00	9.336.985,00	<b>(2-3) 44.142.207,00</b>
2. Yurtdışı Satışlar	19.819.770,00		19.819.770,00
<b>B. Satışlardan İndirimler (-)</b>	(5.957.093,00)	(90.891,00)	(5.997.993,95)
1. Satıştan İndirimler (-)	(5.955.613,00)	(65.233,00)	(5.984.967,85)
2. Satış İstkontoları (-)	(1.480,00)	(25.658,00)	(13.026,10)
<b>C. Net Satışlar</b>	53.804.197,00	9.246.094,00	57.963.983,05
<b>D. Satışların Maliyeti (-)</b>	(32.457.684,00)	(6.054.859,00)	(35.182.370,55)
1. Satılan Mallar Maliyeti (-)		(6.054.859,00)	(2.724.686,55)
2. Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	(32.457.684,00)		(32.457.684,00)
<b>BRÜT SATIŞ KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>21.346.513,00</b>	<b>3.191.235,00</b>	<b>22.781.612,50</b>
<b>E. Faaliyet Giderleri (-)</b>	(15.235.701,00)	(2.904.839,00)	(16.542.878,55)
1. Pazarlama ,Satış ve dağıtım Giderleri (-)	(9.092.533,00)	(2.047.854,00)	(10.014.067,30)
2. Genel Yönetim Giderleri (-)	(6.143.168,00)	(856.985,00)	(6.528.811,25)
<b>ESAS FAALİYET KÂRI ( ZARARI )</b>	<b>6.110.812,00</b>	<b>286.396,00</b>	<b>6.238.733,95</b>
<b>F. Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar</b>	323.144,00	29.800,00	336.554,00
1. Faiz Gelirleri	170.627,00		170.627,00
2. Komisyon Gelirleri			0,00
3. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Kârlar	152.517,00)	29.800,00	165.927,00
<b>G. Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)</b>	(65.400,00)	(1.830,00)	(66.223,50)
1. Komisyon Giderleri(-)	(27.000,00)	(1.290,00)	(27.580,50)
2. Diğer Gider ve Zararlar(-)	(38.400,00)	(540,00)	(38.643,00)
<b>H. Finansman Giderleri (-)</b>	(4.297.184,00)	(107.049,00)	(4.345.356,05)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(3.638.193,00)	(70.526,00)	(3.669.929,70)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(658.991,00)	(36.523,00)	(675.426,35)
<b>DÖNEM KÂRI (ZARARI)</b>	2.071.372,00	207.317,00	2.163.708,40
<b>I. Dönem Kârı Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)</b>	(484.007,00)	(41.463,00)	(502.665,35)
<b>DÖNEM NET KÂRI</b>	<b>1.587.365,00</b>	<b>165.854,00</b>	<b>1.661.043,05</b>

Oransal konsolidasyon yöntemine göre konsolide gelir tablosu hazırlanırken, konsolide bilançoda olduğu gibi, ortak girişimcinin gelir tablosu kalemleri ile iş ortaklığının gelir tablosu kalemleri ortak girişimcinin payı oranında birleştirilir. Buna göre yukarıdaki tabloda EFE A.Ş. ye ait her bir gelir tablosu kalemi, ÇINARLIDERE Ltd. Şti.nin gelir tablosu kalemlerinin % 45’i ile toplanarak konsolide gelir tablosuna yansıtılmıştır. Bunun dışında, iş ortaklığı ile ortak girişimci arasında gerçekleşen mali işlemlerin eliminasyonu yapılmıştır. Söz konusu mali işlemlere ilişkin yapılan 2. ve 3. açıklamalarda, konsolidasyon tarihinde ortak girişimcinin stoklarında iş ortaklığından aldığı malların bulunması sebebiyle, bu satıştan elde edilen satış kârı, ortak girişimcinin payı tutarında “Yurt İçi Satışlar” kalemiyle stok kalemleri arasında karşılıklı olarak yok edilmiştir. Buna göre Yurt İçi Satışlar Kalemi [ 39.941.520 + (9.336.985 x 0,45)] 44.143.163,25 TL olması gerekirken, eliminasyon işlemi sonucunda 44.142.207 TL olmuştur.

## SONUÇ

İşletmelerin, günümüz rekabet ortamında sürekliliklerini devam ettirebilmeleri için yatırım aşamasında risklerini paylaşması gerekmektedir. İş ortaklıkları, işletmelerin hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını koruması ve yatırım üzerinde müşterek kontrolü sağlaması nedeniyle yaygın olarak kullanılan bir işbirliği çeşididir. Ekonomik yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkan iş ortaklığı, değişik hukuki yapılarda ve hukuki şekillerde kurulabilir. Bu nedenle iş ortaklığı hakkında tek bir tanım yapmak güçtür.

İş ortaklıklarını çok çeşitli şekillerde kurmak mümkündür. Bu esnekliği sayesinde, son yıllarda başta inşaat sektöründe olmak üzere çeşitli sektörlerde görülen iş ortaklıklarını, yapılacak olan yatırımın özelliğine bağlı olarak farklı hukuki biçimlerde kurmak mümkündür. İş ortaklığının hukuki şekli ve yapısı hangi şekilde olursa olsun, varlığının kabul edilmesi için onu diğer işbirliği çeşitlerinden ayırt eden dört unsurun var olması gerekmektedir. Bunlar; ortaklık unsuru, ortaklar arası sözleşme unsuru, müşterek yönetim unsuru ve müşterek işi gerçekleştirerek kâr elde etme amacıdır. Özellikle müşterek yönetim unsuru, iş ortaklığını ortak girişimcinin yatırımını muhasebeleştirme aşamasında diğer ortaklıklardan ayırt etmesi açısından önem taşımaktadır.

İş ortaklıklarının sözleşmeye dayalı ve sermayeye dayalı olmak üzere iki hukuki şekli bulunmaktadır. Sözleşmeye dayalı iş ortaklıklarında; ortaklar bir iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde, belirli bir süreye bağlı olarak ya da belirli bir işe bağlı olarak işbirliği oluştururlar. Bu şekildeki iş ortaklıkları, her herhangi bir bağımsız şirket kurulmaksızın oluşturulabilir. Sermayeye katılımlı iş ortaklıkları ise; yine bir iş ortaklığı sözleşmesi çerçevesinde, fakat ortaklardan ayrı ve ortakların bir sermaye unsuru ile iştirak ettiği bağımsız bir şirket kurularak oluşturulur. İş ortaklığının hukuki yapısını oluşturan üç çeşit sözleşme bulunmaktadır. Bunlar; genel çerçeveyi oluşturan ön kuruluş sözleşmesi, iş ortaklığının şirket sözleşmesi ve tamamlayıcı nitelikte olan uydu sözleşmeleridir.

İş ortaklıklarını ülkemizde bütün olarak inceleyen bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Çeşitli kanunlarda iş ortaklıkları ile ilgili düzenlemeler yer almakta ve mevcut hukuki yapı ile bağdaştırılmaya çalışılmaktadır. İş ortaklıkları kanunlarımızda, vergisel açısından Kurumlar Vergisi Kanunu'nda (KVK) ve adi ortaklık çeşidi olarak da Borçlar Kanunu'nda (BK) incelenmiştir. KVK'nda vergi mükellefi olması açısından incelenmiş, iş ortaklığı ile ilgili bir tanım yapılmış ve konsorsiyumlar ile arasındaki farklar ortaya konulmuştur. BK'da ise iş ortaklıklarına dair kavram olarak herhangi bir tanım bulunmamakla birlikte, adi ortaklıkların düzenlemelerine ilişkin hükümler yer almaktadır.

TMSK tarafından yayımlanan TMS setinde, iş ortaklıkları TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı'yla muhasebe açısından incelenmiştir. Çalışmamıza konu olan TMS 31 Standardı 57 paragraftan oluşmaktadır ve UMS 31'in birebir çevirisinden ibarettir. Buna göre iş ortaklığında payı bulunan bir ortak girişimci finansal tablolarını hazırlarken TMS 31 hükümlerine göre muhasebe kayıtlarını tutacaktır.

TMS 31'e göre, iş ortaklığında iki çeşit ortak bulunmaktadır. Bunlardan ilki müşterek kontrole katılan ortak girişimci, ikincisi ise kontrol gücü bulunmayan ortak yatırımcıdır. İş ortaklığında payı bulunan bir ortak girişimci bu payını TMS 31 hükümlerine göre oransal konsolidasyon ya da özkaynak yöntemlerinden birisini uygulayarak finansal tablolarında gösterirken, ortak yatırımcı söz konusu payını "TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı" hükümlerine göre muhasebeleştirmektedir. Bununla birlikte, eğer iş ortaklığında bulunan pay bir yıl içinde satışa çıkartılacaksa, "TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Maddi Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler" standardına göre muhasebeleştirme işlemleri yapılacaktır.

İş ortaklıkları TMS 31'e göre üç şekilde kurulur. Bunlar, müştereken kontrol edilen faaliyetler, müştereken kontrol edilen varlıklar ve müştereken kontrol edilen işletmelerdir. Bunlardan ilk ikisi olan müştereken kontrol edilen faaliyetler ile müştereken kontrol edilen varlıklar için ayrı bir şirket ya da ortaklardan bağımsız bir yapının kurulması söz konusu değildir. Bu iki iş ortaklığı türünde bağımsız bir şirket ya da yapı oluşmadığı için iş ortaklığının kendisi adına ayrı muhasebe kayıtlarına

gerek yoktur ve ayrıca finansal tablo oluşturulması gerekmemektedir. İş ortaklığına ilişkin tüm gelir ve giderlerin kaydı her ortak tarafından kendi şirket kayıtları içinde sadece kendi üzerine düşen yükümlülüklerle sınırlı olarak yapılır. Söz konusu iki türdeki iş ortaklığı için ayrı muhasebe kayıtları tutulmadığından herhangi bir konsolidasyon işlemine de gerek yoktur.

Müştereken kontrol edilen işletmeler şeklindeki iş ortaklıklarında ise ortaklar bağımsız yeni bir işletme kurarak bir araya gelmektedir. Bu tür iş ortaklıkları, diğer iş ortaklığı çeşitlerinden farklı olarak her bir ortak girişimcinin pay sahibi olduğu bir şirket, ortaklık veya başka bir işletmenin kurulmasını gerektirir. İş ortaklıkları hukuki bakımdan her ne kadar bağımsız bir yapıda olsa da, ekonomik durumu ve faaliyetleri üzerinde bütün ortakların ortaklaşa etkisi ve kontrolü bulunmaktadır. Bu ortak kontrol unsuru, iş ortaklığında bulunan sahiplik payı ile değil, iş ortaklığı sözleşmesi ile sağlanır. Bir ortak girişimcinin müştereken kontrol edilen bir işletmedeki payını konsolide finansal tablolarında ya da bireysel finansal tablolarında göstermesi gerekmektedir.

Konsolide finansal tablolar işletme içi ve işletme dışı kişilerin yararlanmasına için, iki veya daha fazla işletmenin finansal tablolarının birleştirilerek tek bir işletmeymiş gibi gösteren tablolardır. Tam konsolidasyon, oransal konsolidasyon ve özkaynak konsolidasyonu olmak üzere üç çeşit konsolidasyon yöntemi bulunmaktadır. TMS 31'e göre, iş ortaklıkları için oransal konsolidasyon yöntemi uygulanmaktadır. Oransal konsolidasyon yönteminde ortak girişimci, finansal tablo kalemlerini birleştirirken iş ortaklığının finansal tablo kalemlerinin sadece kendi payı kadarını kendi kalemleri ile birleştirir. Oransal konsolidasyon yöntemi, ortak girişimcinin iş ortaklığındaki payını ve kontrol ettiği ekonomik gücü gerçeğe en yakın şekilde finansal tablolarına yansıtmasını sağlamaktadır. Fakat bununla birlikte yöntemin uygulanmasında tüm kalemlerin birleştirilmesinin söz konusu olduğu ve çok fazla ayrıntı içermesi nedeniyle tablo hazırlayıcıların fazladan emek ve zaman harcamasına neden olmaktadır.

TMS 31'de iş ortaklığında payı bulunan bir ortak girişimcinin, hazırladığı konsolide finansal tablolar için oransal konsolidasyon yöntemine alternatif olarak özkaynak yöntemini kullanılmasına da izin verilmiştir. Özkaynak yönteminin

kullanımı, ortak girişimciye ait kalemlerin müştereken kontrol edilen kalemlerle birleştirilmesinin uygun olmadığı ve ortak girişimcilerin müştereken kontrol edilen işletmede müşterek kontrolden ziyade önemli etkiye sahip olduğu durumlarda uygulanır. Özkaynak yöntemine göre ortak girişimci iş ortaklığındaki yatırımını maliyet değeri ile finansal tablolarına kaydeder. Ortak girişimci bu yatırımının tutarını, iş ortaklığının özkaynaklarında meydana gelen değişikliklere bağlı olarak kendi payı oranında düzeltir. Yöntem sonuç olarak, yatırım yapılan işletmenin ekonomik kaynaklarındaki değişmeyi, yatırım yapan işletmenin hesaplarına yansıtmaktadır. Fakat, özkaynak yöntemi iş ortaklığında payı bulunan bir ortak girişimcinin kontrolünün bulunduğu ekonomik değere ilişkin yeterli bilgiyi verememektedir.

Ortak girişimci, iş ortaklığı ile arasında gerçekleşen mali nitelikli işlemlerden kaynaklanan her türlü kâr veya zararın muhasebeleştirilmesi aşamasında, işlemin özünü yansıtması gerekmektedir. Buna göre ortak girişimci, bir duran varlık satışından ya da ticari bir işlemde kaynaklanan kârdan kendi payına düşen kadarını, söz konusu varlık bağımsız bir tarafa satılincaya kadar ya da ekonomik değerini yitirinceye kadar ertelenmiş gelir olarak muhasebeleştirir. Aynı şekilde ortak girişimci bir duran varlık satışından ya da ticari bir işlemde kaynaklanan zararı da kâr olması durumunda olduğu gibi söz konusu varlık bağımsız kişilere satılincaya kadar ya da ekonomik değerini yitirinceye kadar, kendi payı ile ilişkili kısmını ertelenmiş gider olarak muhasebeleştirir.

Ortak girişimci iş ortaklığında bulunan payına ilişkin yükümlülüklerinin tutarını ve iş ortaklığının kendi yükümlülüklerinden ortak girişimciye düşen payını, finansal tablo eklerinde açıklar. Bununla birlikte ortak girişimci, iş ortaklığındaki payına ilişkin konsolidasyon işleminde kullanmış olduğu yöntemi ve bu yöntemle ilişkin ayrıntıları finansal tablo eklerinde açıklar.

TMS'ye göre bir işletmenin yapmış olduğu yatırımını ne şekilde muhasebeleştireceği, yatırım yapılan işletmenin faaliyet ve finansal politikalarındaki kontrol gücüne bağlıdır. Buna göre; kontrol gücün bulunduğu yatırımlar bağlı ortaklık, müşterek kontrolün bulunduğu yatırımlar iş ortaklığı, önemli etkinin bulunduğu yatırımlar iştirak, kontrol gücünün ve önemli etkinin bulunmadığı

yatırımlar ise bağımlı menkul kıymet olarak değerlendirilmektedir. Tekdüzen Hesap Planı'nın (THP) 24 No'lu Mali Duran Varlıklar grubunda, uzun vadeli amaçlarla ya da yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle, paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler izlenmektedir. Ayrıca diğere bir işletmeye veya bağımlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta izlenmektedir. Mali Duran Varlıklar grubunda bağımlı menkul kıymetler, iştirakler, bağımlı ortaklıklar ve bunlarla ilişkili hesaplar bulunmaktadır. Bu grupta boş bir hesap bulunmamasından dolayı, iş ortaklıklarına yapılan yatırımlar iştirakler hesabında ya da bağımlı ortaklıklar hesabında izlenebilmektedir. İş ortaklığı yatırımlarının bağımlı ortaklık ve iştirak yatırımından farklı özellikler taşıması nedeniyle ayrı bir hesapta izlenmesi gerekmektedir. Buna göre THP'nde, iş ortaklıklarındaki yatırımların ve ilişki mali işlemlerin ayrı hesaplarda izlenebilmesine olanak sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde, işletmeler tarafından esnek bir ortaklık yapısı olması nedeniyle, son yıllarda tercih edilmeye başlanan iş ortaklığı şeklindeki şirket işbirliklerine, daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Rekabet ortamından kazançlı çıkabilmek için riskin, bilginin ve deneyimin paylaşımı temel gerekliliktir. Bu doğrultuda pek çok avantajı içinde barındıran iş ortaklıkları, şirketlerin günümüz kriz ortamında ulusal ve uluslararası alanda yatırımlarını devam ettirebilmeleri için uygun bir alternatiftir ve gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Mevzuatımızda iş ortaklıklarını ele alan bir düzenleme bulunmamaktadır. Çalışmamızda iş ortaklıklarında payı bulunan bir şirketin, TMS'ye göre bu paylarını ne şekilde muhasebeleştirileceğini açıklamaya çalıştık. Fakat şirketlerin ekonomik, hukuki ve muhasebe yönleri birbirinden ayrı olmayan özellikleridir. Bu nedenle, iş ortaklıklarının tüm yönleriyle ilgili yasal düzenlemelerin yapılmasına öncelik verilmesi, ortaklık kurarak yatırım yapmayı planlayan şirketlerin iş ortaklığını tercih etmelerinde etkili olacaktır.



## KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Ali, *Temel İşletmecilik Bilgileri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003.
- AKDOĞAN, Nalan – SEVİLENGÜL, Orhan, *Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.
- AKDOĞAN, Nalan – TENKER, Nejat, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
- AKDOĞAN, Nalan, “Türkiye Muhasebe/ Finansal Raporlama Standartlarının Uygulanma Süreci: Sorunlar, Çözüm Önerileri”, *Mali Çözüm Dergisi*, Nisan 2007.
- AKGÜÇ, Öztin, *Mali Tablolar Analizi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- AKINCI, Nejat - ERDOĞAN, Necmettin, *Finansal Tablolar ve Analizi*, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1995.
- AKINCI, Nejat - ÖNCÜ, Semra, “Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Uygulamaya Geçirilmesi İle İlgili Kurumlaşma”, *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Ağustos 1987.
- AKTEPE, Eyüp, *İşletmecilik Bilgileri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- AKYOL, Şener, *Borçlar Hukuku KnowHow, Management, Ortak Girişim ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri*, Filiz Kitabevi, İSTANBUL, 1997.
- ALEXANDER, David - BRITTON, Anne, *Financial Reporting*, Chapman&Hall, London, 1993.
- ALTUĞ, Osman,  *Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni*, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1986.
- ATAMAN, Ümit, *Şirketler Muhasebesi*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1996.
- AYDIN, Nurhan, *Uluslararası Doğrudan Yatırımlar ve Ortak Girişimler*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1997.

- BAŞARTAN, Nesrin, İşletme Birleşmelerinde Joint Venture, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 1994.
- BAYAZITLI, Ercan – ÇELİK, Orhan – ÜSTÜNDAĞ, Saim, *Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006.
- BURÇKİN, Emre, *Adi Ortaklıklarda Muhasebe Düzeni*, Marmara Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 1990, s.3
- ÇELİK, Abdullah, “İş Ortaklıkları (Joint Venture)”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:111, Mart 2002.
- ÇİFTÇİ, Yavuz, “İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönteminin Kullanılması”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, S:2, Aralık 2000, <http://www.mu.edu.tr/private/yciftci/calismalar/yciftciMuhBilDün2-2000.pdf>, Erişim Tarihi: 18/11/2008.
- ÇİFTÇİ, Yavuz, “Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Uluslararası Uyumlaştırma Çalışmaları” *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, S:2, Kasım 1997.
- ÇOBAN, Metin, Uluslararası Muhasebe Standartları 32 ve 39’un Türkiye’ye Uygulanabilirliği ve Muhasebe İşlemleri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi S.B.E., Trabzon, 2001.
- DANIELS John-RADEBAUGH Lee, *International Business Environments and Operations*, Prentice Hall International Editions, 2001.
- DANOS Paul - A. IMHOFF Eugene, *Introduction to Financial Accounting*, Irwin Inc, 1991.
- DAYINLARLI, Kemal, *Joint Venture Sözleşmesi*, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 1989.
- DURMUŞ, A. Hayri, *Mali Tablolar Tahlili*, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul, 1981.

- FÜRTUN, Hakan, İş Ortaklıklarının Vergilendirilmesi ve Türk Vergi Sistemi Açısından Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 1996.
- GENÇ, Murat, Yabancı Ülkelerdeki Bağlı Ortaklıklar ve Müşterek Yönetime Tabi Ortaklıklar Bakımından Temel Finansal Tabloların Konsolidasyonu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi S.B.E., Zonguldak, 2005.
- GRAHAM, C. Roger, KING, D.Raymond, MORRILL, K.J. Cameron, “Proportinate Consolidation vs. Equity Method: A Decision Usefulness Perspective on Reporting Interests in Joint Venture”  
<http://spicaalmilia.files.wordpress.com/2007/04/decision-usefulness-of-joint-venture.pdf> , Erişim Tarihi: 01/12/2008.
- GÜMÜŞ, Hüseyin, Türkiye’de İş Ortaklığı ( Joint Venture) Yöntemi ve İthalat İhracat Firmalarının Bu Yönteme Bakış Açılarını Belirleme Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi S.B.E., Trabzon, 2003.
- GÜCENME GENÇOĞLU, Ümit. *Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007.
- GÜNEŞ, N. Hikmet, *Tek Düzen Hesap Planının Muhasebe Standartlarına Uygunluğu SPK-TFRS-URFS’na Uygun Mali Tablo Düzenleme Uygulaması*, İ.S.M.M.M.O. Yayınları, İstanbul, 2008.
- GÜRCANLI, G. Emre, İnşaat Ortak Girişimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi F.B.E., İstanbul, 2000.
- GÜRDAL, Kadir, Muhasebe Standartları Yönünden Finansal Tabloların Konsolidasyon İlkeleri ve Uygulamaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 2001.
- GÜVEMLİ, Oktay, “Birleştirilmiş Mali Tablolar” *Vergi Dünyası Dergisi*, Aralık 1990.

- GÜVEMLİ, Oktay, *Kurumlar Topluluğunun Muhasebe Finansman Vergi ve Ticaret Hukuku Açısından Yönetimi*, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.
- HATİPOĞLU, S. Serdar, Uluslararası İşletmecilik ve Joint Venture, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul, 1997.
- HATİPOĞLU, Serdar, Uluslararası İşletmecilik ve Joint Venture, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul, 1997.
- HORNGREN, T. Charles – WALTER, T. Harrison - MICHAEL, A. Robinson, *Principles of Financial & Management Accounting*, Prentice-Hall, New Jersey, 1994.
- İLHAN, Tülay, “Uluslararası Ortak Girişimlerde Mülkiyet Yapısı: Yönetimsel Kontrol Düzeyinin ve Kültürel Farklılıkların Etkisi”, *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:13, Mayıs 2007.
- İSLAMOĞLU, Nazım, Joint Venture, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 2003.
- KAPLAN, İbrahim, *İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı*, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 1994.
- KENNEDY, Ralph Dale – MC MULLEN, Stewart Yardwood, *Finansal Durum Tabloları*, Çeviri: Attila Gönenli, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1967.
- KOCA, Serpil, “İş Ortaklıklarının Çalışması ve Benzer Şirket Birleşmelerinden Farkları”, *Vergi Sorunları Dergisi*, 1978.
- MENTER, Vahit, “Joint Venture (Ortak Girişim) Sözleşmeleri ve Türk Mevzuatındaki Durumu”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Ocak 2007.
- MUCUK, İsmet, *Modern İşletmecilik*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003.

- OVACIK, Mustafa, *İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü*, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı Yayınları, Ankara, 1986.
- ÖRTEN, Remzi – KAVAL, Hasan – KARAPINAR Aydın, *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.
- ÖRTEN, Remzi, *Ortaklıklar ve Muhasebe Uygulamaları*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1998.
- ÖRÜCÜ, Edip, *Modern İşletmecilik*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.
- ÖZALP, İnan–SALDIRANER, Yıldırım–DEREKÖY, A. Hamdi, *Çok Uluslu İşletmelerin Geleceğinde Bir Çözüm Olarak Joint Venture*, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, Eskişehir, 1995.
- SABAN, Metin – GENÇ, Murat, “Ortak Girişimlerin Konsolidasyonu”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, İstanbul, Ekim 2006.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat – TOKOL, Tuncer, *İşletme*, Ezgi Yayınları, Bursa, 2001.
- SEYİDOĞLU, Halil, *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Gizem Yayınları, Ankara, 1992.
- SPK Seri XI No: 21, “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”, *Resmi Gazete*, Tarih:13/11/2001, Sayı:24582
- ŞENER, Recep, *Maliyet Unsurları Muhasebesi ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- ŞENGEL, Salim, *Ortak girişim Faaliyetlerinin Raporlanması*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004.
- ŞİMŞEK, M. Şerif, *İşletme Bilimine Giriş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.

TASLACIOĞLU, İlker, “Türk Hukukunda İş Ortaklığı Olarak Nitelendirilen Joint Venture’ların Vergilendirilmesi”, *Maliye Dergisi*, Ağustos 1999.

TENKER, Nejat, *Türkiye’de Holdingler ve Vergi Muhasebesi Açısından İncelenmesi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara, 1979

TMSK, “TMS 28: “İştiraklerdeki Yatırımlara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı”, *Resmi Gazete*, Tarih: 27.12.2005, Sayı:26036,

TMSK, “TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar”, *Resmi Gazete*, Tarih:31/12/2005, Sayı:26040,

TMSK, “TMS Yorum 13: Müştereken Kontrol Edilen İşletmeler-Ortak Girişimcilerin Paralasal Olmayan Katılım Payları”, *Resmi Gazete*, Tarih:09.03.2007, Sayı:26457,

TURNALI, Dursun Ali, “İş Ortaklıklarında Dönem Kar ve Zararının Dağıtımı ve Tek Düzene Uygun Yevmiye Kayıtlarının Yapılması”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:123, Mart 2003.

USLU, Selçuk, “Muhasebe Standartları Yükseköğretimde Öğrenciye Hangi Aşamada Verilebilir: Bir Örnek ABD Uygulaması”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Ocak 1998.

ÜSTÜNDAĞ, Saim, “Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci”, *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, S:1, Nisan 2000.

<http://www.autohaber.com>

<http://www.tmsk.org.tr>

**ÖZGEÇMİŞ**

**Adı Soyadı** : Orhan COŞKUN

**Doğum Yeri** : Demircili

**Doğum Yılı** : 1980

**Medeni Hali** : Bekar

**EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER**

**Lise** 1993-1996 : İzmir-Ödemiş Lisesi

**Lisans** 2001-2005 : Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,  
İşletme Bölümü

**Yabancı Dil** : İngilizce